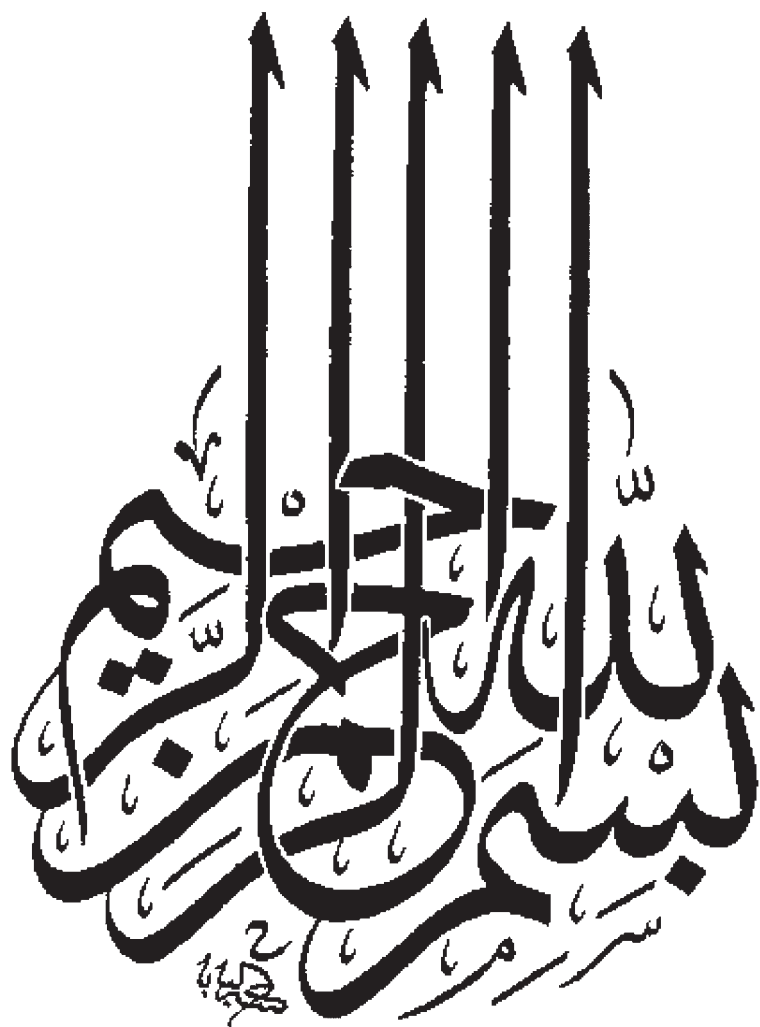

کتاب معلّم
(راهنمای تدریس)

تعلیمات دینی و قرآن

دوره‌ی راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای

وزارت آموزش و پرورش سازمان آموزش و پرورش استثنایی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : شورای برنامه‌ریزی دوره متوسطه‌ی حرفه‌ای

نام کتاب : کتاب معلم (راهنمای تدریس) تعلیمات دینی و قرآن دوره‌ی راهنمایی تحصیلی بیس خرفه‌ای

کد ۱۵۶/۱۳ و ۱۵۴/۱۲ و ۱۵۲/۱۳

مؤلفان : ملکه حلاج دهقان، روزیتا گودرزی و فاطمه بور

مدیر امور فنی و تولید : سید احمد حسینی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ : اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت : www.chap.sch.ir

حروفچین : فاطمه فدایی صبا

امور فنی : زهرا محمدنظامی

صفحه‌آرا : فاطمه فدایی صبا، صغری عابدی

ویراستار : افسانه حبیب‌زاده

طراح جلد : مریم کیوان

ناشر : سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

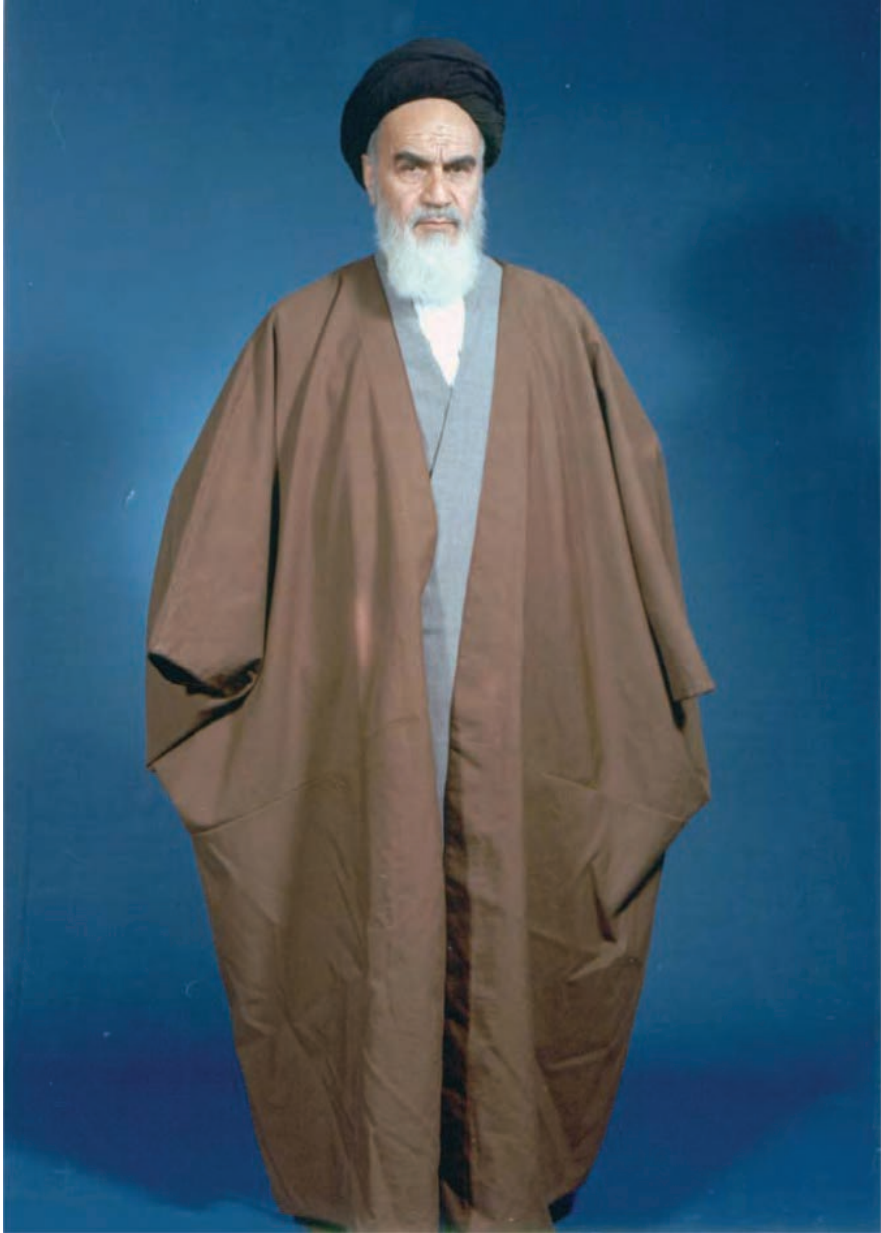
نوبت چاپ و تاریخ انتشار : چاپ اول ۱۳۸۹

حَقّ چاپ محفوظ است.

شابک ۱-۱۷۷۷-۰۵-۹۶۴ ISBN 964-05-1777-1

به خدا متوجه شوید، تا دل‌ها به تو متوجه شود.

امام خمینی (ره)

بسم ... الرحمن الرحيم

طراحی و اصلاح سیستم آموزشی، پرورشی و توان بخشی با توجه به رویکردهای نوین آموزشی و در جهت تأمین نیازهای دانش آموزان با نیازهای ویژه از اهداف و وظایف اصلی سازمان آموزش و پرورش استثنایی به شمار می رود.

تأکید بر رویکرد حرفه آموزی در نظام آموزشی نه تنها باعث توانمندتر شدن دانش آموزان با نیازهای ویژه در فرایند تحصیل و یادگیری می شود؛ بلکه مدرسه را نیز در انجام رسالت خویش که همانا آماده کردن دانش آموزان برای زندگی مفید و پویا در جامعه است، یاری می دهد. در این راستا «دوره ی راهنمایی تحصیلی پیش حرفه ای» طراحی شده است که از یک سو زمینه های به فعلیت رساندن استعدادها و توانایی های دانش آموزان با نیازهای ویژه را فراهم می سازد و از سوی دیگر موجب ارتقاء کارآیی نظام آموزشی می شود.

خداوند را شاکر و سپاسگزاریم که این توفیق حاصل شد که نسبت به برنامه ریزی درسی دوره راهنمایی تحصیلی پیش حرفه ای که از انعطاف لازم برای انطباق با انواع توانایی ها و آمادگی ها برخوردار است، اقدام نماییم.

سازمان آموزش و پرورش استثنایی بر خود واجب می داند از زحمات تمامی عزیزان به ویژه کارشناسان و معلمان مدارس استثنایی و هم چنین سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی و مراکز وابسته، که در این حرکت مهم نقش اساسی ایفا کردند صمیمانه تشکر و قدردانی کند.

امید است معلمان، کارشناسان و صاحب نظران آموزش و پرورش استثنایی با نظر ارزشمند خود در ارتقای کیفی برنامه های درسی ارائه شده، این سازمان را بیش از پیش یاری کنند.

سازمان آموزش و پرورش استثنایی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	بخش اول : کلیات
۲	مقدمه
۳	ضرورت و اهمیت (فلسفه‌ی وجودی تعلیم و تربیت دینی)
۳	رویکرد حاکم بر برنامه‌ی درسی تعلیمات دینی و قرآن
۴	اصول حاکم بر برنامه‌ی درسی
	اهداف کلی برنامه‌ی درسی تعلیم و تربیت اسلامی و قرآن در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی
۴	پیش حرفه‌ای
۶	اهداف برنامه‌ی تعلیم و تربیت اسلامی و قرآن در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای
۱۱	ساختار و ویژگی‌های کتاب تعلیمات دینی و قرآن
۱۲	ویژگی فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب تعلیمات دینی و قرآن
۱۳	روش‌های یاددهی - یادگیری
۱۵	ارزش‌یابی
۱۸	منابع یاددهی - یادگیری
۱۹	توصیه‌هایی برای دبیران در مورد نحوه‌ی ارتباط با اولیای دانش‌آموزان
۲۰	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان
۲۳	دانستنی‌های معلم
۲۹	بخش دوم : راهنمای تدریس
۳۰	مقدمه
۳۲	راهنمای تدریس دروس سال اول راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای
۳۳	درس اول : خدای بخشنده و مهربان

۳۶	درس دوم : دعوت پیامبر اسلام (۱)
۳۹	درس سوم : دعوت پیامبر اسلام (۲)
۴۱	درس چهارم : دعوت پیامبر اسلام (۳)
۴۳	درس پنجم : کار خوب، نتیجه‌ی خوب
۴۶	درس ششم : یار یتیمان و فقیران
۴۹	درس هفتم : خوش اخلاقی و گذشت
۵۲	درس هشتم : پاکیزگی در اسلام
۵۴	درس نهم : سفری به قم
۵۷	درس دهم : نیکی به پدر و مادر
۶۰	درس یازدهم : امانت‌داری

۶۲ راهنمای تدریس دروس سال دوم راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای

۶۳	درس اول : خدای توانا
۶۵	درس دوم : نتیجه‌ی کارهای ما
۶۷	درس سوم : هجرت پیامبر
۶۹	درس چهارم : قرآن، پیام آسمانی
۷۱	درس پنجم : ارزش دانش
۷۳	درس ششم : نماز جماعت
۷۶	درس هفتم : لباس نمازگزار
۷۸	درس هشتم : من نماز را دوست دارم
۸۰	درس نهم : مهمان‌های امام حسن (ع)
۸۲	درس دهم : پسر درست‌کار

۸۴ راهنمای تدریس دروس سال سوم راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای

۸۵	درس اول : خدا همه جا هست
۸۷	درس دوم : زندگی دوباره
۸۹	درس سوم : عهد و پیمان

- ۹۱ درس چهارم : دعای باران
- ۹۳ درس پنجم : اولین روز ماه رمضان
- ۹۵ درس ششم : حجاب
- ۹۸ درس هفتم : بهترین کارها در ماه رمضان
- ۱۰۰ درس هشتم : یک همسایه ی خوب
- ۱۰۲ درس نهم : سفر به مشهد

- ۱۰۴ بخش سوم : راهنمای آموزش قرآن
- ۱۰۵ راهنمای تدریس دروس سال اول راهنمایی تحصیلی پیش حرفه ای
- ۱۰۶ درس چهارم : سوره ی حمد
- ۱۰۸ درس پنجم : همزه با صداهای کوتاه
- ۱۱۱ درس ششم : همزه با صداهای بلند

- ۱۱۳ راهنمای تدریس دروس سال دوم راهنمایی تحصیلی پیش حرفه ای
- ۱۱۴ درس پنجم : همزه با تنوین
- ۱۱۷ درس ششم : همزه با ساکن
- ۱۱۹ درس هفتم : مد
- ۱۲۲ درس هشتم : سوره ی کوثر

- ۱۲۴ راهنمای تدریس دروس سال سوم راهنمایی تحصیلی پیش حرفه ای
- ۱۲۵ درس اول : سوره ی عصر
- ۱۲۷ منابع

بخش اوّل

کلیّات

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مقدمه

بدون شک سال‌های نوجوانی یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین دوران زندگی آدمی به شمار می‌آید. در این دوران، شخصیت پایه‌ریزی شده‌ی دوران کودکی بهتر و عیان‌تر شکل می‌گیرد و بروز می‌کند. امروزه به اثبات رسیده است که نوجوان علاوه بر مراقبت‌های ویژه‌ی جسمانی به پرورش عاطفی، روانی، اجتماعی، اخلاقی و... به عنوان عوامل پایه‌ای و اساسی نیازمند است و به کمک، راهنمایی و هدایت علمی، آگاهانه و مؤثر احتیاج دارد.

با نزدیک شدن به سن بلوغ، نوجوان به مسائل دینی و شناخت عمیق تر آن علاقه‌ی بیش‌تری از خود نشان می‌دهد.

بررسی شکل‌گیری مفاهیم دینی و چگونگی فهم و درک آن‌ها در نوجوانان بدون در نظر گرفتن تأثیر آموزش بسیار مشکل است؛ به عبارت دیگر، با آن که خداجویی، در نظر علمای دین مقوله‌ای فطری است با وجود این، همه به تأثیر چشمگیر انواع آموزش اذعان دارند و براین باورند که میزان اعتقادات دینی و ثبات و قوام آن در بزرگسالی به میزان کارآمدی آموزش‌های دینی در دوران کودکی و نوجوانی برای شکوفایی فطرت بستگی دارد؛ بنابراین، انتظار می‌رود با تربیت دینی در مدارس، نوجوانان جامعه‌ی اسلامی ما از باورهای دینی و مذهبی راسخ‌تر و استوارتری برخوردار شوند و برای انجام دستورات دینی و مذهبی، تقلید و پای بندی بیش‌تری نشان دهند.

لازم به ذکر است که تربیت دینی در دانش‌آموزان با نیازهای ویژه از اهمیت به سزایی برخوردار است؛ زیرا این دانش‌آموزان علاوه براین که در تشخیص خوب و بد ضعیف‌اند و نمی‌دانند چه رفتاری خوب و چه رفتاری بد است، در تشخیص موقعیت‌های مطلوب نیز ضعف دارند؛ بدین معنا که آنان نمی‌دانند در کدام شرایط یا موقعیت خاص رفتار مناسب و مطلوب آموخته شده را نشان دهند.

بنابراین، اولیا و مربیان مسئول و آگاه می‌بایست از هر فرصتی برای تربیت دینی این دانش‌آموزان استفاده کنند؛ البته باید در نظر داشت که تربیت دینی مطابق فهم و استعداد آنان باشد و از گفتن مطالب سنگین و خسته‌کننده جداً اجتناب کرد؛ زیرا ارائه‌ی مطالب دشوار و غیرقابل فهم، نه تنها سودی ندارد بلکه برای او ملال آور نیز خواهد بود.

درسال‌های اخیر، توجه به نیازهای نو در عرصه‌ی آموزش دین، رویکردهای جدید در امر آموزش، لزوم بهره‌گیری از روش‌های نوین در تعلیم و تربیت دینی و به کارگیری تربیت دینی به منظور

شکل‌گیری رفتارهای دینی و تقویت اعتقادات و احساس دینی از طریق شناخت دین و تفکر در آن و...، که همه برگرفته از نظرها و پیشنهادهای معلمان مجرب، صاحب نظران و کارشناسان تعلیم و تربیت است، متخصصان تعلیم و تربیت را برآن داشته تا با برنامه ریزی دقیق، دست به کار تهیه‌ی برنامه‌ای نوین برای تعلیم و تربیت دینی شوند.

ضرورت و اهمیت (فلسفه‌ی وجودی تعلیم و تربیت دینی)

پس از خانواده، مدرسه از عوامل مؤثر در تربیت و ساختن معیارها و ارزش‌های ذهنی، تفکر و راه و روش زیستن در جامعه به شمار می‌رود. رشد و گسترش وجدان اخلاقی و توجه به معیارهای ارزشی در رابطه با خود، خدا، مردم و طبیعت از هدف‌های اساسی تعلیم و تربیت است. اگر مدرسه نتواند به وظایف تربیتی و پرورشی خود عمل کند، باعث کجروی و انحراف نوجوانان خواهد شد.

کاراساسی مدرسه در تربیت دینی کمک به افراد برای تشخیص خوب و بد و ایجاد عادت‌های صحیح اخلاقی آن‌هاست. مدرسه باید به نوجوانان کمک کند تا اعمال و رفتار خود را کنترل کنند و به تدریج عقل، منطق و ارزش‌ها را بر اعمال خویش حاکم سازند.

بنابراین، آموزش و پرورش در این مورد وظیفه‌ای ویژه دارد و تربیت دینی باید مبنای مجموعه برنامه‌های درسی و فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی قرارگیرد. علاوه بر این که رویکرد عام آموزشی در آموزش و پرورش باید رویکرد تربیت دینی باشد، درس تعلیم و تربیت دینی وظیفه دارد که نگرش مثبت به مفاهیم و آموزه‌های دینی و نیز علاقه و محبت نسبت به این مسائل را در دانش‌آموز ایجاد کند.

رویکرد حاکم بر برنامه‌ی درسی تعلیمات دینی و قرآن

بنابر معارف دینی، هرانسانی با فطرتی پاک به دنیا می‌آید و تنها روشی که می‌تواند انسان را به رستگاری برساند و استعداد‌های واقعی‌اش را شکوفا سازد روش سازگار با فطرت و منطبق برآن است. مهم‌ترین ویژگی فطری انسان گرایش به توحید و معرفت الهی است. بدین معنا که هم خود را وابسته به خالق می‌یابد که منبع همه‌ی کمالات است و هم گرایشی به او، که گرایش به سوی همان خوبی‌ها و زیبایی‌هاست.

بنابراین، تعلیم و تربیت دینی زمینه ساز و تسهیل‌کننده‌ی مسیر شکوفایی استعدادها و گرایش‌های به خیر، زیبایی و کمال است. این برنامه با رویکرد شکوفایی فطرت انسان برنامه‌ی خود را سامان می‌دهد و در اصول، اهداف و روش‌های تعلیمی و تربیتی، رد پای آن را دنبال می‌کند و به موارد زیر توجه دارد.

اصلی‌ترین ویژگی‌های فطری انسان عبارت‌اند از :
حقیقت‌جویی و خردورزی، گرایش به خیر و فضیلت، زیبایی‌گرایی، گرایش به خلافت و ابداع، گرایش به عشق و پرستش که در مورد دانش‌آموزانی با نیازهای ویژه گرایش به خیر و فضیلت، زیباگرایی و گرایش به عشق و پرستش مد نظر است.

اصول حاکم بر برنامه‌ی درسی

- محور قرار گرفتن قرآن کریم و سنت و سیره‌ی معصومان - صلوات الیه علیهم -
- توجه به رویکردهای جدید در تعلیم و تربیت با هدف روز آمدن برنامه
- توجه به توانایی‌ها و محدودیت‌های رشد شناختی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه
- توجه به جنبه‌های عاطفی، نگرشی و تأکید بر عمل
- اصالت قائل شدن به کیفیت فرایند یاددهی - یادگیری و استفاده از روش آموزش فعال
- تقویت احساس نیاز به دین به عنوان برنامه‌ی زندگی
- توجه به هنر برای ترسیم چهره‌ی زیبای الگوی‌های دینی
- ارتباط آموزشی با نیازها و علایق دانش‌آموزان و توجه به آن‌ها به عنوان منبع برنامه‌ی

درسی

- بهره‌مندی از دستاوردهای عالمان دین
- توجه به اهداف ویژه‌ی دختران و پسران.

اهداف کلی برنامه‌ی درسی تعلیم و تربیت اسلامی و قرآن در دوره‌ی راهنمایی

تحصیلی پیش‌حرفه‌ای

● حیطه‌ی شناختی

- ۱- آشنایی با صفات مهربانی، دانایی و توانایی خداوند
- ۲- آشنایی با مراحل دعوت و ویژگی‌های اخلاقی پیامبر اسلام (ص)
- ۳- آشنایی با ویژگی‌های اخلاقی برخی از امامان معصوم
- ۴- آشنایی با معنا و مفهوم ساده‌ی معاد و جهان آخرت
- ۵- آشنایی با امور اخلاقی و آداب اسلامی مورد نیاز در زندگی نوجوانان
- ۶- دانستن برخی احکام شرعی مورد نیاز نوجوانان

۷- آشنایی با قواعد روخوانی قرآن کریم و خواندن سوره‌های کوتاه.

● حیطه‌ی عاطفی

- ۱- محبت و علاقه‌مندی نسبت به خداوند منان
- ۲- محبت و احترام نسبت به پیامبران اسلام (ص)
- ۳- محبت و احترام نسبت به ائمه‌ی معصومین و اولیای دین
- ۴- گرایش نسبت به انجام کارهای نیک و دوری از بدی‌ها
- ۵- تمایل به انجام آداب اسلامی و دستورات اخلاقی اسلام
- ۶- تمایل به عمل به احکام شرعی
- ۷- علاقه‌مندی نسبت به تلاوت و فهم قرآن کریم.

● حیطه‌ی مهارتی

- ۱- مهارت در خواندن نماز و اعمال آن
- ۲- مهارت در روخوانی آیات قرآن
- ۳- رعایت آداب دینی

اهداف برنامه‌ی تعلیم و تربیت اسلامی و قرآن در دوره‌ی راه‌نمایی تحصیلی پیش‌حرفه‌ای

الف - حیطه‌ی بیناختی

		سال	
		مفاهیم اساسی	
سوم	دوم	اول	
۱- آشنایی با صفت دانایی از طریق آگاهی از نظم و انسجام موجود در پدیده‌های عینی جهان آفرینش	۱- آشنایی با قدرت و توانایی خداوند	۱- آشنایی با صفت بخشندگی و مهربانی خدا از طریق آگاهی از نعمت‌های بی‌شمار او	فداشناسی
۱- آشنایی با وفای به عهد به عنوان یکی از ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری پیامبر (ص)	۱- آشنایی با هجرت پیامبر اسلام (ص) از طریق داستان‌های تاریخی ۲- آشنایی با مشکلات و سختی‌هایی که پیامبر (ص) در راه اسلام متحمل شده‌اند ۳- آشنایی با ایثار و فداکاری حضرت علی (ع) ۴- آشنایی با قرآن به عنوان معجزه‌ی پیامبر اسلامی (ص) ۵- آشنایی با نکاتی که هنگام خواندن قرآن باید به آن توجه کرد	۱- آشنایی با مراحل دعوت پیامبر (ص) ۲- آشنایی با سختی‌ها و مشکلاتی که پیامبر (ص) در راه اعلانی اسلام متحمل شده‌اند.	پیامبری
۱- آشنایی با امام هشتم امام رضا (ع) و ویژگی‌های رفتاری و اخلاقی ایشان	۱- آشنایی با اثر کسب علم و دانش ۲- آشنایی با برخی از ویژگی‌های اخلاقی امام حسین (ع)	۱- آشنایی با مفهوم سخاوت و بخشندگی به عنوان یکی از ویژگی‌های اخلاقی حضرت علی (ع) ۲- آشنایی با مفهوم خوش اخلاقی و گذشت به عنوان یکی از ویژگی‌های اخلاقی امام حسن (ع)	امامت
۱- آشنایی با مفهوم معاد به عنوان یکی از اصول دین	۱- آشنایی با عواقب انجام کارهای نادرست ۲- آشنایی با پیامدهای کارهای خوب	۱- آشنایی با ارتباط بین تلاش بیش‌تر و نتیجه‌ی حاصل از آن	معاد (جهان آخرت)

اهداف برنامه‌ی تعلیم و تربیت اسلامی و قرآن در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای

الف - حیطه‌ی شناختی				
سوم	دوم	اول	سال	مفاهیم اساسی
۱- آشنایی با برخی از مبطلات روزه ۲- آشنایی با مفهوم حجاب و شناخت افراد محرم و نامحرم	۱- آشنایی با مفهوم نماز جماعت و برخی از احکام آن ۲- آشنایی با ارزش و اهمیت نماز جماعت ۳- آشنایی با شرایط لباس نمازگزار	۱- آشنایی با اهمیت نماز ۲- آشنایی با نحوه‌ی برخورد مناسب با مهمان از نظر اسلام ۳- آشنایی با مهمان دوستی به عنوان یکی از ویژگی‌های اخلاقی امام حسن (ع) ۴- آشنایی با مفهوم درستکاری و آثار و نتایج آن ۵- آشنایی با شخصیت پیامبر (ص) به عنوان انسان درستکار	۱- آشنایی با نحوه‌ی خواندن همزه با تنوین در کلمات قرآنی ۲- آشنایی با نحوه‌ی خواندن همزه با ساکن در کلمات قرآنی ۳- آشنایی با مد و نحوه‌ی خواندن آن در کلمات قرآنی ۴- آشنایی با خواندن سوره‌ی کوثر	۱- آشنایی با اهمیت و نجس و برخی از مطهرات (از جمله: آب) ۲- آشنایی با برخی از مبطلات وضو
۱- آشنایی با نمونه‌هایی از اعمال نیک در ماه رمضان ۲- آشنایی با برخی از وظایف یک مسلمان در برابر همسایه‌ها ۳- آشنایی با نحوه‌ی رفتار در اماکن مذهبی	۱- آشنایی با اهمیت نماز ۲- آشنایی با نحوه‌ی برخورد مناسب با مهمان از نظر اسلام ۳- آشنایی با مهمان دوستی به عنوان یکی از ویژگی‌های اخلاقی امام حسن (ع) ۴- آشنایی با مفهوم درستکاری و آثار و نتایج آن ۵- آشنایی با شخصیت پیامبر (ص) به عنوان انسان درستکار	۱- آشنایی با اهمیت و شیوه‌های نیک به پدر و مادر ۲- آشنایی با مفهوم ماننداری و آثار و نتایج آن	۱- آشنایی با اشکال مختلف همزه ۲- آشنایی با طرز خواندن همزه با صداهای کوتاه در کلمات ۳- آشنایی با طرز خواندن همزه با صداهای بلند در کلمات ۴- آشنایی با خواندن سوره‌ی حمد	احکام آداب و اخلاق اسلامی قرآن کریم

اهداف برنامه‌ی تعلیم و تربیت اسلامی و قرآن در دوره‌ی راهمبایی تحصیلی پیش حرفه‌ای

ب - حیطه‌ی عاطفی		ب - حیطه‌ی عاطفی	
سال	اول	دوم	سوم
مفاهیم اساسی			
خداشناسی	۱- احساس تشکر و قدردانی از نعمت‌های خدا ۲- توجه به استفاده درست از این نعمت‌ها	۱- احساس نیاز در برابر اراده قادر مطلق ۲- اعتقاد به تصادفی نبودن جهان آفرینش	۱- احساس حضور خداوند در همه جا ۲- خدا را ناظر و آگاه بر همه چیز دانستن
پیامبری	۱- علاقه به آشنایی پیش‌تر با تاریخ اسلام ۲- تمایل و توجه به حفظ دین اسلام از طریق اجرای دستورات آن	۱- علاقه به آشنایی پیش‌تر با تاریخ اسلام ۲- تمایل و توجه به حفظ دین اسلام از طریق اجرای دستورات آن ۳- علاقه‌مندی به فداکاری و ایثار ۴- علاقه‌مندی به خواندن قرآن کریم ۵- علاقه‌مندی به رعایت آداب تلاوت قرآن کریم	۱- احساس علاقه نسبت به پیامبر اسلام (ص) ۲- توجه به ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری پیامبر (ص) ۳- علاقه‌مندی به عمل کردن به قول و قرار
امامت	۱- تمایل به آشنایی پیش‌تر با زندگی و اخلاق و رفتار ائمه‌ی معصومین (ع) ۲- توجه به صفت سخاوت و بخشندگی و تمایل به الگو گرفتن در این زمینه از حضرت علی (ع) ۳- توجه به صفت گذشت و خوش اخلاقی و تمایل به الگو گرفتن در این زمینه از امام حسن (ع) ۴- احساس علاقه نسبت به ائمه‌ی اطهار	۱- احساس علاقه و احترام نسبت به امام حسین (ع) و اعمال و رفتار ایشان ۲- علاقه‌مندی نسبت به کسب علم و دانش و تشکر از افرادی که به آنان علم و دانش می‌آموزند ۳- تمایل به الگو گرفتن از رفتار امام حسین (ع)	۱- احساس علاقه و احترام نسبت به امام رضا (ع) و اعمال و رفتار ایشان ۲- اشتیاق برای زیارت مرقد امام رضا (ع)
معاد (جهان آخرت)	۱- تمایل به تلاش و کوشش پیش‌تر در انجام کارهای نیک برای رسیدن به نتیجه‌ی بهتر	۱- توجه به نیکی و بدی اعمال و نتیجه‌ی آن‌ها در جهان آخرت ۲- تمایل به انجام کارهای نیک ۳- تمایل به گذشت و بخشش	۱- توجه به زندگی دنیوی انسان‌ها در جهان آخرت و بویج و بیهوده نبودن آفرینش ۲- تمایل به انجام کارهای نیک

اهداف برنامه‌ی تعلیم و تربیت اسلامی و قرآن در دوری راهمبایی تحصیلی پیش حرفه‌ای

ب- حیطه‌ی عاطفی

سال	اول	دوم	سوم
مفاهیم اساسی	۱- تمایل به دوری جستی از چیزهای ناپاک و نجس ۲- توجه به استفاده از آب به عنوان یکی از مطهرات برای رفع ناپاکی‌ها و نجاسات ۳- توجه به مواردی که وضو را باطل می‌کند	۱- توجه به شرایط لباس هنگام ادای نماز ۲- اشتیاق برای شرکت در مراسم نماز جماعت	۱- توجه به برخی میطلات روزه هنگام روزه گرفتن ۲- تمایل به رعایت حجاب و پوشش اسلامی
احکام	۱- احساس قدردانی و تشکر از زحمات پدر و مادر ۲- توجه و تمایل به داشتن خصمت نیک امانتداری	۱- اشتیاق برای اقامه‌ی نماز ۲- اشتیاق برای پذیرایی و رفتار مناسب با مهمان ۳- توجه و تمایل به خصمت نیک درستکاری	۱- احساس علاقه و تمایل به انجام کارهای نیک به خصوص در ماه رمضان ۲- احساس علاقه و تمایل به انجام وظایف در قبال همسایه‌ها ۳- توجه به قداست اماکن مذهبی و احساس احترام نسبت به این اماکن با رفتارهای مناسب در مکان‌های مذهبی
قرآن کریم	۱- توجه به قواعد قرآنی در کلماتی که همزه دارند (هنگام قرائت آن) ۲- تمایل به خواندن قرآن ۳- توجه به قداست قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی	۱- توجه به قواعد قرآنی در کلماتی که همزه دارند (هنگام قرائت قرآن) ۲- توجه به قواعد قرآنی در کلماتی که دارند (هنگام قرائت قرآن کریم) ۳- اشتیاق برای خواندن سوره‌های کوتاه قرآن کریم	۱- تمایل به اشتیاق به قرائت سوره‌های کوتاه قرآن کریم

اهداف برنامه‌ی تعلیم و تربیت اسلامی و قرآن در دوره‌ی راهمبایی تحصیلی پیش حرفه‌ای

ج- حیطه‌ی مهارتی

						سال
						مفاهیم اساسی
		دوم	اول			
سوم						
۱- دوری‌جستنی از مواردی که روزه را باطل می‌کند ۲- رعایت حجاب و پوشش اسلامی	۱- رعایت احکام مربوط به لباس نمازگزار ۲- شرکت در مراسم نماز جماعت و خواندن صحیح نماز جماعت	۱- دوری‌جستنی از چیزهای ناپاک و نجس ۲- استفاده از آب به عنوان یکی از مطهرات ۳- تجدید وضو در صورت باطل شدن آن	۱- دوری‌جستنی از چیزهای ناپاک و نجس ۲- استفاده از آب به عنوان یکی از مطهرات ۳- تجدید وضو در صورت باطل شدن آن	۱- خواندن صحیح کلمه‌های قرآنی ۲- خواندن سوره‌های کوتاه قرآن کریم	۱- خواندن صحیح کلمه‌های قرآنی ۲- ادای احترام به قرآن به عنوان کتاب مقدّس	قرآنی تج
۱- خواندن سوره‌های کوتاه قرآن کریم	۱- خواندن صحیح کلمه‌های قرآنی ۲- خواندن سوره‌های کوتاه قرآن کریم	۱- خواندن صحیح کلمه‌های قرآنی ۲- ادای احترام به قرآن به عنوان کتاب مقدّس	۱- خواندن صحیح کلمه‌های قرآنی ۲- ادای احترام به قرآن به عنوان کتاب مقدّس	۱- خواندن صحیح کلمه‌های قرآنی ۲- خواندن سوره‌های کوتاه قرآن کریم	۱- خواندن صحیح کلمه‌های قرآنی ۲- ادای احترام به قرآن به عنوان کتاب مقدّس	قرآنی تج

ساختار و ویژگی‌های کتاب تعلیمات دینی و قرآن

- ۱- تعداد دروس براساس سرفصل‌ها و مفاهیم اساسی برنامه‌ی درسی دینی تنظیم شده است؛ این مفاهیم شامل خداشناسی، نبوت، معاد، امامت و رهبری، احکام، عبادات و اخلاق اسلامی است.
- ۲- در آموزش مفاهیم دینی با توجه به زمینه‌های روان شناختی دانش‌آموزان، استفاده از شیوه‌های مختلف ادبیات مانند داستان، شعر، نمایش و... بسیار مؤثر است؛ بنابراین، در تهیه کتاب‌های جدید سعی شده است تا ضمن پرهیز از روش یک سوپیه و دستوری، مطالب درسی در قالب داستان‌های مصور، شعر و... ارائه شود تا به معلم امکان فراهم آوردن زمینه‌ی مشارکت و فعالیت دانش‌آموزان را بدهد.
- ۳- در این کتاب سعی شده است متن دروس ساده و در حد فهم و حوصله‌ی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه باشد و از به کارگیری عبارات و جملات طولانی پرهیز و تا حد امکان از کلمات مشکل و نا آشنا کمتر استفاده شود و در صورت به کارگیری، این کلمات معنا شده است.
- ۴- در طراحی و تدوین این کتاب ارتباط افقی و عمودی آن با سایر دروس حفظ شده است. هم‌چنین مفاهیم ارائه شده در ادامه‌ی آموزش‌های دوره‌ی ابتدایی بوده و زمینه‌ای برای آموزش در دوره‌ی متوسطه حرفه‌ای است.
- ۵- اشعار مندرج در کتاب در جهت روان خوانی و ایجاد انبساط خاطر دانش‌آموزان بوده و لزومی به حفظ کردن آن‌ها نیست.
- ۶- در طراحی و تدوین تمرینات، اساس کار بر تنوع و جذابیت آن‌هاست تا فعالیت‌های دانش‌آموزان در این زمینه با توجه به برداشت و خلاقیت‌های فردی باشد و صرفاً به پرسش و پاسخ محدود نشود. این تمرینات در قالب عناوینی مانند «فکر کن و کامل کن»، «حالا برایم بگو»، «اکنون می‌توانی»، «بیش تر بیاموزیم» و... طراحی شده است.
- ۷- منظور از ارائه‌ی قسمت «پیامی از قرآن»، دادن اطلاعات بیش‌تر در زمینه‌ی مفهوم مورد نظر است.
- ۸- برای ایجاد فضای معنوی و ارتباط با خالق هستی از بخش‌هایی با عنوان «باهم دعا کنیم» بهره گرفته شده است.
- ۹- در پایان هر درس، بخشی با عنوان «فعالیت پیشنهادی معلم» در نظر گرفته شده است که معلم می‌تواند با توجه به تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی و جغرافیایی هر نوع فعالیت‌ی را که مناسب می‌داند، طراحی کند.

ویژگی فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب تعلیمات دینی و قرآن

۱- پیامی از قرآن؛ هدف از این فعالیت، تاکید بر توجه قرآن به موضوع هر درس است؛ به طوری که در هر درس، آیه‌ای در ارتباط با موضوع آورده شده است تا توجه دانش‌آموزان به این مسئله که قرآن به عنوان منبع اصلی تعلیمات دینی بوده و تمام آموزه‌های دینی ما نشأت گرفته از قرآن است، جلب شود. در این فعالیت، ابتدا با صدای رسا آیه‌ی مورد نظر را بخوانید یا از قبل می‌توانید این آیه را با صوت زیبا روی نوار ضبط کرده، در کلاس آن را پخش کنید. پس از قرائت آیه، ترجمه‌ی فارسی آن را بخوانید و در مورد معنا و مفهوم آن توضیح دهید.

۲- پاسخ دهید؛ در این تمرین پرسش‌هایی از متن درس مطرح شده است که دانش‌آموزان با توجه به محتوای درس به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهند.

۳- فکر کن و کامل کن؛ در این تمرین، دانش‌آموزان از متن درس جمله یا جملات مورد نظر را بازنمایی کرده، با توجه به آن جاهای خالی را با کلمه‌های مورد نظر کامل می‌کنند.

۴- حالا برایم بگو؛ در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد موضوع مورد نظر با یکدیگر در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند و در پایان، نتایج گفت‌وگوی آن‌ها در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی می‌شود (پاسخ‌ها می‌تواند فردی یا گروهی باشد).

۵- اکنون می‌توانی؛ در این فعالیت، دانش‌آموزان با توجه به نوع فعالیت به صورت انفرادی یا گروهی یک فعالیت عملی را انجام می‌دهند.

۶- اکنون می‌توانی بگویی؛ در این تمرین، دانش‌آموزان به صورت فردی نظر خود را درباره‌ی موضوع مطرح شده بیان می‌کنند.

۷- فعالیت پیشنهادی معلم؛ در این قسمت، دبیران محترم می‌توانند تمرین‌ها و فعالیت‌هایی غیر از تمرین‌های کتاب که در ارتباط با موضوع درس باشد، به دانش‌آموزان پیشنهاد کنند.

۸- سخنی از بزرگان؛ در این فعالیت، احادیثی از پیامبر (ص) و ائمه‌ی معصومین (ع) ارائه شده است که هدف از آن، تاکید بر توجه بزرگان دینی به موضوع مورد نظر است. در این قسمت، ابتدا حدیث را بخوانید و سپس در مورد مضمون آن با دانش‌آموزان صحبت کنید.

۹- بیش‌تر بیاموزیم؛ این تمرین، برای دانش‌آموزانی است که نسبت به سایرین از توانمندی بیش‌تری برخوردارند. با توجه به این که این قسمت پس از چندین درس ارائه شده است، لذا می‌توانید با شناسایی این دانش‌آموزان، از آنان بخواهید تا با راهنمایی بزرگترها این نوع فعالیت‌ها را انجام داده، به کلاس ارائه دهند.

۱۰ - برای خواندن؛ در این قسمت، هدف ارائه‌ی اطلاعات بیش‌تر در مورد موضوع درس به دانش‌آموزان است. ابتدا دانش‌آموزان متن ارائه شده را می‌خوانند و اگر سؤالی در مورد آن داشتند یا اطلاعات بیش‌تری خواستند از دبیر می‌پرسند. دبیران محترم توجه کنند که باید اطلاعات کافی را در زمینه‌ی موضوع مورد نظر داشته باشند تا بتوانند به سؤالات دانش‌آموزان پاسخ دهند.

۱۱- جدول؛ در این تمرین، جداول متفاوتی طراحی شده است که دانش‌آموزان با توجه به دستورالعمل هر جدول آن را کامل می‌کنند.

۱۲- با هم دعا کنیم؛ این فعالیت برای ایجاد فضای معنوی در کلاس برای دانش‌آموزان ارائه شده است. در این قسمت، از دانش‌آموزان بخواهید تا دست‌ها را بالای سر به حالت دعا نگه دارند و دعای مورد نظر را با صدای بلند بخوانند.

۱۳- نمایش فیلم؛ در این قسمت، در صورت امکان، بخش‌هایی از یک فیلم را در ارتباط با موضوع درس در کلاس نمایش داده، توضیحات لازم را روی قسمت‌های مختلف فیلم ارائه دهید. این فعالیت برای دروسی است که داستان‌های تاریخی دارند.

روش‌های یاددهی - یادگیری

آموزش دینی مانند سایر آموزش‌ها نیازمند روش‌های مؤثر و جذابی است که نیل به اهداف دینی را با سرعت و عمق بیش‌تر میسر می‌سازد. در این بخش به برخی از روش‌های مؤثر در آموزش دینی اشاره می‌شود.

۱- روش فعال گروهی: خصوصیت اصلی این روش، استفاده از فعالیت گروهی دانش‌آموزان در مراحل مختلف فرایند یاددهی - یادگیری است. محتوای اصلی این روش، تعامل و تقسیم کار در گروه‌های مختلف کلاسی و کاهش فشار فعالیت‌های معلم است. در جریان کار، دانش‌آموزان ابتدا با مسئله‌ای مبهم روبه‌رو می‌شوند سپس در مقابل این مسئله، عکس‌العمل‌های گوناگونی بروز می‌دهند و در رابطه با چگونگی حل مسئله شروع به اظهار نظر می‌کنند که در نهایت، این روش باعث رسیدن تمامی دانش‌آموزان به اطلاعات مشترک در جهت موضوع اصلی درس می‌شود.

۲- تفکر استقرایی (از جزء به کل): در این روش، معلم با هدایت مرحله به مرحله‌ی دانش‌آموزان خود، آن‌ها را از پایین‌ترین سطح تفکر به بالاترین مرحله هدایت می‌کند. این نوع روش باعث می‌شود دانش‌آموزان اطلاعات گردآوری شده را دسته‌بندی کنند و در مورد خصوصیات مشترک و تفاوت مفاهیم در هر دسته اظهار نظر کنند. البته برای دانش‌آموزان با نیازهای ویژه باید موضوع

به گونه‌ای ملموس انتخاب شود که گردآوری، سازمان‌دهی و طبقه‌بندی مطالب در حد توانایی این دانش‌آموزان باشد.

۳- **کاو شگری (پرسش و پاسخ)**: این روش می‌تواند میان دو دانش‌آموز یا معلم و دانش‌آموزان اتفاق بیفتد. البته سؤالات باید با توجه به دانش قبلی و توانایی‌های ذهنی دانش‌آموزان طرح شود.

۴- **آموزش متقابل**: روشی است برای تمرین مهارت‌های تفکر در زمینه‌ی خواندن و فهمیدن مطلب؛ در این روش، یادگیرندگان به صورت گروهی به آموختن می‌پردازند. کاربرد این روش در دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای بیش از دوره‌ی راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای است. انتخاب محتوای مناسب برای استفاده از این روش از نکات مهم کاربرد آن است.

۵- **ایفای نقش**: در این روش، فرد یا گروهی از دانش‌آموزان موضوعی را به صورت نمایش اجرا می‌کنند و معلم در هر مرحله از نمایش گروه‌های کلاسی را به اظهار نظر در رابطه با مطالب و رفتارهای نمایش داده شده ترغیب می‌کند.

۶- **یادگیری تسلط یاب در حد مهارت**: در این روش، چون به فرد فرد دانش‌آموزان فرصت یادگیری مورد نیاز داده می‌شود، اساس کار زمان یادگیری است. از آن‌جا که در یادگیری تسلط یاب هر دانش‌آموز در زمان متفاوتی به هدف دست خواهد یافت، پس زمان یکسان نیست.

در یادگیری تسلط یاب، اساسی‌ترین مفهوم تسلط است. این تسلط هم به بازده یادگیری و هم به میزان عملکرد ارتباط دارد. معلمان در استفاده از این الگو مرتب باید ارزش‌یابی مرحله‌ای و پایانی را به منظور پی بردن به میزان تسلط و مهارت شاگردان انجام دهند.

۷- **داستان‌گویی**: این روش برای بیان سیره‌ی بزرگان استفاده می‌شود. هم چنین برای آموزش غیرمستقیم ارزش‌های اخلاقی مؤثر است.

۸- **طرح الگو و اسوه**: در این روش، از شخصیت‌الگویی انسان‌های مرجع و مورد قبول استفاده می‌شود. رسول خدا (ص) و معصومین بزرگوار بهترین اسوه‌هایی‌اند که هم برترین معیار انسان دیندارند و هم مقبولیت آن‌ها نزد نوجوانان و جوانان بسیار است.

۹- **تمثیلی**: معلم می‌تواند محتوای برخی از اهداف تعلیم و تربیت را در پرتو مثال‌هایی ساده و ملموس برای فراگیرندگان بازگو کند. امثال قرآن در این زمینه می‌تواند الهام بخش معلم در بهره‌گیری صحیح از این روش باشد.

۱۰- **گردش علمی**: با توجه به رهنمود قرآن، بهترین طریق خداشناسی سیر در آفاق و انفس است. با بردن دانش‌آموزان به گردش علمی و دقت در پدیده‌های اطراف، فطرت خداشناسی در آنان

بیدار و تقویت می شود.

۱۱- آموزش مستقیم : در این روش، مسئله‌ی مورد نظر به نحو روشن و واضح مطرح می‌شود تا مخاطب بدون ابهام مسئله را دریابد و درباره‌ی آن تصمیم بگیرد. این روش در مسائل اعتقادی و احکام کاربرد بیش‌تری دارد.

در آموزش قرآن از روش تدریس فعال و کارگروهی استفاده می‌شود. در بخش قرائت قرآن که کسب مهارت عملی اهمیت بیش‌تری دارد، شنیدن قرائت آیات از طریق نوار در صورت امکان و تمرین و تکرار در خواندن آن‌ها به صورت دسته جمعی، نقش اصلی را در فرایند یاددهی - یادگیری ایفا می‌کند (شمرده خوانی و هم خوانی در این بخش بسیار مؤثر است). در بخش قواعد نیز آموزش براساس بیان کلی قواعد انجام شده، جزئیات بیان نمی‌شود.

ارزش‌یابی

ارزش‌یابی به عنوان مهم‌ترین بخش فرایند یادگیری باید با هدف رشد دانش‌آموزان انجام شود. ارزش‌یابی باید منبعی غنی از اطلاعات را هم برای معلم و هم برای شاگردان فراهم کند. این نوع اطلاعات به دانش‌آموزان در انتخاب راه و روش‌های اصلاحی و به معلمان در تعیین روش‌های تدریس کمک می‌کند.

در تعلیم و تربیت دینی، هر یک از حیطه‌های سه‌گانه‌ی یادگیری، اهمیت و ویژگی‌های خاص خود را دارند. اعمال دینی، هنگامی ارزشمندند که بر اساس ایمان و تمایلی درونی و قلبی انجام شود که اساس چنین ایمانی را نیز معرفت و شناخت حقیقی تشکیل می‌دهند.

انواع ارزش‌یابی

۱- ارزش‌یابی مستمر : خصلت عمده‌ی این ارزش‌یابی در پویایی و گستردگی آن است و از معلم انتظار اقداماتی فراتر از آزمون‌های سنتی دارد تا تصویر کلی از تمامیت شخصیت دانش‌آموز ارائه دهد. از نتایج این نوع سنجش و ارزش‌یابی در جهت رشد و ارتقای دانش‌آموز استفاده می‌شود و مهم‌تر از همه این که از هر دانش‌آموز توقع رشد و بالندگی را در حدّ توان خود او دارد. این ارزش‌یابی به معلم اطلاعات مستند و معتبری می‌دهد تا براساس آن اطلاعات بتواند مرحله‌ی بعدی تدریس خود را طراحی کند. این نوع سنجش، برای هر دانش‌آموز، قابلیت رشد و پیشرفت قائل است و برای آموزش هر دانش‌آموز برنامه‌ی خاصی را طراحی می‌کند. در این رویکرد، فرایند ارزش‌یابی با فرایند آموزش

در هم تنیده، جاری و مستمر است. از نتایج به دست آمده، برای مقایسه یا نمره دادن به دانش‌آموزان استفاده نمی‌شود، بلکه تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان را می‌پذیرد و به قابلیت رشد هر یک اعتقاد دارد. در فرایند چنین ارزش‌یابی، دانش‌آموزان نقش اساسی دارند؛ چون آنان اند که در مرکز یادگیری قرار دارند و نقش اصلی را در پرورش یا اصلاح یک آموخته ایفا می‌کنند. هر چه دانش‌آموزان بیش‌تر در فرایند آموزش سهیم شوند، بهتر و بیش‌تر می‌توانند آموخته‌های خود را در ابعاد مختلف گسترش دهند یا بهبود بخشند؛ به عبارتی، شیوه‌ی آموختن را بهتر یاد می‌گیرند.

این نوع ارزش‌یابی می‌تواند به شکل‌های مختلفی انجام شود و براساس اطلاعاتی که از طرق مختلف جمع‌آوری می‌شود، مانند مشاهده‌ی رفتار و عملکرد دانش‌آموز در هنگام فعالیت‌های کلاسی یا ارائه‌ی گزارش یا پاسخ به پرسش‌های کتبی یا شفاهی، مورد ارزش‌یابی قرارگیرند. اما همواره به یاد داشته باشیم که آن چه یک ارزش‌یابی را مستمر، رشد‌دهنده و پویا می‌کند، شیوه‌ی استفاده از نتایج ارزش‌یابی است. ارزش‌یابی مستمر دارای ویژگی‌های زیر است:

- ۱- این ارزش‌یابی جزئی از فرایند یاددهی - یادگیری است.
  - ۲- به فعالیت‌هایی منجر می‌شود که طراحی مراحل بعدی آموزش را امکان‌پذیر می‌سازد.
  - ۳- در تمام موضوعات درسی قابل اجراست.
  - ۴- دانش‌آموزان را در فرایند یادگیری خود سهیم می‌سازد و توان خودارزیابی را در آنان تقویت می‌کند.
  - ۵- معلم را قادر می‌سازد تا به طور منظم دانش‌آموزان را در فعالیت‌های گوناگون زیر نظر بگیرد و عواملی را که مانع پیشرفت آنان است، شناسایی کند.
  - ۶- معلم را در فرایند تجربه‌اندوزی قرار می‌دهد و به او کمک می‌کند تا علایق دانش‌آموزان را شناسایی کند و سطح فعالیت‌ها (سادگی یا دشواری آن‌ها) و مفاهیم را به درستی بسنجد.
  - ۷- معلم را قادر می‌سازد تا از طریق ارزش‌یابی‌های متناوب و یادداشت‌هایی که برمی‌دارد، اطلاعات کافی برای ارزش‌یابی معتبر دانش‌آموزان جمع‌آوری کند.
  - ۸- ارزش‌یابی مستمر، دانش‌آموزان را در فعالیت‌های متفاوتی می‌سنجد که شرایط سنجش آن‌ها یکسان نیست، اما نباید تصور شود این امر اعتبار قضاوت را خدشه‌دار می‌کند. معلم باید در مورد درجه بندی فعالیت‌ها قضاوت نهایی را خود انجام دهد و به تشخیص خود اعتماد کند.
- با توجه به آن چه درباره‌ی ارزش‌یابی مستمر گفتیم، ارتقای آموزش از طریق این سنجش به عوامل اساسی زیر وابسته است:

– بازخورد مؤثر به دانش‌آموزان
– درگیر کردن مؤثر دانش‌آموزان در فرایند یادگیری
– استفاده از نتایج سنجش در طراحی تدریس
– درک و توجه به تأثیر غیرقابل تردیدی که شیوه‌ی سنجش و ارزش‌یابی بر ایجاد علاقه و اعتماد به نفس در دانش‌آموزان دارد.

– توانا کردن دانش‌آموزان در ارزیابی خود و تصمیم‌گیری برای پیشرفت و ارتقا.
بنابراین، ارزش‌یابی مستمر بهترین ارزش‌یابی در این درس است که در دوره‌های تحصیلی پایین‌تر باید فقط این نوع ارزش‌یابی به کار گرفته شود و نیز در دوره‌های بالاتر، در اولویت باشد. در ارزش‌یابی مستمر باید به موارد زیر توجه کرد:

- ۱– قرائت صحیح آیات قرآن کریم
- ۲– درک معنای آیات
- ۳– پاسخ به سؤالات و فعالیت‌ها
- ۴– مشارکت در فعالیت‌ها، به خصوص کار گروهی
- ۵– تغییر در رفتار قابل مشاهده‌ی دانش‌آموزان (رفتارهایی که انجام می‌دهند، سؤالاتی که می‌پرسند و...)

در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای در هر سه پایه فعالیت‌ها و تمرین‌های «حالا برایم بگو»، «اکنون می‌توانی»، «اکنون می‌توانی بگویی»، «فعالیت پیشنهادی معلم»، «بیش‌تر بیاموزیم» و «جدول» فقط دارای ارزش‌یابی مستمر است. فعالیت‌های «پاسخ دهید» و «فکر کن و کامل کن»، هم دارای ارزش‌یابی مستمر و هم دارای ارزش‌یابی پایانی است و فعالیت‌های «پیامی از قرآن»، «سخنی از بزرگان»، «برای خواندن»، «نمایش فیلم» و «با هم دعا کنیم» مورد ارزش‌یابی قرار نمی‌گیرد.

۲– ارزش‌یابی پایانی: این ارزش‌یابی – که به ارزش‌یابی مجموعی یا تراکمی نیز مشهور است – در پایان هر دوره‌ی آموزشی انجام می‌شود و معلم با استفاده از آن، آموخته‌های دانش‌آموزان را ارزیابی می‌کند. این ارزش‌یابی معمولاً با هدف نمره دادن، تصمیم برای ارتقا به کلاس بالاتر، رتبه‌بندی یا اعطای امتیازات معین انجام می‌گیرد.

تفاوتی که این ارزش‌یابی با ارزش‌یابی مستمر دارد، محدودیت آن است که نمی‌تواند انواع فعالیت‌های آموزشی را تحت پوشش قرار دهد. لذا فرصت توسعه‌ی مهارت‌های مختلف یادگیری در قلمروهای آموزشی را از دانش‌آموز سلب می‌کند. ارزش‌یابی پایانی که معمولاً به شکل آزمون

کتبی و گاهی شفاهی و عملی انجام می‌گیرد، بیش‌تر بر اهداف شناختی، آن‌هم سطوح اولیه‌ی شناخت، متمرکز می‌شود.

نحوه‌ی ارزش‌یابی

در ارزش‌یابی مستمر توانایی دانش‌آموزان و میزان دستیابی آن‌ها به اهداف مورد نظر باید به‌طور پیوسته ارزش‌یابی شود. ارزش‌یابی مستمر فقط در پایان هر درس انجام نمی‌گیرد بلکه در فرایند آن انجام می‌شود؛ به این ترتیب، دانش‌آموزان نسبت به توانایی‌هایی که کسب کرده‌اند، تشویق و برای جبران ضعف‌های خود، راهنمایی می‌شوند.

ارزش‌یابی پایانی مطابق شیوه‌نامه‌ی ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی در پایان هر نیم‌سال یا سال تحصیلی به عمل می‌آید و امتحان آن به‌طور کتبی به صورت باز پاسخ و بسته پاسخ، کامل‌کردنی و چندگزینه‌ای از مفاهیم اصلی درس به عمل می‌آید.

ارزش‌یابی این درس به دو شکل کتبی و شفاهی انجام می‌شود که ۱۵ نمره‌ی بخش کتبی آن به درس دینی و ۵ نمره‌ی بخش شفاهی آن به درس قرآن اختصاص دارد.

منابع یاددهی – یادگیری

یکی از نکاتی که لازم است در تمامی فعالیت‌ها به آن توجه شود این است که در ابتدا تا حد امکان از کتاب درسی و کتاب معلم در جای خود استفاده شده و از تصاویر و سؤالات مطرح شده برای فهم بهتر و شیرین جلوه دادن مطالب بهره‌ی کافی برده شود. در کنار این‌ها می‌توان از تجهیزات آموزشی دیگر مانند رسانه‌های تصویری، لوحه‌های آموزشی، نرم افزارهای موجود، فیلم‌های مرتبط، روزنامه‌ها و جراید، بعضی از برنامه‌های تلویزیون و تصاویر گوناگونی که به صلاح دید معلم برای تعمیق آموخته‌ها یا آسان کردن آن کمک می‌کند، بهره برداری شود تا صرفاً منابع یادگیری به کتاب‌های درسی محدود نشود. از این طریق نیز، دانش‌آموز هم احساس کند که تمامی وسایل و امکاناتی که در محیط اطراف او وجود دارد می‌تواند منابع یادگیری بوده و در او دید وسیع‌تری از یادگیری مفاهیم مورد نظر ایجاد کند.

فضای یاددهی – یادگیری صرفاً منحصر به کلاس مدرسه نیست بلکه از انواع فضاها مانند محیط پیرامون (طبیعت و دیگر پدیده‌های آفرینش) و فضاها‌ی دینی مانند مساجد، حسینیه‌ها و امامزاده‌ها می‌توان به منظور آموزش استفاده کرد.

توصیه‌هایی برای دبیران در مورد نحوه‌ی ارتباط با اولیای دانش‌آموزان

با توجه به اهمیت آموزش‌های دینی و نحوه‌ی ارائه‌ی این آموزش‌ها به دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، لازم است همکاران به این مسئله توجه داشته باشند که بسیاری از این آموزش‌ها در بخش‌های مختلف به خصوص در بخش احکام و اخلاق اسلامی نیازمند تکرار و تمرین بسیار است تا دانش‌آموزان به آن میزان از نگرش و مهارت در زمینه‌های مورد نظر برسند.

در این جهت، ارتباط با اولیای دانش‌آموزان جهت ارائه‌ی توصیه‌های لازم در زمینه‌ی نحوه‌ی نظارت بر رفتار و اعمال آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد. این ارتباط به صورت‌های مختلف می‌تواند صورت پذیرد، از جمله:

۱- تشکیل جلسات آموزشی برای اولیا جهت ارائه‌ی راهکارها و توصیه‌های لازم آموزشی

۲- ارتباط با اولیا از طریق دفترچه‌های رابط.

توصیه‌هایی که برای والدین در بخش‌های مختلف می‌تواند مفید باشد و همکاران محترم می‌توانند به والدین این توصیه‌ها را ارائه دهند، عبارت‌اند از:

۱- در رابطه با بخش‌های خدانشناسی، پیامبری، معاد و احکام به والدین توصیه کنید تا با مطالعه‌ی کتاب‌های گوناگون درباره‌ی دروس مختلف، با افزایش اطلاعات خود به فرزندانشان توضیحات بیش‌تری ارائه دهند.

۲- در بخش پیامبری و داستان‌های تاریخی، دیدن فیلم‌ها و انیمیشن‌هایی که در این زمینه‌ها ساخته شده است می‌تواند به یادگیری بهتر آن‌ها کمک کند. با توجه به این که فرزندان ما علاقه‌ی زیادی به دیدن فیلم و انیمیشن دارند و زمان و محدودیت امکانات در مدرسه این مجال را به دبیران نمی‌دهد تا از این رسانه‌ها در مدرسه استفاده کنند، لذا در این زمینه والدین می‌توانند با نمایش چنین فیلم‌هایی در منزل، محدودیت‌های مدرسه را جبران کنند.

۳- در رابطه با بخش احکام، اولیا می‌توانند مسائلی را که در کتاب‌های درسی دانش‌آموزان طرح شده از رساله‌ها و کتاب‌های گوناگون دینی مطالعه کنند و برخی موارد را به صورت عملی به فرزندانشان آموزش دهند؛ برای مثال، احکام مربوط به غسل، تیمم و ... ، هم چنین آداب نماز جماعت و جمعه از مواردی است که اولیا می‌توانند با شرکت دادن فرزندانشان در این اجتماعات، آنان را با این فرایض دینی آشنا سازند.

۴- در رابطه با بخش اخلاق و آداب اسلامی نیز با نظارت بر رفتار و اعمال فرزندان می‌توان به آموزش‌های آنان جنبه‌ی عملی داد؛ برای مثال، در مورد مفاهیمی مانند دزدی، ربا، رشوه و ... به اولیا

توصیه کنید تا با بیان عاقبت کسانی که دست به چنین اعمالی می‌زنند و با خواندن کتاب‌ها و نمایش فیلم‌ها یا حتی خواندن قسمت‌هایی از حوادث روزنامه‌ها که مربوط به چنین اعمال ناشایستی است، توجه فرزندانشان را به عواقب بد چنین کارهایی جلب کنند.

۵- در مورد دروس قرآنی هم به اولیا توصیه کنید تا فرزندانشان را در یادگیری صحیح قواعد قرآنی کمک کنند و با پی‌گیری مداوم در تکرار و تمرین، به یادگیری بهتر در آنان منجر شوند. در خاتمه، به اولیا متذکر شوید که همکاری صمیمانه‌ی آن‌ها با دبیران می‌تواند کمک بسیار خوبی برای نهادینه کردن آموزه‌ها در فرزندانشان باشد.

صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان

الف - صلاحیت‌های عمومی

منظور از صلاحیت‌های عمومی، مجموعه آگاهی‌ها و مهارت‌های ذهنی است که معلم را در شناخت و تحلیل مسائل و موضوعات مرتبط با تعلیم و تربیت توانا می‌سازد. این صلاحیت‌ها عبارت‌اند از:

۱- شناخت انسان: بدین معنا که بداند انسان موجودی خداجوست، متفکر است، حقیقت طلب است، زیبایی طلب است، کرامت ذاتی دارد، دارای اراده و اختیار و عدالت خواه است و می‌تواند جانشین خدا در روی زمین باشد.

۲- آگاهی از چگونگی مراحل رشد اخلاقی کودک از نظر اسلام: همان گونه که در روایات مختلف آمده مراحل رشد کودک تا ۲۱ سالگی به سه مرحله تقسیم می‌شود. امام صادق - علیه السلام - فرمود: «به فرزندت هفت سال آزادی بده تا بازی کند، هفت سال هم او را با اخلاق و آداب نیک تربیت کن. هفت سال هم او را ملازم و همراه خود قرار بده. پس اگر فرد صالحی شد، به هدف خود رسیده‌ای؛ و الا او را به حال خود واگذار.»

البته در مورد دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی که در مراحل رشد تأخیر دارند، این تقسیم‌بندی با تغییراتی همراه است؛ بنابراین، آگاهی از نیازها و علایق فراگیرنده یکی از مهم‌ترین مسائل در این زمینه است؛ یعنی، بداند مخاطب او در ابعاد مختلف رشد (عقلی، اجتماعی، جسمانی، عاطفی و اخلاقی) دارای چه ویژگی‌هایی است تا فعالیت‌های خود را براساس آن شکل دهد.

۳- هدایت و کنترل یادگیری: هدایت یادگیری توسط معلم به معنای آن است که او

۱- اسلام و تعلیم و تربیت، ابراهیم امینی، انتشارات انجمن اولیا و مربیان ص ۲۲.

فعالیت‌های شاگرد را به نحوی جهت می‌دهد که از توانایی‌های وی به خوبی استفاده شده، زمینه‌ی رشد او توسط خویشتن فراهم شود.

۴- توانایی در طراحی درس : معلم کسی است که طرح درس را می‌سازد. فعالانه تعیین می‌کند چه چیزی باید در برنامه‌ی درسی کلاسش بگنجد و می‌داند به رغم محدودیت‌ها، مقررات، زبان و محیط، چگونه با برنامه برخورد کند.

۵- توانایی در غنی‌سازی محتوای یادگیری : کتاب، ماده‌ی اولیه‌ی کار معلم است. معلم باید محتوای این کتاب را با تدبیر خود هم‌چون پارچه‌ای برش دهد و آن را متناسب با قامت دانش‌آموز، به هئیت لباسی مناسب درآورد.

معلم آگاه، برای ایجاد فضایی که بتواند شاگردان را در آن فضا به صورت اعضای جامعه‌ای منسجم برای یادگیری شکل دهد و قالب‌ریزی کند، ویژگی‌هایی را از خود بروز می‌دهد که فعالیت او را به عنوان سرمشق و عاملی تعیین‌کننده در ایجاد روحیه‌ی اجتماعی در دانش‌آموزان، اثر بخش سازد. ویژگی‌هایی چون حالت شاد، رفتار دوستانه، بلوغ عاطفی، صداقت، صمیمیت و توجه دلسوزانه و آمیخته با محبت، توجه به نیازها، احساس و عواطف بچه‌ها و علاقه‌مندی به اجتماعی شدن آن‌ها، از این جمله‌اند.

۶- توانایی برقراری ارتباط با محیط زندگی و والدین بچه‌ها : معلم آگاه، موضوع هر درس را به معلومات و تجارب قبلی شاگردان پیوند می‌زند و بنای کار خود را بر آن می‌نهد. این معلومات و تجربیات قبلی شاگردان، دربرگیرنده‌ی فرهنگ‌هایی است که آن‌ها از خانه‌ها و زادگاهشان آورده‌اند.

معلم شایسته، با گسترش دادن دامنه‌ی محیط یادگیری از مدرسه به خانه‌ی شاگردان، روابطی همکارانه با والدین برقرار می‌سازد و این روابط را استمرار می‌بخشد و از این راه، مشارکت فعالانه‌ی والدین را در یادگیری فرزندانشان تشویق می‌کند.

۷- رابطه‌ی معلم و شاگردی : باید بر رابطه‌ی معلم و شاگردی بیش از پیش تأکید کرد و امید داشت این رابطه، تحولات مهمی را در پی داشته باشد. شاگردان، عموماً در نتیجه‌ی تماس با معلم از نظر فکری متحول می‌شوند. تعلیم و تربیت باید به گونه‌ای باشد که در آن، شاگرد و معلم به رغم تفاوت در نوع و میزان دانش، در شرایط یکسانی از مناسبات انسانی باشند و هر یک از آن‌ها در این ارتباط، هم‌یاددهنده و هم‌یادگیرنده، باشد.

۸- آگاهی از فناوری‌های جدید و دانش و علم روز در حد نیاز : به تناسب رشد علم و

دانش و ظهور فناوری‌های جدید، در حدّ نیاز از آن‌ها آگاه شود و در مسیر یاددهی - یادگیری از این علوم استفاده کند.

ب - صلاحیت‌های تخصصی

۱- آشنایی با معارف دینی: آشنایی معلّم با معارف دینی و منابع تقویّت آن، از ضرورت‌های تدریس موفق این درس در تمام مقاطع تحصیلی است. این ضرورت به ویژه در دوره‌ی حاضر که دانش‌آموزان پرسش‌های متعددی در این زمینه‌ها دارند، بیش‌تر به چشم می‌خورد. هم‌چنین استفاده از روش‌های فعالّ تدریس و مزایای آن، مستلزم غنای بیش‌تر معارف دینی آموزگاران است.

۲- نقش الگویی: در تعلیم و تربیت دینی عوامل گوناگونی دست به دست هم می‌دهند تا بستر مناسبی برای رشد فرد مهیا شود. این عوامل را باید در محیط خانه و در پدر و مادر و مسائل مربوط به وراثت تا خویشان، دوستان، محلّ زندگی، هم‌کلاسی‌ها، معلّمان، کتاب و موادّ آموزشی گوناگون جست‌وجو کرد اما به یقین، پس از پدر و مادر، باید مهم‌ترین عامل را در مدرسه و در شخصیت معلّم بجوییم؛ بنابراین، یکی از مهم‌ترین نقش‌های معلّم دینی، ایفای نقش تربیتی وی به عنوان یک الگوست^۱ و لذا باید خود وی عامل به‌تعالیمی که ارائه می‌کند باشد؛ نه این که صرفاً به عنوان یک الگو نقش بازی کند.

هم‌چنین معلّمان، برای دانش‌آموزان، الگوی عالی ارتباط مؤثر با دیگران، خلاقیت، ابتکار، کار و فعالیت‌اند.

۳- سعه‌ی صدر و صبر: معلّم دینی می‌داند که دانش‌آموز مانند هر انسانی ممکن است اشتباه و خطا کند، متناسب با سنّ خود احساسات مختلف دارد، حالات مختلفی در او بروز می‌کند. گاهی تند می‌رود و گاهی کند، گاه پرخاشگر است و گاه انزواطلب و گوشه‌گیر، گاه مطیع است و گاه به تندی

۱- حضرت علی - علیه السلام - در خطبه‌ی ۱۷۰ نهج البلاغه، کیفیت تعلیم و تبلیغ دینی پیامبر اسلام را این‌گونه توصیف می‌کنند: «طیب سیاری است که با طبابت خویش همواره در سیر و گردش است. مرهم‌هایش را آماده کرده، ابزارهایش را سرخ و تافته نموده است. هر جا که لازم باشد این با آن را می‌نهد، جایی نیش است و جایی نوش در دل‌های نابینا، گوش‌های ناشنوا، زبان‌های گنگ، داروهای خود را در جایگاه غفلت و در محلّ حیرت و آوارگی می‌نهد و آنان را از غفلت و سرگستگی نجات می‌بخشد.» بنابراین «درد آشنایی، درمان‌شناسی، نیش و نوش را به جا به کاربردن و ... و از همه مهم‌تر به دنبال دردمند گشتن و با کمال خضوع و حرص، غمخواری بیماران کردن از ویژگی‌های پیامبر اکرم به عنوان مربی بزرگ بشریت است. هم‌چنین سوز و علاقه، اخلاص و بی‌توقعی، فروتنی و افتادگی، صبوری و بلند نظری راه و رسم طبابت روحانی بزرگان تربیت دینی است؛ چرا که بدون آن، دردهای روحی و معنوی جامعه برطرف نمی‌شود. معلّم آگاه در نقش یک مربی زندگی با احترام به حقوق دانش‌آموزان، مراعات انصاف و مساوات، پرهیز از تبعیض، مراعات اصل آزادی، برخورد محبت‌آمیز و ... الگویی مؤثر برای رفتار دانش‌آموزان خود به شمار می‌آید.

اعتراض می‌کند و همه چیز را زیر سؤال می‌برد، معلم دینی با مدارا و سعه‌ی صدر دانش‌آموز خود را از بحران‌ها عبور می‌دهد و سالم به سر منزل مقصود می‌رساند.

۴- توانایی قرائت و آموزش قرآن: معلم باید از مهارت روخوانی قرآن و توانایی آموزش آن برخوردار باشد تا بتواند دانش‌آموزان را در جهت دستیابی به هدف آموزش قرآن، که همانا آشنایی با قواعد قرآن و خواندن سوره‌های کوتاه قرآن است، سوق دهد.

دانستنی‌های معلم

بخش خداشناسی

هدف غایی تعلیم و تربیت دینی، رشد معنوی دانش‌آموزان است. رشد معنوی، در واقع فراگیری ارزش‌ها و رویکردی اندیشمندانه به زندگی است. وصل شدن به کسی یا چیزی برتر از همه‌ی موجودات، احساس رشد یابنده‌ای است که زندگی را از تولد تا مرگ دارای معنا و مفهوم می‌سازد. رشد معنوی، نگرش همراه با احترام فزاینده به دیگر موجودات و در یک کلام، یادگیری برخورداری از ایمان است، ایمان به خداوند.

چنین احساسی و نیز واکنش نسبت به آن، از جمله اساسی‌ترین مسائل دینی است که در شکل والاتر آن به عنوان احساس ماورای طبیعی و مقدس تلقی می‌شود. بدون چنین احساسی، نوع نگرش دین به پدیده‌های عالم حیات و روابط آن‌ها قابل درک نخواهد بود.

آموزش درباره‌ی خدا و سایر مفاهیم دینی، با دیگر اموری که بین معلم و دانش‌آموزان روی می‌دهد، تفاوت آشکاری دارد. این نوع آموزش، در واقع آموختن زندگی به نوعی دیگر و برخورداری از زیستنی همراه با معنا، امید، تعهدات ارزشمند و تصمیم‌گیری مبتنی بر اندیشه و اراده است.

ما در این دوره‌ی تحصیلی بیش‌تر درباره‌ی زیبایی مخلوقات خداوند مهربان و دوست داشتنی بودن او مطلب آورده‌ایم، تأکید ما بر ایجاد احساس خوشایند در دانش‌آموز، نسبت به خداوند مهربان به عنوان بخشنده‌ی همه‌ی نعمت‌ها و امکانات به موجودات (به خصوص آدمی) و تقویت احساس علاقه و محبت نسبت به اوست.

از مهم‌ترین منابع به دست آوردن صفات الهی، می‌توان به قرآن کریم و کلمات معصومین (ع) اشاره کرد. هیچ‌کس بهتر از خداوند نمی‌تواند خود را توصیف کند. برخی از این صفات مستقیماً در آیات ذکر

شده است. برخی دیگر نیز با تأمل در آیات به دست می آید. جهان آفرینش آیت و نشانه‌ی صفات خداوند است. در واقع، این جهان ظهور قدرت، علم، رحمت و سایر اوصاف الهی است. درک درست این صفات، ما را به بندگی بیش‌تر در مقابل خدا می کشاند و توحید در عبودیت را تکمیل می کند.

بخش نبوت

پیامبران، راهنمایان و الگوهای عملی زندگی انسان هانند. آنان با خداوند ارتباط نزدیک داشته و دارند و مردم موظف‌اند که به تمامی فرمان‌ها و دستورات آن‌ها گوش دهند و عمل کنند. در بخش پیامبری، در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای، در مورد مراحل دعوت پیامبر (ص)، قرآن کریم به عنوان معجزه‌ی پیامبر اسلام و یک نمونه از سیره‌ی اخلاقی پیامبر (ص) (وفای به عهد)، مطالبی در قالب چند درس ارائه کرده ایم که لازم است دبیران محترم با این موضوعات آشنایی کامل داشته باشند. در این جا به علت گستردگی مطالب از توضیح آنان خود داری می کنیم و این مسئولیت به عهده‌ی همکاران گرامی است تا خود به مطالعه در این زمینه بپردازند؛ برای مثال، علل هجرت پیامبر اسلام از مکه به مدینه و مسائلی که در راه هجرت برای ایشان به وجود آمد، فداکاری حضرت علی (ع) با خوابیدن به جای پیامبر در شبی که ایشان هجرت کردند، مسائل شعب ابی طالب و سختی‌هایی که یاران پیامبر (ص) در راه پیروزی اسلام متحمل شده‌اند، مسئله‌ی جانشینی حضرت علی (ع) در مرحله‌ی اول دعوت و... از جمله مسائلی‌اند که دبیران می‌توانند با مطالعه‌ی کتاب‌هایی در این زمینه به این اطلاعات ارزشمند دست یابند.

بخش معاد

در این بخش، مفهوم معاد مطرح می شود. درک این مفهوم نیز همانند بسیاری از مفاهیم دینی دیگر، به واسطه‌ی ماهیت انتزاعی آن، مشکل و طرح برخی از جوانب و ابعاد آن، برای دانش‌آموزان با نیازهای ویژه غیر قابل درک است.

اساساً هدف از آموزش معاد در این دوره، تأکید بر جنبه‌ی اعتقادی آن و تأثیر مثبت این مفهوم بر اعمال و رفتار دانش‌آموزان است؛ به همین جهت، در این دوره بیش از آن که بر مفهوم معاد و تمثیل قیامت تأکید شود، به نیکی و بدی اعمال آدمی و تناسب نتیجه‌ی اعمال با همین موضوع پرداخته شده است؛ از این رو، دبیران محترم می‌بایست به این نکته توجه داشته باشند که با ارائه‌ی درس معاد، بیش از طرح جنبه‌های اعتقادی آن، بر تأثیر و بازتاب اعمال در زندگی آدمی تأکید زیادی کرده، دانش‌آموزان

را به انجام کارهای نیک ترغیب کنند.

آگاهی دادن نسبت به خوب و بد بودن اعمال، در این دوره‌ی تحصیلی می‌تواند به احساسی نسبی در مورد درستی و نادرستی آن‌ها، بینجامد. هر چند این مسئله ممکن است یک احساس اخلاقی پیشرفته نباشد - که توسط آن بتوان هر عملی را طبقه بندی کرد و به انتخاب‌های اخلاقی مطمئن دست زد - ولی می‌تواند تا حد زیادی، علاقه‌ی دانش‌آموزان را به انجام کارهای نیک، تقویت کند.

در ضمن، دانش‌آموزان می‌آموزند که نتیجه‌ی برخی کارها، مدت‌ها پس از انجام آن‌ها، مشخص می‌شود تا مقدمه‌ای برای طرح مفهوم پاداش و عقاب اعمال نیک و بد دنیوی انسان در جهان آخرت شود.

نفس ما در انجام کارها از اخلاق و اعتقادات ما اثر می‌پذیرد، واقعیت‌ها را در خود نگه می‌دارد و به واسطه‌ی آن‌ها راه تکامل یا سقوط را می‌پیماید. شناخت خصوصیات اصحاب یمین و اصحاب شمال و نتیجه‌ی کارهای آنان در جهان آخرت از جمله مواردی‌اند که دیران محترم باید با آنان آشنایی داشته باشند. برای کسب اطلاعات بیشتر در این موارد می‌توان به قرآن کریم و سیره‌ی معصومین(ع) مراجعه کرد.

بخش امامت

با توجه به خصوصیات دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، در این دوره‌ی تحصیلی یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی، ایجاد علاقه‌مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر آنان و راه و روش زندگی‌شان در دانش‌آموزان اثر بگذارد و شیوه‌ی زندگی آنان برایش هم چون سرمشق تلقی شود. شما ممکن است بخواهید در معرفی پیامبران و امامان بیش‌تر به جنبه‌ی تقدس و احترام معنوی آنان توجه کنید و سعی در شناساندن آن‌ها به عنوان افرادی برجسته و مرتبط با دستگاه غیب و ملکوت داشته باشید و کرامات و معجزات آنان را بیان کنید، اما باید متذکر شوید که این شیوه به تنهایی کافی نیست. باید توجه کرد که امامان، پیشوایان مردم برای زندگی‌اند و یک پیشوا باید سرمشق عملی انسان‌ها باشد. هم چنین، باید به یاد داشته باشیم که ذکر معجزات و کرامات بزرگان دین، برای این پایه، مناسب نیست؛ بنابراین، مناسب است به زندگی روزمره و سیره‌ی عملی آنان در زندگی، توجه و در این باره جست و جو شده و از مکارم اخلاق و فضیلت‌ها و خدمات آنان، متناسب با درک آنان، شاهد آورده شود. خوب است بتوانیم پیشوایان مذهبی را - همان‌گونه که بوده‌اند - با شرح مهربانی‌ها، دلسوزی‌ها و رفتارها و اخلاق کریمانه‌شان، بزرگ و عالیقدر معرفی کنیم تا خود به خود، این علاقه‌ی قلبی حاصل شود.

بازگویی این که آنان در زندگی خویش به افراد نیازمند، کمک و راهنمایی می‌کردند، می‌کوشیدند مردم را از گرفتاری‌ها نجات بخشند، با زیردستان خود مهربان و با آنان صمیمی بودند، دانا و اهل علم و فضیلت بودند، با مردم برخوردی سازنده داشتند و از روی عطوفت و مهرورزی رفتار می‌کردند، با دیگران مهربان بودند، پرتلاش، فعال و با پشتکار بودند و... همه و همه می‌تواند در تلقی دانش‌آموزان نسبت به ائمه‌ی دین، تأثیر مثبت بگذارد.

برای ارائه‌ی درس مربوط به امامت لازم است به موارد زیر توجه کنید.

۱- نقل سیره‌ی معصومین (ع) در برنامه‌ی زندگی به معنای آن نیست که دانش‌آموزان عیناً باید آن‌ها را انجام دهند. بلکه هر کس مناسب با توانایی خود و شرایطی که در آن قرار دارد، در این زمینه برنامه‌ریزی می‌کند.

۲- دانش‌آموزان باید اصل تدریج را مراعات کنند. انتظار نداشته باشید که برنامه‌ها را از اول به طور همه‌جانبه‌پیش ببرند بلکه باید از برنامه‌های ساده و کلی تر شروع کنید و کم‌کم به برنامه‌های تفصیلی برسید. در این زمینه می‌توانید به سیره‌ی معصومین (ع) از کتاب داستان راستان استاد شهید مطهری مراجعه و از این منبع استفاده کنید.

بخش احکام

با توجه به این که هر مسلمانی باید با احکام دین مقدس اسلام آشنایی داشته باشد، با در نظر گرفتن ویژگی‌های دانش‌آموزان با نیازهای ویژه و هم‌چنین سنین آنان در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی پیش‌حرفه‌ای چند نمونه از احکام اسلامی را در حد بسیار ساده - که برای این دانش‌آموزان قابل درک باشد - آورده‌ایم. آموزش این احکام و ایجاد احساس تمایل به انجام آن برای این قبیل دانش‌آموزان در این دوره از اهمیت به‌سزایی برخوردار است؛ برای مثال، دانش‌آموزان در دوره‌ی ابتدایی با شکل صحیح وضو گرفتن یا با خواندن نماز آشنا شده‌اند. حال در این دوره با مبطلات وضو و احکام ساده‌ای از نماز جماعت و هم‌چنین مسائل مربوط به حجاب اسلامی و رعایت آن آشنا می‌شوند. دبیران محترم، خود باید با این احکام آشنا باشند و بتوانند با فن‌بیانی خاص که برای درک دانش‌آموزان مناسب باشد، این موارد را آموزش دهند و احساس تمایل به انجام آنان را در دانش‌آموزان ایجاد کنند. احکامی را که در این دوره‌ی تحصیلی آگاهی از آنان برای دبیران محترم لازم است، آورده‌ایم و همکاران گرامی می‌توانند برای کسب اطلاعات پیش‌تر به رساله‌های دینی مراجعه کنند.

این احکام عبارت‌اند از :

- احکام وضو، نجاسات، مطهرات، روزه، حجاب، لباس نماز گزار و نماز جماعت؛ برای مثال، احکام مربوط به موارد ابطال وضو به قرار زیر است :
- بول و غائط
  - باد معده و روده که از مخرج غائط خارج شود .
  - خوابی که به واسطه‌ی آن چشم نبیند و گوش نشنود، ولی اگر چشم نبیند و گوش بشنود، وضو باطل نمی‌شود.
  - چیزهایی که عقل را از بین می‌برد (مانند دیوانگی و مستی و بیهوشی).
  - استحاضه‌ی زنان
  - کاری که برای آن باید غسل کرد (مانند حیض و جنابت).

بخش آداب و اخلاق اسلامی

اخلاق و آداب اسلامی یکی از مباحث مهم در تعالیم دین مقدس اسلام است؛ زیرا همان چیزی است که دین را به منزله‌ی یک الگوی مناسب و عملی وارد زندگی انسان‌ها می‌کند. در بخش آداب و اخلاق اسلامی، تلاش کرده‌ایم تا دانش آموزان را با برخی موارد اخلاقی آشنا کنیم. این موارد را در بعضی از درس‌ها به شیوه‌ی مستقیم و در برخی دیگر، از طریق داستان، آموزش داده‌ایم که دبیران محترم می‌توانند در این رابطه با استفاده از کتاب‌های داستانی دیگر و ارائه‌ی آن‌ها به دانش آموزان، به یادگیری بیش تر آنان کمک کنند. با توجه به این که رعایت مسائل دینی، رفتاری، اجتماعی در حدّ توان ذهنی دانش آموزان با نیازهای ویژه مورد انتظار است، بنابراین، لازم است در زمینه‌ی آداب و اخلاق اسلامی از آموزش‌های لازم بهره‌مند شوند تا با ایجاد و تقویت این آموخته‌ها، رفتارهای مثبت و سازنده در آنان تثبیت شود. رفتارهایی از قبیل: درستکاری، امانتداری، شیوه‌ی رفتار صحیح در اماکن مذهبی، قدردانی و سپاس از زحمات دیگران خصوصاً اولیا، داشتن احساس خوب و اعتماد کردن به افراد درستکار و داشتن احساس خوب از انجام اعمال نیکی که افراد می‌توانند انجام دهند (در رابطه با ماه مبارک رمضان). تمامی این موارد در شکل‌گیری روابط اجتماعی سالم برای دانش آموزان با نیازهای ویژه دارای اهمیت فراوان است.

در رابطه با این بخش، همکاران گرامی می‌توانند با توجه به موضوع تدریس، به کتاب‌های داستان‌های اخلاقی که بسیار متنوع‌اند، مراجعه کنند.

ضمناً دبیران محترم برای کسب اطلاعات بیش تر در زمینه‌ی بخش‌های مختلف دروس دینی و

قرآن می‌توانند از منابع زیر جهت مطالعه استفاده کنند.

- قرآن کریم
- نهج البلاغه
- توضیح المسائل
- کتاب تاریخ انبیا
- سیره‌ی معصومین (ع)
- میزان الحکمه
- داستان راستان
- تفسیر میزان (آیت ... علامه طباطبائی)
- امام شناسی (تألیف آیت ... سید محمد حسین حسینی تهرانی)
- وحی و نبوت (استاد مطهری).

بخش دوم
راهنمای تدریس

مقدمه

هدف تعلیم و تربیت دینی، فقط ارائه‌ی اطلاعات و معارف دینی به دانش‌آموزان نیست؛ معلم باید دانش‌آموزان را به سمتی هدایت کند تا از آموخته‌های خود در موقعیت‌های مختلف زندگی روزمره استفاده کنند؛ به همین جهت، در این برنامه سعی شده است آموزش‌ها با زندگی روزمره‌ی دانش‌آموزان کاملاً مرتبط باشند. استفاده از موقعیت‌ها و نمونه‌های موجود در زندگی روزمره‌ی دانش‌آموزان، انتخاب مطالب، نمونه‌ها و مثال‌هایی از زندگی آن‌ها، فراهم ساختن فرصت تمرین و آموخته‌ها به زندگی روزمره و موقعیت‌های شبیه‌سازی شده‌ی آن و ...، از جمله نکاتی است که معلمان گرامی باید مد نظر قرار دهند. توجه به علایق و رغبت‌های مخاطبان، از ویژگی‌های ضروری هر آموزش موفق است. هم‌چنین فراهم ساختن فرصت مشارکت فعال دانش‌آموزان در جریان آموزش بسیار مهم است؛ چرا که به دانش‌آموز کمک می‌کند تا حد امکان خودش جست‌وجو، فکر و عمل کند و با توجه به تجارب و یافته‌های قبلی و فعلی خود به نتیجه برسد و معلم هر بار با راهنمایی‌های مناسب، او را در این راه یاری رساند؛ به این ترتیب، به کارگیری روش‌های یادگیری از طریق همیاری و بهره‌گیری از شیوه‌های فعال تدریس از راهبردهای اساسی فرایند یادگیری در تعلیم و تربیت دینی است.

بنابراین فعالیت‌های یاددهی - یادگیری دروس تعلیمات دینی و قرآن برای دانش‌آموزان با نیازهای ویژه باید به گونه‌ای انتخاب شود که واجد شرایط زیر باشد.

- یادگیرنده در هنگام آموزش از جهت ذهنی و عملی فعال باشد تا عملاً با موضوع یادگیری درگیر شود؛ در این صورت، هم یادگیری پایدارتر خواهد بود و هم در موقعیت‌های تازه قادر به استفاده از تجارب یادگیری قبلی خود خواهد شد.

- از معلومات و تجارب قبلی دانش‌آموزان در امر یادگیری استفاده شود تا با هدایتی مناسب، بین آن‌ها با تجربه‌ی تازه پیوند برقرار شود. معلومات قبلی فقط به دانسته‌های فرد از دروس یا پایه‌های تحصیلی گذشته‌ی وی محدود نمی‌شود بلکه می‌تواند شامل تمام تجربیات بیرون از مدرسه‌ی وی نیز باشد.

- فعالیت‌ها، تا حد امکان، آن قدر متنوع باشند تا دانش‌آموزان با نیازهای ویژه و توانایی‌های مختلف بتوانند از آنان بهره‌گیرند.

- تناسب فعالیت‌های گروهی و انفرادی رعایت شود تا نیاز دانش‌آموزان را به عضویت در گروه و انجام بخشی از یک مجموعه فعالیت برآورده سازد و هم در زمان خود، مجال استنباط شخصی را برای آن‌ها فراهم کند (در تشکیل گروه‌های کلاسی به تعداد دانش‌آموزان و توانمندی هر دانش‌آموز توجه شود. ترجیحاً گروه‌ها دو یا سه نفره باشند).

— پرسش‌های کلاس باید به گونه‌ای طرح شوند تا علاوه بر تحریک حس کنجکاوی دانش‌آموزان، آنان را در مسیر موضوع مورد نظر قرار دهد و به صورت گام به گام به سمت هدف درس هدایت کند. در این بخش، راهنمای تدریس پیشنهادی درس تعلیمات دینی و قرآن راهنمایی تحصیلی پیش‌حرفه‌ای برای استفاده‌ی همکاران به تفصیل ارائه شده است .

راهنمای تدریس
دروس سال اول راهنمایی
تحصیلی پیش حرفه‌ای

درس اوّل : خدای بخشنده و مهربان

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با صفت بخشندگی و مهربانی خداوند از طریق آگاهی از نعمت های بی شمار او.
- ب - گرایش ها و عواطف :
- تشکر و قدردانی از نعمت های خدا
- توجه به استفاده ی درست از این نعمت ها.

۲- موضوعات اساسی درس

- بخشندگی خدا
- نعمت های خداوند
- شکر خداوند
- استفاده ی صحیح از نعمت های خدا.

۳- شرح مختصر درس

در این درس، از طریق بازی در کلاس می توان توجه دانش آموزان را به اهمیت هوا به عنوان یکی از نعمت های خداوند جلب کرد. سپس از طریق گفت و گو بین معلّم و دانش آموزان، دیگر نعمت های خداوند را مورد بحث قرار داد و در پایان، معلّم با جمع بندی مطالب توجه شاگردان را به صفت بخشندگی و مهربانی خدا از طریق نعمت های فراوان او جلب کند و متذکر شود که چگونه باید شکرگزار نعمت های خداوند بود.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته های پیشین : در این مرحله، دانسته های پیشین دانش آموزان را در رابطه با محتوای درس جدید مورد ارزیابی قرار دهید. مطلع شوید که آیا دانش آموزان با مفهوم نعمت آشنایند و کدام یک از نعمت های خداوند را می شناسند؛ با ارائه ی فعالیت های مختلف مانند نشان دادن زیبایی های طبیعت از طریق بردن به فضای باز یا با استفاده از تصاویر جذاب و پرسش در زمینه ی موارد

استفاده‌ی این نعمت‌ها و نقش آن‌ها در زندگی انسان‌ها در رابطه با مفهوم نعمت و شناخت نعمت‌های خداوند، از دانش‌آموزان ارزیابی به عمل آورید.

ب — شیوه‌هایی برای شروع مناسب : شروع مناسب یک درس تأثیر به‌سزایی در میزان کارایی فعالیت‌های یادگیری دارد. یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس، اجرای بازی مورد نظر در درس است. از آن‌جا که فعالیت‌های توأم با بازی، برای بچه‌ها نشاط‌آور و جذاب‌تر است لذا بازی و بعد از آن، ایجاد سؤال در ذهن شاگردان می‌تواند شروع خوبی برای درس باشد.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : از جمله روش‌هایی که برای تدریس درس پیشنهاد می‌شود، این است که ابتدا می‌توانید در قالب یک بازی بر روی مفهوم نیاز (نیاز به هوا) متمرکز شوید. سپس با استفاده از روش «مشارکت گروهی» دانش‌آموزان را به انجام این فعالیت‌ها ترغیب کنید.

۱- درس را به صورت انفرادی بخوانند.

۲- درس را برای اعضای گروه خود توضیح دهند.

۳- به صورت انفرادی فهرستی از نعمت‌های خدا را تهیه کنند.

۴- فهرست خود را به گروه ارائه دهند و یک فهرست نهایی و مشترک برای گروه تهیه کنند.

۵- دانش‌آموزان می‌توانند یک نفر از گروه خود را انتخاب کنند تا با هر روش دلخواه به بیان نتایج کار گروهی خود بپردازند.

۶- پس از بیان نتایج کار گروهی، معلم درس را با استفاده از نظر دانش‌آموزان جمع‌بندی کند.

توصیه : با توجه به شرایط ویژه‌ی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، در تمام این مراحل باید نقش راهنما را ایفا کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — پیامی از قرآن : در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه قرآن به نعمت‌های خداوند است؛ به طوری که توجه دانش‌آموزان به این مسئله جلب شود که در قرآن نیز صفت بخشندگی خداوند مطرح شده است :

«همه‌ی نعمت‌ها را خدا به ما بخشیده است» . (سوره‌ی نحل، آیه‌ی ۵۳)

ب — پاسخ دهید : در این قسمت پرسش‌هایی در مورد موضوع درس مطرح شده است که دانش‌آموزان با توجه به محتوای درس به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهند، پاسخ سؤالات دارای کلید مشخصی است.

ج — فکر کن و کامل کن : در این تمرین، دانش آموزان از متن درس جمله‌ی مورد نظر را بازنمایی کرده و با توجه به آن، جای خالی را با کلمه‌ی مورد نظر کامل می‌کنند.

د — حالا برایم بگو : در این فعالیت، با طرح سؤالی درباره‌ی نحوه‌ی استفاده‌ی درست از آب، دانش آموزان را به دادن پاسخ‌های مختلف هدایت کنید؛ مثال : از آب در چه مواردی استفاده می‌کنیم؟ چگونه باید آب را درست مصرف کرد؟ اگر آب نباشد، چه می‌شود؟ و . . . .

سپس از دانش آموزان بخواهید تا در مورد این سؤالات با هم بحث و گفت و گو کنند. در نهایت، نتایج گفت و گوها را در قالب یک یا چند جمله روی تابلو بنویسید و مطالب را جمع بندی کنید.

ه — اکنون می‌توانی : در این تمرین از دانش آموزان بخواهید که نقاشی زیبایی در مورد یکی از نعمت‌های خداوند بکشند. همه‌ی نقاشی‌ها را بر روی دیوار کلاس نصب کنید و یا با استفاده از طناب و گیره در کلاس از هر دانش آموز بخواهید تا نقاشی خود را به طناب وصل کند.

و — فعالیت پیشنهادی معلم : از دانش آموزان بخواهید تا جاهای خالی جمله‌ها را با کلمه‌ی مناسب پر کنند.

زمین سرد و تاریک می‌شد، اگر . . . . . نبود.

تشنگی همه‌ی موجودات زنده را از بین می‌برد، اگر . . . . . نبود.

هیچ کس نمی‌توانست نفس بکشد و زنده نمی‌ماند، اگر . . . . . نبود.

درس دوم : دعوت پیامبر اسلام (۱)

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با مراحل دعوت پیامبر(ص)
- آشنایی با سختی ها و مشکلاتی که پیامبر(ص) در راه اعتلای اسلام متحمل شده اند.
- ب - گرایش ها و عواطف :
- علاقه به آشنایی بیش تر با تاریخ اسلام
- تمایل و توجه به حفظ دین اسلام از طریق اجرای دستورات آن.

۲- موضوعات اساسی درس

- دعوت به اسلام
- معرفی حضرت علی(ع) به عنوان جانشین و برادر.

۳- شرح مختصر درس

در این درس، اولین مرحله ی دعوت پیامبر اسلام (ص) که به صورت دعوت خویشاوندان به مهمانی است، بیان شده است که در این مهمانی پیامبر خواستار یاری و مساعدت از طرف مدعوین می شود که فقط حضرت علی(ع) این دعوت را پاسخ می گویند و پیامبر (ص) نیز ایشان را به عنوان برادر و جانشین خود معرفی می کند.

۴- مراحل تدریس

- الف - توجه به دانسته های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته های پیشین دانش آموزان را ارزیابی کنید. این که :
  - ۱- چه قدر با مفهوم پیامبری آشنایند؟
  - ۲- آیا نام پیامبر اسلام را می دانند؟
  - ۳- از روز مبعث چه می دانند؟
- می توانید با ارائه ی فعالیت ها و تمرین های مربوط به کتاب دینی دوره ی ابتدایی، سؤالات مورد

نظر را از طریق پرسش ارزیابی کنید.

ب — شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس می‌تواند مطرح کردن مسئله‌ی مهمانی باشد؛ مثال: وقتی شما می‌خواهید مهمانی دهید، چه کارهایی انجام می‌دهید؟ پاسخ: دعوت مهمان‌ها، آماده کردن وسایل پذیرایی، استقبال از مهمان، پذیرایی از مهمان و... هم چنین از دانش‌آموزان پرسید: وقتی خواسته‌ای از دیگران دارید، چگونه خواسته‌ی خود را مطرح می‌کنید؟ دانش‌آموزان را برای دادن پاسخ راهنمایی کنید؛ پاسخ: او را به منزل خود دعوت می‌کنیم و خواسته‌ی خود را با مهربانی و مؤدبانه می‌گوییم یا با تلفن، نامه و... خواسته‌ی خود را مطرح می‌کنیم. در نهایت، بیان پاره‌ای از خصوصیات پیامبر گرامی اسلام از جمله مهربانی، مهمان دوستی و انجام دستورات خداوند بزرگ و... می‌تواند برای شروع درس شیوه‌ای مناسب باشد.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: این درس را می‌توان از طریق روش «داستان‌گویی» تدریس کرد. ابتدا داستان درس را با استفاده از تصاویر کتاب و یا تصاویری که به صورت لوحه تهیه شده باشد، تعریف کنید. در این قسمت می‌توانید داستان کتاب را چند قسمت کنید. ابتدا هر قسمت را تعریف کرده، نظر دانش‌آموزان را در مورد ادامه‌ی داستان جویا شوید؛ مثلاً پرسید: فکر می‌کنید در ادامه‌ی داستان چه اتفاقی می‌افتد؟ به این ترتیب، مرحله به مرحله تعریف داستان را پیش ببرید. پس از پایان داستان، از دانش‌آموزان بخواهید تا نظر خود را در مورد نتایج درس بیان کنند و هر نظری که به تصحیح نیاز دارد، به عنوان راهنما توضیحات بیشتری را ارائه دهید. سپس با طرح پرسش‌هایی در مورد نکات اصلی درس، پاسخ‌های دانش‌آموزان را در این زمینه بشنوید و در نهایت با کمک دانش‌آموزان مطالب درس را جمع‌بندی کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف- جدول: در این قسمت، جدولی طرح شده که دارای سه سؤال است و هر یک دارای پاسخ‌های دوگزینه‌ای است. دانش‌آموزان باید پاسخ صحیح را در مکان مناسب با علامت × مشخص کنند.

سه سال ☐	پنج سال ☐	پیامبر (ص) چند سال مردم را پنهانی به دین اسلام دعوت کرد؟
افراد غریبه ☐	فامیل و آشنایان ☐	پیامبر (ص) چه کسانی را برای دعوت به اسلام به منزل دعوت کرد؟
دوست و همراه ☐	برادر و جانشین ☐	پیامبر (ص) حضرت علی (ع) را به چه عنوان هایی معرفی کرد؟

ب — برای خواندن : در این قسمت، اطلاعات بیش تری در مورد محتوای درس و در مورد اولین مرد و زنی که دین اسلام را پذیرفتند، داده شده است.

درس سوم : دعوت پیامبر اسلام (۲)

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با مراحل دعوت پیامبر (ص)
- آشنایی با سختی‌ها و مشکلاتی که پیامبر (ص) در راه اعتلای اسلام متحمل شده‌اند.
- ب - گرایش‌ها و عواطف :
- علاقه به آشنایی بیش‌تر با تاریخ اسلام
- تمایل و توجه به حفظ دین اسلام از طریق اجرای دستورات آن.

۲- موضوعات اساسی درس

- ایستادگی پیامبر (ص) در برابر پیشنهاد پول و مقام
- وظیفه‌ی مسلمانان در قبال ادامه‌ی راه پیامبر.

۳- شرح مختصر درس

در این درس، مرحله‌ی بعدی دعوت پیامبر اسلام (ص) بیان می‌شود؛ این که پس از سه سال دعوت پنهانی، دعوت ایشان آشکار می‌شود. هم چنین، واکنش بت پرستان نسبت به دعوت آشکار پیامبر گرامی اسلام و پاسخ پیامبر (ص) در برابر فریب کاری‌ها مطرح شده است. سپس در مورد وظیفه‌ی ما مسلمانان در رابطه با ادامه‌ی راه پیامبر (ص) مطالبی ارائه شده است.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : چون این درس با درس قبلی ارتباط نزدیکی دارد، لذا یادگیری کامل درس قبلی حائز اهمیت است؛ بنابراین، ابتدا تکالیف دانش‌آموزان را مورد ارزش‌یابی قرار دهید و سپس اطلاعات و دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را در رابطه با این مرحله از دعوت پیامبر (ص) از طریق انجام تمرین‌ها و فعالیت‌های درس قبلی مورد ارزیابی قرار دهید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس می‌تواند این باشد که دانش‌آموزان را به دو گروه تقسیم کنید و به هر گروه یک پیشنهاد بدهید که یکی از آن‌ها

دارای پیامد مثبت و دیگری، دارای پیامد منفی باشد.

پیشنهاد گروه ۱- شرکت در گروه های هنری مدرسه مثل گروه نمایش ، سرود و ...
پیشنهاد گروه ۲- گرفتن بسته ای از کسی که نمی شناسند و تحویل آن به شخصی دیگر با توجه به این که ندانند داخل بسته چیست.

از هر دو گروه بخواهید تا در مورد پذیرفتن پیشنهاد های ارائه شده تصمیم بگیرند و در این مورد با هم مشورت کرده و نتیجه ی تصمیمات خود را به کلاس ارائه دهند. پس از ارائه ی تصمیمات هر گروه، دلایل پذیرش یا عدم پذیرش پیشنهادها را توضیح دهند. در پایان این سؤالات را مطرح کنید «آیا به هر پیشنهادی که به ما شود باید پاسخ مثبت بدهیم؟»، «چه پیشنهاداتی را باید قبول و چه پیشنهاداتی را رد کنیم؟» و «موقع تصمیم گیری با چه کسانی باید مشورت کنیم؟» سپس پاسخ های داده شده را بررسی کنید و آن را به موضوع درس - که عدم پذیرش پیامبر در مورد پیشنهاد پول و مقام از طرف بت پرستان است - ارتباط دهید.

ج - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : از آن جا که این درس در ارتباط با درس قبلی است، لذا می توانید درس قبل را به اختصار یادآوری کنید و سپس به همان روش درس قبل، مطالب را ارائه دهید.

۵- تمرین ها و فعالیت های پایانی درس

حالا برایم بگو : در این قسمت، دانش آموزان در مورد نتایجی که از درس گرفته اند به صورت جمعی با یکدیگر گفت و گو می کنند. در پایان، نتایج گفت و گوی آنها را در قالب یک یا چند جمله جمع بندی کنید.

درس چهارم : دعوت پیامبر اسلام (۳)

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با مراحل دعوت پیامبر (ص)
- آشنایی با سختی ها و مشکلاتی که پیامبر (ص) در راه اعتلای اسلام متحمل شده اند.
- ب - گرایش ها و عواطف :
- علاقه به آشنایی بیش تر با تاریخ اسلام
- تمایل و توجه به حفظ دین اسلام از طریق اجرای دستورات آن.

۲- موضوعات اساسی درس

- مفهوم رسالت پیامبر (ص)
- ایستادگی پیامبر (ص) در برابر آزار و اذیت بت پرستان.

۳- شرح مختصر درس

در این درس به آن مرحله از دعوت پیامبر (ص) که با شروع آزار و اذیت بت پرستان بر ایشان و یارانشان همراه بوده است، اشاره کرده و مثالی در این زمینه آورده ایم تا دانش آموزان با یک نمونه از این آزار و اذیت ها آشنا شوند. هم چنین در مورد تعداد مسلمانان و این که بیش تر از چه گروهی به آن حضرت ایمان می آوردند و مقاومت پیامبر و یارانش در برابر بت پرستان مطالبی آورده و گفته ایم که صبر و مقاومت آنان در برابر آزارها سرانجام باعث پیروزی اسلام شده است.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته های پیشین: ابتدا تکالیف و فعالیت های مربوط به درس قبل دانش آموزان را مورد ارزشیابی قرار دهید. از آن جا که این تکالیف و فعالیت ها پیش نیاز درس جدیدند، بنابراین انجام دادن آن ها زمینه ی ارائه ی درس جدید خواهد بود.

ب - شیوه هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه های پیشنهادی برای شروع این درس، صحبت پیرامون مسئله ی صبر و تحمل در برابر مشکلات و سختی های زندگی در قالب بیان خاطرات

است. هم چنین می توانید درباره‌ی مفهوم آزار و اذیت و تمسخر برای دانش آموزان صحبت کنید؛ زیرا در درس از این واژه‌ها استفاده شده و لازم است از قبل دانش آموزان با این واژه‌ها آشنا باشند. سؤالاتی که می توانید در ارتباط با موضوعات مطرح شده از دانش آموزان بپرسید عبارت‌اند از: «وقتی با مشکلی رو به رو می شوید که نتوانید آن را حل کنید، چه می کنید؟»، «اگر کسی شما را مسخره کند، چه احساسی پیدا می کنید؟»، «آیا تا به حال کسی شما را مسخره کرده است یا شما کسی را مسخره کرده اید؟»، «آیا می دانید که مسخره کردن باعث آزار و اذیت دیگران می شود؟» و ...

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: این درس را نیز می توانید هم چون درس‌های دوم و سوم (دعوت پیامبر اسلام ۱ و ۲) با «روش داستان گویی» تدریس کنید و از طریق «پرسش و پاسخ» در مورد محتوای درس دانش آموزان را به تفکر وادارید تا باعث یادگیری بهتر آنان شود. در مورد مسئله‌ی صبر و مقاومت در راه خدا نیز می توانید از طریق روش «آموزش مستقیم» به صورت بیان و توضیح واضح برای دانش آموزان استفاده کنید.

۵— تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

نمایش فیلم: در این قسمت، در صورت امکان بخش‌هایی از فیلم محمد رسول الله (ص) را که در ارتباط با آزار و اذیت مسلمانان توسط بت پرستان و چگونگی صبر و تحمل ایشان در برابر این آزار است، نمایش دهید. هنگام نمایش قسمت‌های مختلف فیلم، توضیحات لازم را ارائه دهید و در پایان با مطرح کردن سؤالاتی از متن فیلم، دانش آموزان را هدایت کنید تا با پاسخ به پرسش‌ها آن‌چه را دیده‌اند، بیان کنند.

درس پنجم: کار خوب، نتیجه‌ی خوب

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با ارتباط بین تلاش بیش‌تر و نتیجه‌ی حاصل از آن.
- ب - گرایش و عواطف :
- تمایل به تلاش و کوشش بیش‌تر در انجام کارهای نیک برای رسیدن به نتیجه‌ی بهتر.

۲- موضوعات اساسی درس

- کار خوب، نتیجه‌ی خوب
- نتیجه‌ی تلاش
- مفهوم «دنیا مزرعه‌ی آخرت» .

۳- شرح مختصر درس

این درس به صورت مقایسه‌ی، دو مزرعه‌ی خشک و آباد مطرح شده است. در یک قسمت از این درس، وصف مزرعه‌ی خشک و بی حاصل است که مردی غمگین و ناراحت در کنار آن نشسته است و در قسمت بعدی، وصف مزرعه‌ی آباد است که دهقانی با خوش حالی محصولات باغش را می چیند. سپس علت ناراحتی و خوشحالی این دو مرد مورد پرسش قرار گرفته و در خاتمه، درباره‌ی تلاش انسان‌ها در این جهان و این که هر عمل خوبی در این دنیا نتیجه‌ی خوبی هم در جهان آخرت خواهد داشت، مطالبی ارائه شده است.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین :

در ارتباط با درس جدید، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را مورد ارزیابی قرار دهید؛ به این ترتیب که تا چه حد دانش‌آموزان با مفهوم جهان آخرت و نتایج اعمال در دوره‌ی ابتدایی آشنا شده‌اند و آیا آموخته‌هایشان را به یاد دارند. با ارائه‌ی فعالیت‌هایی از قبیل پرسش یا بیان خاطره و ... ، این مفاهیم را یادآوری کنید تا برای شروع درس جدید زمینه‌سازی شود.

ب — شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس می‌تواند اجرای دو نمایش با دو نوع عملکرد خوب و بد باشد و سپس پرسش‌هایی درباره‌ی نمایش برای بحث و گفت‌وگو می‌توان ارائه داد و پاسخ‌های دانش‌آموزان را به اهداف مورد نظر هدایت کرد. یکی دیگر از شیوه‌های مناسب برای شروع این درس می‌تواند تهیه کردن تصاویر گوناگونی از انجام کارهای خوب — که نتایج خوب نیز به دنبال دارد — باشد. در این جا از دانش‌آموزان بخواهید که احساس خود را بعد از دیدن تصاویر بیان کنند؛ برای مثال، تصویر نوجوانی که در حال عبور دادن فرد سالمندی از خیابان است، روش پیشنهادی دیگر استفاده از الگوی تدریس سازمان‌دهنده (مقایسه‌ای) است. به این صورت که دو تصویر مزرعه‌ی آباد و مزرعه‌ی خشک را نشان دهید و به قرار زیر عمل کنید:

معلم: خوب به دو تصویر نگاه کنید و هر یک از شما، دلیل خشک و بی‌آب و علف بودن مزرعه‌ی اول و علت ناراحتی صاحب باغ و دلیل آباد بودن مزرعه دوم را بنویسید و پاسخ‌ها را با هم مقایسه کنید.

دانش‌آموزان مشغول یادداشت کردن و مقایسه‌ی تصاویر می‌شوند (معلم راهنمایی می‌کند).

معلم: حالا وضعیت این دو مزرعه را با زندگی انسان‌ها مقایسه کنید و نتایج آن را بگویید (معلم کار هدایت دانش‌آموزان را دنبال می‌کند).

در پایان، دانش‌آموزان با این مقایسه‌ها به نتیجه‌ی کلی از درس می‌رسند و معلم مطالب را جمع‌بندی می‌کند.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: این درس را می‌توانید از طریق روش «مقایسه‌ای» تدریس کنید، به این ترتیب که از دانش‌آموزان بخواهید ابتدا به تصاویر نگاه کرده، دلایل ناراحتی و خوشحالی این دو مرد را بیان کنند. پاسخ‌ها و دلایل آنان را روی تابلو بنویسید. سپس این سؤالات را به مسائل زندگی روزمره ارتباط دهید و در نهایت، بحث را به نتیجه‌گیری مناسب برسانید؛ مثلاً بگویید: آیا کسی که درس می‌خواند و زحمت می‌کشد، نمره اش با کسی که تنبلی می‌کند و در درس خواندن تلاش نمی‌کند، یکی است؟ کدام یک نتیجه‌ی بهتری می‌گیرند و موفق‌ترند؟ سپس با طرح مثال‌هایی از زندگی روزمره، مفهوم درس را آموزش دهید.

۵— تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — پیامی از قرآن: هدف تأکید بر توجه قرآن به نظارت خداوند بر اعمال انسان‌ها و دادن نتیجه‌ی مناسب به هر عمل از سوی خداوند است.

ب — اکنون می‌توانی بگویی : در این تمرین، دو پرسش مطرح شده است که در مورد آنان دانش آموزان به صورت انفرادی پاسخ می‌دهند. دو پرسش مطرح شده عبارت‌اند از :

۱ — چه کارهای خوبی تا به حال انجام داده‌ای؟

۲ — دوست داری چه کارهای خوب دیگری انجام دهی؟

دانش آموزان هر یک به طور انفرادی به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. پاسخ‌ها را روی تابلو بنویسید و آن‌ها را با هم مقایسه کنید. در نهایت، به یک جمع بندی کلی از پاسخ‌ها برسید.

ج — اکنون می‌توانی : در این تمرین، چهار تصویر ارائه شده است که دو به دو در کنار هم قرار گرفته‌اند. دانش آموزان باید با نوشتن جمله‌ی مناسب در زیر هر تصویر، آن را توضیح دهند و درباره‌ی درستی یا نادرستی آن‌ها با یکدیگر در کلاس گفت و گو کنند.

درس ششم : یار یتیمان و فقیران

۱- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با ارزش و صفت سخاوت و بخشندگی به عنوان یکی از ویژگی های اخلاقی حضرت علی (ع).

ب - گرایش ها و عواطف :

- تمایل به آشنایی بیش تر با زندگی و اخلاق و رفتار ائمه ی معصومین (ع)
- توجه به صفت سخاوت و بخشندگی و تمایل به الگو گرفتن در این زمینه از حضرت علی (ع)
- احساس علاقه به ائمه ی اطهار (ع).

۲- موضوعات اساسی درس

- ویژگی رفتاری و اخلاقی حضرت علی (ع)

- کمک و یاری به یتیمان و مستمندان به عنوان یکی از ویژگی های اخلاقی حضرت علی (ع).

۳- شرح مختصر درس

این درس در مورد کمک حضرت علی (ع) به زنی خسته است که در حال بردن ظرف آب به خانه اش است. امام علی (ع) در مورد چگونگی گذران زندگی از آن زن سؤال می کند و آن زن درباره ی این که شوهرش در جنگ شهید شده است، دارای چند کودک یتیم است و زندگی اش به سختی می گذرد، برای امام صحبت می کند. حضرت علی (ع) بسیار متأثر می شود و از آن روز به بعد، به آن زن و بچه های یتیمش کمک می کند.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته های پیشین دانش آموزان

را مورد ارزیابی قرار دهید.

برای مثال، از دانش آموزان بپرسید :

۱- درباره ی حضرت علی (ع) چه مطالبی تاکنون خوانده اید یا چه چیزهایی شنیده اید ؟

۲- با شخصیت امام اول، حضرت علی (ع)، چه قدر آشنا هستید؟

۳- در مورد کلمات فقر، یتیم و شهید چه چیزهایی می دانید؟

با ارائه‌ی سؤالاتی در این زمینه و دریافت پاسخ‌های دانش آموزان، میزان اطلاعات آن‌ها را مورد بررسی قرار دهید و در صورت نیاز، این اطلاعات پیش نیاز را به آن‌ها ارائه دهید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس می‌تواند به صورت طرح سؤالاتی از این قبیل باشد : «آیا تاکنون به کسی کمک کرده‌اید؟ به چه کسی و چرا؟» پاسخ‌های دانش آموزان را دریافت و در مورد آن‌ها بحث کنید. از آن جا که در این درس از واژه‌های یتیم و شهید استفاده شده است، می‌توانید درباره‌ی این واژه‌ها از دانش آموزان سؤال نموده و در صورت لزوم، اطلاعات کافی را به آنان ارائه دهید؛ مثلاً از آن‌ها بپرسید که «آیا در میان فامیل شما کسی شهید شده است؟» و... در این درس می‌توانید در مورد مزایای کمک کردن به دیگران مخصوصاً یتیمان، مستمندان و همچنین کمک به هم‌نوعان و نتایجی که این گونه کمک‌ها می‌تواند برای سربلندی یک جامعه‌ی اسلامی داشته باشد، با دانش آموزان بحث و گفت و گو کنید.

ج - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : چون این درس به صورت داستانی مطرح شده است، لذا روش مناسب برای تدریس آن روش «داستان گویی» است. پس از تعریف داستان درس می‌توانید در فواصل درس و خاتمه‌ی آن، از دانش آموزان پرسش‌هایی مرتبط با موضوع بپرسید. هم‌چنین از روش «توضیحی» می‌توانید برای آموزش مستقیم در رابطه با کمک به هم‌نوعان، نیازمندان و... استفاده کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف - سخنی از بزرگان : ابتدا حدیث را برای دانش آموزان بخوانید و سپس در مورد مضمون آن با دانش آموزان صحبت کنید.

در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه پیامبر (ص) به امر کمک به یتیمان است؛ به طوری که توجه دانش آموزان به این مسئله جلب می‌شود که پیامبر (ص) به احترام و کمک به یتیمان تأکید زیادی داشتند و نیز این امر، پاداش بزرگی را به دنبال دارد.

ب - حالا برایم بگو : در این تمرین، از دانش آموزان بخواهید تا در مورد نتایج داستان با یک دیگر به بحث و گفت و گو پردازند. هم‌چنین درباره‌ی این که چگونه می‌توانند علاقه‌ی خود را به حضرت علی (ع) نشان دهند، با یک دیگر گفت و گو کنند.

ج — اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان یک فعالیت عملی را که تهیه‌ی مطالبی در مورد خصوصیات اخلاقی حضرت علی (ع) است، انجام می‌دهند و در کلاس برای دوستان خود می‌خوانند.

د — برای خواندن: در این قسمت، اطلاعات بیش‌تری در ارتباط با حضرت علی (ع) ارائه می‌شود.

ه — فعالیت پیشنهادی معلم: در این قسمت می‌توانید تمرین‌ها و فعالیت‌هایی غیر از تمرین‌های مطرح شده در کتاب را که در ارتباط با موضوع درس باشد، به دانش‌آموزان پیشنهاد دهید. به عنوان یک فعالیت پیشنهادی می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید تا برای جلسه‌ی بعدی، به کتاب‌خانه‌ی مدرسه رفته و یا کتاب داستان راستان را به کلاس بیاورند و داستان‌هایی را از حضرت علی (ع) در کلاس بخوانند و در مورد آن به بحث و گفت‌وگو پردازند.

درس هفتم : خوش اخلاقی و گذشت

۱- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با ارزش و صفت خوش اخلاقی و گذشت به عنوان یکی از ویژگی های اخلاقی امام حسن (ع).

ب - گرایش ها و عواطف :

- تمایل به آشنایی بیشتر با زندگی و اخلاق و رفتار ائمه ی معصومین (ع)
- توجه به صفت گذشت و خوش اخلاقی و تمایل به الگو گرفتن در این زمینه از امام حسن (ع)
- احساس علاقه نسبت به ائمه ی اطهار (ع).

۲- موضوعات اساسی درس

- ویژگی رفتاری و اخلاقی امام حسن (ع)
- مفهوم خوش اخلاقی
- مفهوم گذشت
- خوش اخلاقی و گذشت به عنوان دو صفت نیک اخلاقی امام حسن (ع).

۳- شرح مختصر درس

این درس در مورد اخلاق نیک و گذشت امام حسن(ع) در برابر شخص مسافری است که به مدینه آمد و از روی نادانی، به آن امام گرامی و پدر بزرگوارشان توهین کرد و امام حسن (ع) با اخلاقی نیکو و گذشت نسبت به اعمال ناشایست آن فرد توانست او را متوجه ناپسندی رفتارش کند؛ به طوری که پس از مدتی، او از یاران امام حسن (ع) شد. در پایان درس، دبیر دانش آموزان را برای پاسخ به سؤال آخر درس، هدایت می کند و پاسخ های آنان را جمع بندی و نتیجه گیری می کند.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته های پیشین : در ارتباط با درس جدید، از طریق پرسش و پاسخ و فعالیت های دیگر، دانسته های پیشین دانش آموزان را ارزیابی کنید؛ از دانش آموزان پرسید : ۱- با

امام حسن (ع) چه قدر آشنایی دارید؟

۲- در مورد مفهوم گذشت چه می دانید؟

ب - شیوه هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه های پیشنهادی برای شروع این درس، طرح سؤال از دانش آموزان است؛ سؤالاتی چون : ۱- آیا تاکنون در مورد رفتار ناشایست دوست خود گذشت کرده اید؟ ۲- آیا تاکنون با مهربانی دوست خود را متوجه اشتباه خود کرده اید؟ ۳- به نظر شما، اگر با مهربانی خطای دوست خود را به او تذکر دهید، او سخن شما را می پذیرد یا زمانی که با بد اخلاقی بخواهید او را متوجه اشتباهش کنید؟ و... حتی می توانید از دانش آموز بخواهید تا چنان چه خاطره ای در این زمینه دارند، برای دوستان خود در کلاس مطرح کنند یا از طریق ایفای نقش، نمایشی را در زمینه ی گذشت و خوش اخلاقی که از قبل طراحی کرده اید، در کلاس اجرا کرده سپس درباره ی آن بحث و گفت و گو کنند.

ج - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : ابتدا داستان درس را با استفاده از تصاویر کتاب تعریف کرده، از دانش آموزان بخواهید تا در مورد نتیجه ی داستان با هم به صورت جمعی بحث و گفت و گو کنند. سپس از آنان بخواهید اگر خاطره ای در زمینه ی گذشت و خوش اخلاقی دارند، تعریف کنند یا احساسات خود را در مورد این که وقتی کسی نسبت به آن ها خوش رفتاری یا بد اخلاقی می کند، بگویند. از طریق پرسش و پاسخ های این چنینی، صحبت های آنان را در مسیر اهداف درس هدایت کرده و با کمک دانش آموزان نکات اصلی درس را روی تابلو بنویسید و مطالب درس را جمع بندی کنید.

۵- تمرین ها و فعالیت های پایانی درس

الف - سخنی از بزرگان : در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه امام حسن (ع) بر داشتن اخلاقی خوش در زندگی است که می تواند تأثیر بسیار زیبا در زندگی هر کس داشته باشد.

ب - حالا برایم بگو : در این تمرین، از دانش آموزان خواسته می شود تا نکات مهمی را که از درس آموخته اند با یکدیگر در کلاس گفت و گو کنند و نتایج آموخته های خود را با هم به بحث بگذارند.

ج - اکنون می توانی بگویی : در این تمرین، نیز دو سؤال طرح گردیده که دانش آموزان به صورت انفرادی به آن ها پاسخ می دهند. سؤالات برداشت شخصی هر دانش آموز است که در زندگی شخصی خود تجربه کرده اند.

د — بیش تر بیاموزیم : در این تمرین، از دانش آموزان توانمند بخواهید تا موارد خوش اخلاقی و بد اخلاقی خود را در طول یک هفته در جدولی علامت بزنند یا بنویسند و در جلسه ی بعد در کلاس با دوستان خود در میان بگذارند.

درس هشتم : پاکیزگی در اسلام

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
  - آشنایی با چیزهای ناپاک و نجس و برخی از مطهرات (آب).
- ب - گرایش ها و عواطف :
  - تمایل به دوری جستن از چیزهای ناپاک و نجس
  - توجه به استفاده از آب به عنوان یکی از مطهرات برای رفع ناپاکی ها و نجاسات.
- ج - مهارت و عمل :
  - دوری جستن از چیزهای ناپاک و نجس
  - استفاده از آب به عنوان یکی از مطهرات.

۲- موضوعات اساسی درس

- مفهوم نجس و پاک
- معرفی چیزهای ناپاک و نجس
- معرفی آب به عنوان یکی از مطهرات.

۳- شرح مختصر درس

محتوای درس، داستانی در مورد یکی از نجاسات (خون) است؛ در این داستان، پسری دستش خون آلود می شود و از پدرش احکام لازم را درباره ی برطرف کردن نجاست به وسیله ی آب - که یکی از مهم ترین پاک کننده هاست - یاد می گیرد. در خاتمه ی درس، بر اهمیت پاکیزگی و سلامتی در دین اسلام تأکید شده است.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته های پیشین دانش آموزان را مورد ارزیابی قرار دهید؛ به این صورت که از دانش آموزان در مورد راه های رعایت بهداشت فردی و اجتماعی سؤال کنید و از آن ها بخواهید تا بگویند آلودگی و ناپاکی چه نتایجی را به دنبال دارد و برای دوری از آن به چه مواردی باید توجه کرد.

ب — شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس طرح سؤالاتی از این قبیل است: «به نظر شما، پاکیزگی چه اهمیتی دارد؟» و «بهترین چیزی که می‌توانیم برای پاکیزه شدن از آن استفاده کنیم، چیست؟» سپس پاسخ‌های دانش‌آموزان را بشنوید و در مورد اهمیت پاکیزگی در اسلام توضیحاتی را ارائه دهید و آن‌ها را برای یادگیری مفهوم جدید (نجاسات و مطهرات) آماده سازید.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از آن جا که این درس مربوط به احکام است، یکی از روش‌هایی که برای تدریس آن پیشنهاد می‌شود روش «توضیحی» است؛ به این صورت که به طور روشن و واضح مسئله‌ی نجاسات و تفاوت بین واژه‌ی تمیز و پاک را با مقایسه‌ی موارد تمیز و پاک و ناپاک توضیح دهید و روش‌های پاک کردن چیزهای نجس و آلوده را نیز عنوان کنید تا دانش‌آموزان مسئله را بدون ابهام دریابند. در این درس از بین پاک‌کننده‌ها، آب که یکی از مهم‌ترین مطهرات است، انتخاب شده است. روش «پرسش و پاسخ» نیز می‌تواند به یادگیری بهتر دانش‌آموزان کمک کند. از طریق طرح سؤال، موارد اصلی درس را به زندگی روزمره‌ی دانش‌آموزان ارتباط دهید و آن‌ها را به درک مفاهیم درس هدایت کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — پیامی از قرآن: در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه قرآن به پاکیزگی و این که خداوند پاکیزگان را دوست دارد، است. با بیان این مطلب، توجه دانش‌آموزان به این مسئله جلب می‌شود که در قرآن، خداوند بر مسئله‌ی پاکیزگی تأکید فرموده‌اند.

ب — اکنون می‌توانی بگویی: در این تمرین، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود که به طور انفرادی بگویند که در چه مواردی پاکیزگی را رعایت می‌کنند. در پایان، پاسخ‌های دانش‌آموزان را جمع‌بندی و نتیجه‌گیری کنید.

ج — بیش‌تر بیاموزیم: در این قسمت، از دانش‌آموزان توانمندتر بخواهید که تا در مورد چیزهایی که در دین اسلام پاک‌کننده‌اند، مطالبی تهیه کنند و در کلاس برای دوستان خود بخوانند.

درس نهم : سفری به قم

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با برخی از مبطلات وضو.
- ب - گرایش و عواطف :
- علاقه مندی به دانستن احکام مربوط به مبطلات وضو
- تجدید وضو در صورت باطل شدن .

۲- موضوعات اساسی درس

- ورود به اماکن مذهبی با وضو
- مبطلات وضو
- وضوی مجدد در صورت باطل شدن.

۳- شرح مختصر درس

محتوای این درس، داستانی است درباره‌ی خانواده‌ای که برای زیارت حضرت معصومه (س) به شهر قم می‌روند. مادر خانواده در راه سفر، در مورد این بانوی بزرگوار توضیحات مختصری می‌دهد. در این درس در مورد وضوگرفتن و آماده‌شدن برای زیارت، سپس ابطال وضو به سبب خوابیدن و تجدید وضو صحبت شده و در پایان درس به چند نمونه از مواردی که وضو را باطل می‌کند اشاره شده است.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را با طرح چند سؤال مورد ارزیابی قرار دهید؛ مثلاً از دانش‌آموزان بپرسید :

- ۱- در مورد وضو چه می‌دانید؟
- ۲- آیا می‌دانید چگونه باید وضو بگیرد؟
- ۳- آیا می‌دانید چه موقع باید وضو بگیرد؟

ب — شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که از دانش‌آموزان سؤال کنید که تا کنون به زیارت رفته‌اند و به کجا. از آن‌ها بخواهید خاطرات خود را در این زمینه بیان کنند. سپس حرم یکی از ائمه‌ی اطهار را از طریق فیلم یا تصویر به دانش‌آموزان نشان دهید و از آن‌ها بپرسید: «آیا توجه کرده‌اید که وقتی بزرگ‌ترها و پدر و مادران وارد حرم می‌شوند، چه کارهایی انجام می‌دهند؟» با طرح سؤالاتی در این زمینه، در دانش‌آموزان ایجاد انگیزه کنید.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای تدریس این درس می‌تواند روش یادگیری «تسلط یاب» باشد؛ به این صورت که هر یک از دانش‌آموزان درس را به طور انفرادی برای خود بخوانند.

— از دانش‌آموزان بخواهید در حین خواندن درس، هر موردی را که به نظرشان مهم می‌آید، در یک ورقه یادداشت کنند.

— هر دانش‌آموز مواردی را که یادداشت کرده است برای دیگران بخواند.

— مواردی را که دانش‌آموزان می‌خوانند بر روی تابلو بنویسید.

— در پایان، موارد را جمع‌بندی کنید و به نتایج مورد نظر برسید.

یکی دیگر از روش‌های تدریس این درس می‌تواند روش «ایفای نقش» باشد؛ به این صورت که دانش‌آموزان داستان درس را نمایش دهند تا از این طریق مفاهیم را بهتر آموخته و به ذهن بسپارند.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — سخنی از بزرگان: در این فعالیت، سخنی از امام رضا (ع) آمده که در آن، بر اهمیت وضو و پاکیزگی تأکید شده است. این سخن فرمانی است از طرف خداوند بزرگ که قبل از عبادت کردن باید وضو گرفت و پاکیزه شد. این مسئله می‌تواند موجب توجه دانش‌آموزان بر اهمیت وضو و پاکیزگی باشد.

ب — جدول: در این قسمت، جدولی طراحی شده است که دانش‌آموزان باید پس از یادگیری کامل درس، کارهایی را که موجب ابطال وضو می‌شود، از سایر موارد بازشناسی کنند و با گذاشتن علامت × در ستون درست یا نادرست، پاسخ صحیح بدهند.

ج — اکنون می‌توانی: در این تمرین، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا با توجه به یادگیری وضو در سال‌های قبل، طرز صحیح وضو گرفتن را در کلاس نشان دهند.

د — برای خواندن : در این قسمت، در رابطه با حضرت معصومه (س) مطالبی برای کسب اطلاعات بیش تر ارائه شده است که به شناخت بیش تر دانش آموزان از ایشان منجر می شود.

ه — بیش تر بیاموزیم : در این قسمت، از دانش آموزان توانمندتر خواسته می شود تا با راهنمایی بزرگ ترها، مواردی را که باید برای آن وضو گرفت، فهرست کنند و در کلاس برای دوستان خود بخوانند.

درس دهم : نیکی به پدر و مادر

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با اهمیت و شیوه‌های نیکی به پدر و مادر.
- ب - گرایش و عواطف :
- احساس قدر دانی و تشکر از زحمات پدر و مادر.

۲- موضوعات اساسی درس

- نیکی به پدر و مادر به عنوان یکی از وظایف مسلمانان
- مفهوم نیکی به پدر و مادر
- راه‌های احترام و نیکی به پدر و مادر
- اهمیت نیکی به پدر و مادر در دین اسلام.

۳- شرح مختصر درس

این درس در رابطه با نیکی به پدر و مادر بوده و داستان جوانی است که مسلمان نبود ولی پس از آشنایی با دین اسلام و امام جعفر صادق (ع)، این دین را پذیرفت. این جوان از مادر پیر و ناتوان خود نگهداری می‌کرد. او پس از مسلمان شدن در رابطه با نوع رفتارش با مادر پیر خود از امام جعفر صادق (ع) راهنمایی می‌خواهد و با بیانات آن امام بزرگوار، بیش‌تر از قبل به مادر خود رسیدگی می‌کند که این مسئله نیز خود موجب گرویدن مادر آن جوان به دین اسلام می‌شود.

۴- مراحل تدریس

- الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته‌های پیشین دانش آموزان را با طرح چند سؤال ارزیابی کنید، مثلاً از دانش آموزان بپرسید :
  - ۱- آیا می‌دانید با انجام چه کارهایی می‌توان به دیگران احترام گذاشت ؟
  - ۲- آیا می‌دانید با انجام چه کارهایی می‌توان به دیگران نیکی کرد؟
- بنابراین، قبل از شروع درس باید از درک این مفاهیم اطمینان حاصل کنید.

ب — شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس، ارائه‌ی سؤالاتی در رابطه با زحماتی که پدر و مادر برای فرزندان خود متحمل می‌شوند، است؛ مثلاً از آن‌ها بپرسید : «پدر و مادر شما چه کارهایی برای شما انجام می‌دهند؟» مواردی را که دانش‌آموزان بیان می‌کنند، فهرست وار روی تابلو بنویسید. سپس از آن‌ها بپرسید : «در برابر زحماتی که آن‌ها برای شما کشیده‌اند، شما باید چه کارهایی انجام دهید؟» مواردی را که دانش‌آموزان بیان می‌کنند، فهرست وار بنویسید، سپس موارد بیان شده را با توجه به واژه‌های احترام، محبت، نیکی و ... طبقه‌بندی کنید.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : با توجه به این که محتوای درس در قالب داستان است، لذا روش «داستان گویی» می‌تواند روش مناسبی برای تدریس این درس باشد. از آن جا که این درس در حیطه‌ی آداب و اخلاق اسلامی قرار می‌گیرد می‌توان از روش «بحث گروهی» نیز برای تدریس این درس استفاده کرد؛ مثلاً با طرح سؤالاتی چون «چگونه می‌توانیم زحمات پدر و مادر خود را جبران کنیم؟»، «چه کارهایی انجام دهیم تا رضایت آن‌ها حاصل شود؟» و ... ، دانش‌آموزان را به بحث و گفت و گو وادارید و در نهایت، نتایج بحث‌ها را روی تابلو بنویسید و مطالب را جمع‌بندی کنید. در پایان می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید که با نوشتن نامه‌ای هر چند کوتاه، احساسات خود را به پدر و مادرشان بیان کرده، از آن‌ها تشکر کنند.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — پیامی از قرآن : در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه قرآن بر نیکی کردن به پدر و مادر است.

ب — با هم دعا کنیم : در این فعالیت، از دانش‌آموزان می‌خواهیم به حالت دعا از خدا یاری بخواهند تا بتوانند با پدر و مادر خود مهربان باشند. در مورد این دعا و دعا‌های دیگری که برای پدر و مادر خود می‌توانیم بکنیم، با دانش‌آموزان صحبت کنید.

ج — حالا برایم بگو : در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد موضوع مطرح شده در کلاس با یکدیگر گفت و گو می‌کنند و در پایان، با راهنمایی شما، نتایج گفت و گوی آن‌ها در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی می‌شود.

د — اکنون می‌توانی : در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد موضوع مطرح شده — که در مورد چگونگی احترام گذاشتن به پدر و مادر است — در چند جمله نظر خود را می‌نویسند و آن را در کلاس برای دوستان خود می‌خوانند.

هـ — بیش تر بیاموزیم : در این تمرین، از دانش‌آموزان توانمندتر خواسته می‌شود تا با راهنمایی بزرگترها، پس از وضوگرفتن، آیه ی ۲۳ از سوره ی «اسراء» را پیدا کنند، ترجمه آن را بنویسند و در کلاس برای دوستان خود بخوانند.

درس یازدهم : امانت داری

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با مفهوم امانت داری و آثار و نتایج آن.
- ب - گرایش و عواطف :
- توجه و تمایل به خصلت نیک امانت داری.

۲- موضوعات اساسی درس

- امانت داری به عنوان یکی از وظایف مسلمانان
- تشویق به امانت داری .

۳- شرح مختصر درس

محتوای این درس در رابطه با موضوع امانت داری است که در قالب یک داستان طرح شده است. این درس ماجرای دو هم کلاسی است که یکی از آن‌ها کتابی را از دوستش به امانت می‌گیرد ولی به علت سهل انگاری نمی‌تواند از کتاب خوب مراقبت کند. مادر او در این مورد (امانت داری) با دخترش صحبت کرده، او را متوجه اشتباه خود می‌کند و برای جبران این مسئله به دخترش پیشنهاد می‌دهد که کتابی مانند آن را خریداری کند و به دوست خود بدهد و از او عذرخواهی کند.

۴- مراحل تدریس

- الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را در مورد مفهوم درست کاری و امانت‌داری ارزیابی کنید.
- ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس می‌تواند به این صورت باشد که دانش‌آموزان را به کتابخانه‌ی مدرسه ببرید و از مسئول آن‌جا بخواهید تا در مورد شرایط امانت دادن کتاب و خصوصیات یک امانت‌دار خوب، برای شاگردان صحبت کند. این مسئله می‌تواند موجب ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان شود و یا می‌توانید با بیان خاطره یا داستان کوتاهی از امانت داری برای شاگردان در آنان ایجاد انگیزه کنید.

ج- پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، الگوی «ایفای نقش» است. ابتدا دانش‌آموزان را جهت ایفای نقش شخصیت‌های داستان آماده کرده، سپس نمایش را در کلاس اجرا کنید. پس از اجرای نمایش، در مورد شخصیت‌های داستان به بحث و بررسی در کلاس بپردازید. در پایان، نظر دانش‌آموزان را جمع‌بندی کرده، نتایج به دست آمده را به دانش‌آموزان ارائه کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف- سخنی از بزرگان: در این فعالیت با طرح سخنی از پیامبر اکرم (ص) در رابطه با موضوع امانت‌داری، توجه دانش‌آموزان به این مسئله جلب می‌شود.

ب- اکنون می‌توانی: در این تمرین، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا به سؤالات طرح شده پاسخ بدهند و در کلاس، از نظر یکدیگر در رابطه با موضوعات مورد نظر مطلع شوند.

ج- برای خواندن: در این قسمت برای کسب اطلاعات بیش‌تر دانش‌آموزان، مطالبی درباره‌ی درستکاری و امین بودن پیامبر اکرم (ص) و توجه و تأکید ایشان به این مسائل، ارائه می‌شود.

د- با هم دعا کنیم: مطالب این قسمت، به منظور ایجاد فضای معنوی برای دانش‌آموزان طراحی شده است تا با هم دست به دعا بردارند و دعای مورد نظر را بخوانند.

راهنمای تدریس

دروس سال دوم راهنمایی

تحصیلی پیش حرفه ای

درس اول : خدای توانا

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با صفات قدرت و توانایی خداوند.
- ب - گرایش ها و عواطف :
- احساس نیاز در برابر اراده‌ی قادر مطلق
- اعتقاد به تصادفی نبودن جهان آفرینش.

۲- موضوعات اساسی درس

- نظم و هماهنگی موجود بین پدیده‌های جهان آفرینش
- پدیدآورنده‌ی نظم و هماهنگی در جهان آفرینش
- قدرت و توانایی آفریننده‌ی جهان.

۳- شرح مختصر درس

در این درس با آوردن چند مثال از نظم و هماهنگی موجود در طبیعت مانند طلوع و غروب خورشید و اثر آن بر گیاهان و سایر موجودات زنده، به قدرت و توانایی خداوند در ایجاد نظام آفرینش اشاره می‌شود.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در این مرحله، در ارتباط با درس جدید، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را با طرح چند سؤال ارزیابی کنید؛ برای مثال، برسید اگر آب نبود چه می‌شد؟ اگر نور کافی به گیاهان نمی‌رسید چه اتفاقی می‌افتاد؟ و اگر گیاه نبود چه می‌شد؟ چه مقدار از پدیده‌های طبیعی اطلاع و آگاهی دارند. از طریق پرسش و پاسخ یا فعالیت‌های دیگر می‌توان این موارد را ارزیابی کرد.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : شروع مناسب یک درس تأثیر به‌سزایی در میزان کارایی فعالیت‌های یادگیری دارد. یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس، دست‌کاری یک

وسيله‌ی در دسترس مانند یک ماشین اسباب بازی توسط دانش‌آموزان است؛ به طوری که نشان داده شود چگونه با در آوردن چرخ‌های ماشین، در حرکت آن اختلال ایجاد می‌شود و نظم موجود در بین اجزای آن به هم می‌ریزد تا از این طریق به مثال‌های عینی و موجود در طبیعت برسد. همان‌طور که با در آوردن چرخ، ماشین حرکت نمی‌کند، در طبیعت نیز چنین است. اگر باران نبارد گیاهی نمی‌روید، اگر گیاهی نباشد انسان‌ها و جانوران هم غذایی ندارند و اگر خورشید نباشد زمین سرد و تاریک خواهد بود و گیاهان چون برای رشد به نور خورشید نیاز دارند، رشد نمی‌کنند و مثال‌هایی از این قبیل که نشان دهنده‌ی نظم و هماهنگی موجود در جهان است که به وجود آورنده‌ی این نظم، خدای تواناست.

ج – پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، روش «نمایشی» در قالب نمایش فیلم، اسلاید یا تصاویر مربوط به طلوع و غروب خورشید، چگونگی زندگی گیاهان و حیوانات و تأثیرپذیری آن‌ها از نور خورشید و ... است. در کنار شیوه‌ی نمایشی، از روش‌های «پرسش و پاسخ»، «توضیحی» و «گردش علمی» نیز می‌توان برای تفهیم بهتر مطالب بهره‌گرفت؛ مثلاً می‌توان دانش‌آموزان را به فضای طبیعت برد و با دیدن ابر، آسمان، گیاهان و ... توضیحات مربوط به درس را در این فضاها ارائه داد و با مطرح کردن پرسش‌هایی در این زمینه، دانش‌آموزان را به تفکر واداشت.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف – پیامی از قرآن: در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه قرآن به نشانه‌های قدرت خداوند در آفرینش نظام هستی است.

ب – حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد پدیده‌های دیگری که نشانه‌ی قدرت خداوند است با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند. در پایان، نتایج گفت‌وگوی آن‌ها را در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی کنید.

ج – اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان با ساختن یک کاردستی از پدیده‌های طبیعی مثل خورشید، درخت و ...، یک فعالیت عملی انجام می‌دهند.

د – برای خواندن: در این قسمت، اطلاعات بیش‌تری در مورد یکی از پدیده‌های طبیعی (مثلاً کسوف) ارائه می‌شود.

درس دوم : نتیجه‌ی کارهای ما

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با عواقب رفتارهای نادرست و بد
- آشنایی با پیامدهای رفتارهای خوب
- ب - گرایش‌ها و عواطف :
- توجه به نیکی و بدی اعمال و نتیجه‌ی آن‌ها در جهان آخرت
- تمایل به انجام کارهای نیک
- تمایل به گذشت و بخشش

۲- موضوعات اساسی درس

- نتایج و آثار رفتارهای خوب و بد
- پشیمانی از رفتارهای ناشایست
- عدم تکرار رفتارهای بد
- بخشیدن دیگران به عنوان یک صفت خوب اخلاقی

۳- شرح مختصر درس

در این درس با بیان یک خاطره، به رفتارهای ناشایست فرد و اثر و نتایج آن رفتارها، به عدم تکرار رفتارهای بد، بخشیدن دیگران به عنوان یک صفت خوب اخلاقی و نتیجه‌ی کارهای خوب و بد اشاره می‌شود.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را با طرح چند سؤال مورد ارزیابی قرار دهید، مثلاً از دانش‌آموزان پرسید: «آیا به اثر و عواقب کارهای خود فکر می‌کنید؟ آیا می‌دانید انجام هرکاری چه نتیجه‌ای به دنبال خواهد داشت؟» با ایجاد بحث گروهی در این زمینه از طریق طرح سؤالاتی از رفتارهای روزمره می‌توانید دانسته‌های دانش‌آموزان را ارزیابی

کنید؛ برای مثال به آنان بگویید: «چنان چه دوست شما وسیله‌ای از شما بگیرد و آن را گم کند و از شما طلب بخشش کند، هر چند که کار دوست شما صحیح نبوده است ولی بهتر است شما گذشت کنید و او را ببخشید».

ب — شیوه‌هایی برای شروع مناسب: شروع مناسب یک درس تأثیر به‌سزایی در میزان کارایی فعالیت‌های یادگیری دارد. یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس می‌تواند پرسش از دانش‌آموزان در این مورد باشد؛ برای مثال می‌توانید از آن‌ها بپرسید که تا به حال چه کارهای خوبی انجام داده‌اید یا این که از دانش‌آموزان بخواهید یک خاطره در این مورد تعریف کنند و ...؛ به این ترتیب، توجه دانش‌آموزان را به آثار و نتایج کارهای خوب یا ناشایست جلب کنید.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، روش «ایفای نقش» است؛ به طوری که با برنامه‌ریزی قبلی از دانش‌آموزان توانمند بخواهید قسمت‌هایی از محتوای درس را به صورت نمایش اجرا کنند. سپس با استفاده از روش «بحث گروهی» سؤالاتی از قسمت‌های مختلف نمایش مطرح کنید و پاسخ‌های دانش‌آموزان را بشنوید و بکشید تا از طریق «پرسش و پاسخ»، دانش‌آموزان را به بحث و گفت‌وگو وا دارید. در نهایت، با توضیحات تکمیلی، مطالب درس را جمع‌بندی کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — پیامی از قرآن: در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه قرآن به آثار و نتایج کارهای خوب و دادن پاداش نیک از سوی خداوند است.

ب — حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد نحوه‌ی جبران کارهای ناشایست — در صورتی که مرتکب آن کار شده باشند — با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند. در پایان، نتایج گفت‌وگوی آن‌ها را در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی کنید.

ج — اکنون می‌توانی بگویی: در این تمرین، از هر دانش‌آموز خواسته می‌شود تا چند نمونه از کارهای خوبی را که تا به حال انجام داده است، بیان کند.

درس سوم : هجرت پیامبر

۱- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با هجرت پیامبر (ص) از طریق داستان های تاریخی
- آشنایی با سختی ها و مشکلاتی که پیامبر (ص) در راه اعتلای اسلام متحمل شده اند
- آشنایی با ایثار و فداکاری حضرت علی (ع)

ب - گرایش ها و عواطف :

- علاقه به آشنایی بیش تر با تاریخ اسلام
- تمایل و توجه به حفظ دین اسلام از طریق اجرای دستورات آن
- علاقه به فداکاری و ایثار

۲- موضوعات اساسی درس

- توطئه ی قتل حضرت محمد (ص) در مکه و فداکاری حضرت علی (ع)
- هجرت پیامبر (ص) از مکه به مدینه
- تشکیل حکومت اسلامی در مدینه
- مبدأ تاریخ مسلمانان.

۳- شرح مختصر درس

در این درس هجرت پیامبر (ص)، فداکاری حضرت علی (ع) در شب هجرت، وقایعی که پس از هجرت در شهر مدینه رخ داده و مبدأ تاریخ مسلمانان، مطرح شده است.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته های پیشین دانش آموزان را در مورد معنای فداکاری و مراحل دعوت پیامبر (ص) مورد ارزیابی قرار دهید؛ از دانش آموزان بپرسید که در مورد فداکاری چه می دانند، تا چه حد با مفهوم هجرت آشنا باشند و از مراحل دعوت پیامبر در درس های قبل چه مطالبی را به خاطر دارند. در صورت فراموشی، این مراحل را یادآوری کنید و

سپس در ادامه به مرحله‌ی هجرت پیامبر در تدریس پردازید.

ب — شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس، این است که ابتدا از دانش‌آموزان سؤال کنید : «آیا شما با کسی دوست هستید؟ با دوستان خود چگونه رفتار می‌کنید؟ آن‌ها با شما چگونه رفتار می‌کنند؟ آیا برای هم فداکاری کرده‌اید؟» و . . . دانش‌آموزان را وارد بحث و گفت‌وگو کنید و بحث را به موضوع درس — که ماجرای هجرت پیامبر و فداکاری امام علی(ع) در شب هجرت است — ارتباط دهید.

ج — روش‌هایی برای تدریس مناسب : از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، روش «نمایش» در قالب نمایش فیلم یا تصاویر مربوط به هجرت پیامبر، فداکاری حضرت علی(ع) و ساختن مسجد . . . است. در کنار شیوه‌ی نمایشی از روش‌های «داستان‌گویی»، «پرسش و پاسخ» و «توضیحی» نیز می‌توان برای تفهیم بهتر مطالب بهره گرفت. به این طریق که ابتدا داستان درس را با شیوه‌ی داستان‌گویی و با استفاده از تصاویر تعریف کنید و پس از پایان داستان، از دانش‌آموزان بخواهید تا بگویند از داستان درس چه چیزهایی را فهمیدند و از طریق پرسش و پاسخ، دانش‌آموزان را به بحث و گفت‌وگو و نتیجه‌گیری از داستان تشویق کنید. در قسمت‌هایی که به توضیحات بیش‌تر نیاز دارد، با استفاده از روش توضیحی مفاهیم مشکل را توضیح دهید و در پایان با کمک دانش‌آموزان، درس را جمع‌بندی کنید.

۵ — تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — پیامی از قرآن : در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه قرآن به سرانجام نیک مهاجران و جهاد کنندگان در راه خداوند است.

ب — حالا برایم بگو : در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد گذشت و فداکارهایی که نسبت به دوستان یا اطرافیان خود داشته‌اند، با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند. در پایان، با راهنمایی شما، نتایج گفت‌وگوی آن‌ها در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی می‌شود.

ج — نمایش فیلم : در این فعالیت، در صورت امکان بخش‌هایی از فیلم «محمدرَسُولُ اللَّهِ» را که هجرت پیامبر(ص) را نشان می‌دهد، برای دانش‌آموزان نمایش دهید.

د — برای خواندن : در این قسمت، اطلاعات بیش‌تری در مورد واقعه‌ی پناه بردن پیامبر به غار و ماجرای تار بستن عنکبوت در دهانه‌ی غار ارائه می‌شود.

درس چهارم : قرآن، پیام آسمانی

۱- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با قرآن کریم به عنوان معجزه‌ی پیامبر اسلام (ص)

- آشنایی با نکاتی که هنگام خواندن قرآن باید به آن توجه کرد

ب - گرایش ها و عواطف :

- علاقه مندی به خواندن قرآن کریم

- علاقه مندی به رعایت آداب تلاوت قرآن کریم

۲- موضوعات اساسی درس

- قرآن کتاب آسمانی حضرت محمد (ص)

- بخش‌های مختلف قرآن (سوره، آیه و تعداد آن‌ها)

- مدت زمان نزول قرآن

- سوره‌های مکی و مدنی

- آداب تلاوت قرآن کریم

۳- شرح مختصر درس

در این درس، قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی مسلمانان معرفی شده و در رابطه با مدت زمان نزول آیات قرآن، بخش‌های مختلف آن (سوره، آیه و تعداد آن)، سوره‌های مکی و مدنی و آداب تلاوت آن مطالبی ارائه شده است.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را با طرح چند سؤال ارزیابی کنید؛ مثلاً از آنان بپرسید که تا چه حد با قرآن آشنایی دارند. از طریق پرسش و پاسخ، مواردی را که در دوره‌ی ابتدایی از قرآن آموخته‌اند، یادآوری کنید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این

است که توجه دانش‌آموزان را به تلاوت آیات قرآن کریم از طریق نوار جلب کنید. پس از آن، قرآنی را به کلاس بیاورید و با رعایت آداب تلاوت قرآن مانند با وضو بودن، سکوت به هنگام تلاوت قرآن، دست به آیه‌ها نزدن و ... ، به طور عملی آیاتی از قرآن را بخوانید. سپس با پرسش و پاسخ و بیان این که قبل از خواندن قرآن چه کارهایی باید انجام داد، توجه دانش‌آموزان را به آداب تلاوت قرآن جلب و در مورد احترام به قرآن، رعایت آداب و عمل کردن به دستورهای آن تأکید کنید.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، روش «آموزش مستقیم» است. در کنار این شیوه، برای آموزش آداب تلاوت قرآن کریم از روش‌های «مشارکت عملی»، «پرسش و پاسخ»، «توضیحی» و «بحث گروهی» نیز می‌توان برای تفهیم بهتر مطالب بهره گرفت. به این طریق که از دانش‌آموزان بخواهید تا وضو بگیرند و با وضو کتاب قرآن را باز کنند، سپس موارد لازم برای رعایت آداب تلاوت قرآن را از جمله وضو گرفتن، مؤدب نشستن و سکوت کردن، از علامت برای خواندن آیات استفاده کردن و ... به طور عملی اجرا کنند. پس از آن، ویژگی‌های محتوای قرآن از جمله سوره‌ها، آیه‌ها و ... را با استفاده از روش «آموزش مستقیم» توضیح دهید و با نوشتن نکات اصلی درس روی تابلو، مطالب درس را جمع بندی کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — سخنی از بزرگان: در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه بزرگان دین به تلاوت قرآن

کریم است.

ب — اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان با يك فعالیت عملی و با راهنمایی شما و

همکاری دوستانشان، آیه‌ی ۲۰۴ از سوره‌ی اعراف را که درباره‌ی آداب تلاوت قرآن است، در قرآن کریم پیدا می‌کنند و ترجمه‌ی آن را در کلاس می‌خوانند.

ج — برای خواندن: در این قسمت، اطلاعات بیش‌تری در مورد کوتاه‌ترین و بلندترین سوره‌ی

قرآن کریم، اولین سوره‌ای که بر پیامبر (ص) نازل شد و ... ارائه می‌شود.

درس پنجم : ارزش دانش

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با اثر کسب علم و دانش
- آشنایی با برخی از ویژگی‌های اخلاقی امام حسین (ع)
- ب - گرایش‌ها و عواطف :
- احساس علاقه و احترام نسبت به امام حسین (ع) و اعمال و رفتار ایشان
- علاقه‌مندی نسبت به کسب علم و دانش و تشکر از افرادی که به آنان علم و دانش می‌آموزند
- تمایل به الگو گرفتن از رفتار امام حسین (ع)

۲- موضوعات اساسی درس

- ارج نهادن به علم و دانش به عنوان یکی از صفات نیک اخلاقی امام حسین (ع)
- سفارش اسلام به یادگیری علم و دانش
- مبارزه‌ی امام حسین (ع) با یزید به علت دانایی و آگاهی او از ظلم و ستم یزید
- نتایج علم، دانش، آگاهی و دانایی

۳- شرح مختصر درس

در این درس، به ارزش علم و دانش و داستانی از صفت علم دوستی امام حسین (ع) و مبارزه‌ی ایشان با یزید به علت دانایی و آگاهی از ظلم و ستم یزید اشاره می‌شود.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را با طرح چند سؤال ارزیابی کنید؛ برای مثال از دانش‌آموزان بپرسید که تا چه حد با امام حسین (ع) آشنایند و از مبارزات ایشان با یزید چه مقدار آگاهی و اطلاع دارند. با پرسیدن سؤالاتی در این زمینه، دانسته‌های دانش‌آموزان را ارزیابی کنید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این

است که می‌توانید با اشاره به تصویر کلاسی که معلم مشغول تدریس است، از دانش‌آموزان پرسید: در این تصویر چه می‌بینید؟ معلم چه کار می‌کند؟ آیا شاگردان بدون راهنمایی معلم می‌توانند خواندن و نوشتن را بیاموزند؟ وظیفه‌ی معلم چیست؟ وظیفه‌ی دانش‌آموزان در برابر معلم چیست؟ و... بدین طریق، دانش‌آموزان را وارد بحث کنید و آن را به موضوع درس - که در مورد ارزش علم و دانش و با اهمیت بودن شغل معلمی است - ارتباط دهید.

ج - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، روش «داستان‌گویی» است. ابتدا داستان درس را با استفاده از تصاویر کتاب بیان کنید و سپس با استفاده از روش «بحث گروهی» و «پرسش و پاسخ»، دانش‌آموزان را ترغیب کنید تا در مورد موضوع درس به بحث و گفت‌وگو بپردازند. در پایان، با استفاده از روش «توضیحی» به جمع‌بندی مطالب بپردازید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف - سخنی از بزرگان: در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه بزرگان دین به اهمیت یادگیری علم و دانش و یاد دادن آن به دیگران است.

ب - حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد نحوه‌ی ابراز احترام به معلم با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند. در پایان، نتایج گفت‌وگوی آن‌ها را در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی کنید.

ج - اکنون می‌توانی بگویی: در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد نحوه‌ی تشکر از معلم خود با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند.

د - اکنون می‌توانی: در این تمرین، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا با استفاده از کلمات «کتاب»، «دوست» و «انسان» جمله‌ای زیبا بسازند.

ه - برای خواندن: در این قسمت، اطلاعات بیشتری در مورد ولادت امام حسین (ع) و خانواده‌ی بزرگوار ایشان ارائه می‌شود.

و - بیش‌تر بیاموزیم: این فعالیت، برای دانش‌آموزانی که نسبت به سایر دانش‌آموزان دارای توانمندی بیش‌تری اند در نظر گرفته شده است. در این قسمت، از دانش‌آموزان توانمندتر خواسته شده که در مورد فایده‌های درس خواندن انشایی بنویسند و در کلاس برای دوستان خود بخوانند.

درس ششم : نماز جماعت

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با مفهوم نماز جماعت و برخی از احکام آن
- آشنایی با ارزش و اهمیت نماز جماعت
- ب - گرایش و عواطف :
- اشتیاق برای شرکت در مراسم نماز جماعت و خواندن آن
- ج - مهارت و عمل :
- شرکت در مراسم نماز جماعت و خواندن صحیح نماز جماعت

۲- موضوعات اساسی درس

- معنی و مفهوم نماز جماعت
- ارزش و اهمیت نماز جماعت
- نحوه‌ی خواندن نماز جماعت

۳- شرح مختصر درس

این درس داستان دختری است که قرار است به همراه مادر بزرگ برای اقامه‌ی نماز به مسجد برود. هم‌چنین در این درس به معنا و مفهوم نماز جماعت، ارزش و اهمیت نماز جماعت و نحوه‌ی خواندن نماز جماعت اشاره می‌شود.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در ارتباط با درس جدید، از دانش‌آموزان پرسید که آیا می‌توانند نماز را به طور صحیح بخوانند، (با خواندن نماز) از نماز جماعت چه می‌دانند؟ آیا تا به حال در نماز جماعت شرکت کرده‌اند و ... و بدین گونه، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را ارزیابی کنید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس، این است که در جلسه‌ی قبل از دانش‌آموزان بخواهید تا وسایل مورد نیاز برای نماز خواندن را به همراه

بیاورند. در جلسه‌ی تدریس، دانش‌آموزان را به فضای نمازخانه‌ی مدرسه ببرید و درباره‌ی نحوه‌ی خواندن نماز جماعت با بچه‌ها صحبت کنید و از آن‌ها بخواهید پس از خواندن نماز جماعت، از این که به طور دسته‌جمعی نماز خواندند، احساس‌شان را بیان کنند.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، روش «نمایشی» در قالب نمایش اسلاید یا تصاویر مربوط به صحنه‌های برپایی نماز جماعت، «ارائه‌ی داستان» مربوط به متن درس و روش «مشارکت عملی» و ... است. در کنار این شیوه‌ها از روش «آموزش مستقیم» نیز برای آموزش احکام مربوط به نماز جماعت می‌توان بهره گرفت؛ به این ترتیب که پس از نمایش تصاویر نماز جماعت، از بچه‌ها پرسید: «آیا کسی از شما تا به حال در نماز جماعت شرکت کرده است؟» و «آیا می‌توانید توضیح دهید این نماز چگونه خوانده می‌شود؟» سپس با ارائه‌ی داستان درس، از دانش‌آموزان بخواهید تا به طور عملی نماز جماعت را اجرا کنند و در هر مرحله، احکام نماز را به دانش‌آموزان به طور مستقیم آموزش دهید تا آن‌ها را رعایت کنند. پس از آن، با استفاده از روش «پرسش و پاسخ» و روش «توضیحی» در مورد اهمیت و فواید نماز جماعت و اثر آن، به طور مستقیم با دانش‌آموزان گفت و گو کنید. در پایان، از دانش‌آموزان بخواهید مطالب کلیدی درس را روی تابلو بنویسند و سپس درس را جمع‌بندی کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — سخنی از بزرگان: در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه بزرگان دین به برپا داشتن نماز به صورت جماعت است.

ب — حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان احساسات خود را در مورد شرکت در نماز جماعت مدرسه، بیان می‌کنند. در پایان، نتایج گفت‌وگوی آن‌ها را در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی کنید.

ج — اکنون می‌توانی بگویی: در این تمرین، دانش‌آموزان درباره‌ی مواردی که باید در نماز جماعت رعایت شود با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند. در پایان، نتایج گفت‌وگوی آن‌ها را در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی کنید.

د — اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان با راهنمایی شما و به همراه دوستان خود، در نمازخانه‌ی مدرسه نماز جماعت می‌خوانند.

ه — برای خواندن: در این قسمت، اطلاعات بیشتری در مورد احکام نماز جماعت ارائه

می‌شود.

و — بیش‌تر بیاموزیم : در این قسمت، دانش‌آموزان توانمندتر با راهنمایی بزرگ‌ترها تحقیق می‌کنند که پیامبر(ص) اولین نماز جماعت را با چه کسانی به جای آوردند. سپس نتیجه را در کلاس می‌خوانند.

درس هفتم : لباس نمازگزار

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با شرایط لباس نمازگزار
- ب - گرایش و عواطف :
- توجه به شرایط لباس هنگام ادای نماز
- رعایت احکام مربوط به لباس نمازگزار

۲- موضوعات اساسی درس

- شرایط لباس نمازگزار

۳- شرح مختصر درس

در این درس به معرفی برخی از شرایط و احکام لباس نمازگزار و این که در دین اسلام، پاکی و پاکیزگی دارای اهمیت فراوان است، پرداخته‌ایم.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : اطلاعات دانش‌آموزان را از طریق پرسش و پاسخ و سایر فعالیت‌ها در مورد نماز و نحوه‌ی آماده شدن و شرایط لازم برای ادای نماز، ارزیابی کنید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس، این است که از دانش‌آموزان بپرسید : «هنگامی که می‌خواهید به مهمانی بروید، چه نکاتی را رعایت می‌کنید؟» بدین ترتیب، دانش‌آموزان وارد بحث می‌شوند. بحث را تا جایی که به پوشیدن لباس پاکیزه اشاره کنند، ادامه دهید. سپس توجه دانش‌آموزان را به پوشیدن لباس پاکیزه و مرتب معطوف کنید و از این طریق آن را به شرایط لباس نمازگزار ارتباط دهید.

ج - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : از آن جا که این درس به احکام شرایط لباس نمازگزار می‌پردازد، می‌توانید در تدریس آن از شیوه‌ی «آموزش مستقیم» استفاده و برخی از احکام لباس نمازگزار را برای دانش‌آموزان بیان کنید. در کنار این شیوه، از روش‌های «پرسش و پاسخ»،

«توضیحی»، «ایفای نقش» و ... نیز می‌توان برای تفهیم بهتر مطالب بهره گرفت. در پایان، با کمک دانش‌آموزان پاسخ‌ها را جمع‌بندی کنید و از درس نتیجه‌گیری به عمل آورید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف - سخنی از بزرگان : در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه بزرگان دین به رعایت پاکیزگی است.

ب - حالا برایم بگو : در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد نکاتی که باید هنگام خواندن نماز توجه کنند با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند. در پایان، با راهنمایی شما، نتایج گفت‌وگوی آن‌ها در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی می‌شود.

ج - اکنون می‌توانی : در این تمرین، دانش‌آموزان با راهنمایی شما و همکاری دوستانشان شرایط لباس نمازگزار را با خطی زیبا روی مقوا می‌نویسند و آن را به دیوار نمازخانه‌ی مدرسه نصب می‌کنند.

د - بیش‌تر بیاموزیم : در این قسمت، دانش‌آموزان توانمندتر با راهنمایی بزرگترها و با مراجعه به کتاب‌های دینی (رساله) چند مورد از شرایط مکان نمازگزار را می‌نویسند و در کلاس برای دوستان خود می‌خوانند.

درس هشتم : من نماز را دوست دارم

۱- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با اهمیت نماز

ب - گرایش و عواطف :

- اشتیاق برای اقامه‌ی نماز

۲- موضوعات اساسی درس

- اهمّیت دادن به نماز

- آداب خواندن نماز

- آثار و نتایج نماز

۳- شرح مختصر درس

این درس به نماز و اهمیت آن، آداب خواندن نماز و آثار و نتایج خواندن نماز اشاره می‌کند.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین: اطلاعات دانش‌آموزان را از طریق پرسش و پاسخ و

اجرای عملی در مورد آداب نماز و نحوه‌ی صحیح خواندن نماز ارزیابی کنید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس،

پخش اذان از طریق ضبط صوت، ارائه‌ی تصاویر مربوط به اقامه‌ی نماز و پرسش از دانش‌آموزان

در مورد نماز است. از این طریق، دانش‌آموزان را وارد بحث و گفت و گو کنید.

ج - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس

پیشنهاد می‌شود، روش «نمایشی» در قالب نمایش فیلم، اسلاید یا تصاویر مربوط به فضای عرفانی و

روحانی صحنه‌های اقامه‌ی نماز، «فعالیت عملی» به جای آوردن نماز توسط دانش‌آموزان، «پرسش و

پاسخ»، «بحث گروهی» و خواندن درس توسط دانش‌آموزان است؛ به این ترتیب که صدای اذان از

ضبط صوت به گوش می‌رسد و دانش‌آموزان وضو می‌گیرند و به نماز می‌ایستند. پس از اقامه‌ی نماز،

معلم همراه دانش‌آموزان به کلاس می‌آید و از آن‌ها می‌پرسد: هنگام نماز خواندن به چه چیزهایی توجه کردید؟ چه کارهایی را انجام دادید؟ چه کارهایی را انجام ندادید؟
 دانش‌آموزان: کارهای نماز از جمله نیت، قنوت، حمد و سوره و ... را انجام دادیم و کارهایی مثل خندیدن، به اطراف نگاه کردن و ... را انجام ندادیم.
 معلم می‌پرسد: برای خواندن نماز چه شرایطی را باید رعایت کرد؟
 دانش‌آموزان: وضو گرفت، رو به قبله ایستاد و ...
 پس از این پرسش و پاسخ و امثال آن، در مورد نحوه‌ی اجرای نماز، دانش‌آموزان با مطالعه‌ی متن نکات را استخراج می‌کنند، می‌نویسند و به کلاس گزارش می‌دهند.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف - سخنی از بزرگان: در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه بزرگان دین به اهمیت و ارزش برپاداشتن نماز است.

ب - حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد نکاتی که هنگام نماز خواندن باید به آن‌ها توجه کرد با یکدیگر گفت و گو می‌کنند. در پایان، با راهنمایی شما، نتایج گفت و گوی آن‌ها در قالب یک یا چند جمله جمع بندی می‌شود.

ج - اکنون می‌توانی بگویی: در این تمرین، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا در مورد آن چه هنگام صحبت کردن با خدا از او می‌خواهند، با یکدیگر گفت و گو کنند.

د - اکنون می‌توانی: در این قسمت دانش‌آموزان در یک فعالیت عملی، خودشان را هنگام نماز خواندن نقاشی می‌کنند.

ه - جدول: در این قسمت دانش‌آموزان گزینه‌هایی را که در مورد آداب نماز خواندن است مطالعه کرده و با علامت زدن گزینه‌ی درست یا نادرست، جدول را کامل می‌کنند.

و - بیش‌تر بیاموزیم: در این قسمت، دانش‌آموزان توانمندتر با راهنمایی و مشورت بزرگ‌ترها چند مورد از کارهایی را که نماز را باطل می‌کند نوشته و در کلاس برای دوستان خود می‌خوانند.

ز - با هم بخوانیم: این فعالیت جهت ایجاد فضای معنوی طراحی شده است که در آن دانش‌آموزان شعر مربوط به نماز را با هم می‌خوانند یا یکی از دانش‌آموزان آن را به صورت دکلمه اجرا می‌کند.

درس نهم : مهمان های امام حسن(ع)

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
  - آشنایی با نحوه ی رفتار مناسب با مهمان از نظر اسلام
  - آشنایی با مهمان دوستی به عنوان یکی از ویژگی های اخلاقی امام حسن(ع)
- ب - گرایش و عواطف :
  - اشتیاق برای پذیرایی و رفتار مناسب با مهمان

۲- موضوعات اساسی درس

- اهمیت دادن به پذیرایی از مهمان
- گرمی داشتن مهمان
- مهمان نوازی به عنوان یکی از صفات خوب اخلاقی امام حسن(ع)
- سفارش اسلام در مورد مهمان نوازی

۳- شرح مختصر درس

این درس، داستانی از مهمان نوازی امام حسن (ع) است که در آن به اهمیت پذیرایی از مهمان، گرمی داشتن مهمان و مهمان نوازی به عنوان یکی از صفات اخلاقی امام حسن (ع) و سفارش دین اسلام در مورد آن اشاره شده است.

۴- مراحل تدریس

- الف - توجه به دانسته های پیشین : دانسته های پیشین دانش آموزان را در زمینه ی آداب پذیرایی از مهمان، نحوه ی برخورد با مهمان و تجربیات آنان در زمینه ی مهمانی دادن و مهمانی رفتن از طریق تعریف خاطرات، مورد ارزیابی قرار دهید.
- ب - شیوه هایی برای شروع مناسب : قبلاً با دانش آموزان در مورد مهمانی دادن صحبت و با همکاری هم، کلاس را تمیز کنید و وسایل پذیرایی از مهمان را فراهم آورید. (تهیه ی خوراکی، پوشیدن لباس تمیز و ...). سپس از مدیر و معاون هم دعوت کنید تا در این مهمانی شرکت کنند. قبلاً

در مورد نحوه‌ی استقبال از مهمان، نحوه‌ی پذیرایی و احترام به مهمان و ... توضیح دهید و در عمل، آن‌ها را با این موارد آشنا کنید.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، روش «ایفای نقش» و «داستان گویی» است. در روش داستان گویی، ابتدا داستان درس را با استفاده از تصاویر بیان کنید. از دانش‌آموزان بخواهید تا نظر خود را راجع به نتایج داستان بگویند. سپس با استفاده از روش «بحث گروهی» در مورد مهمان نوازی به بحث و گفت و گو بپردازند. در پایان، دانش‌آموزان به روش «بارش مغزی»^۱ یا فعالیت گروهی (دو نفره)، نحوه‌ی برخورد مناسب با مهمان را بیان کنند.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — سخنی از بزرگان: در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه بزرگان دین به برخورد مناسب با مهمان است.

ب — حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد نحوه‌ی برخورد با مهمانی که به منزل آن‌ها می‌آید با یکدیگر گفت و گو می‌کنند. در پایان، با راهنمایی شما، نتایج گفت و گوی آن‌ها در قالب یک یا چند جمله جمع بندی می‌شود.

ج — اکنون می‌توانی بگویی: در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد این که وقتی به مهمانی می‌روند، دوست دارند که چگونه با آنان رفتار شود با یکدیگر گفت و گو می‌کنند. در پایان، با راهنمایی شما، نتایج گفت و گوی آن‌ها در قالب یک یا چند جمله جمع بندی می‌شود.

د — جدول: در این قسمت، دانش‌آموزان گزینه‌هایی را که در مورد نحوه‌ی برخورد با مهمان است، مطالعه کرده، با علامت زدن گزینه‌ی درست یا نادرست، جدول را کامل می‌کنند.

ه — اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان با همکاری دوستان در کلاس یک مراسم مهمانی را به صورت نمایشی اجرا می‌کنند.

و — بیش تر بیاموزیم: در این تمرین، دانش‌آموزان توانمندتر یک جمله‌ی ناقص را که در مورد نحوه‌ی برخورد با مهمان است، کامل می‌کنند.

۱- روش بارش مغزی به این صورت است که دانش‌آموزان در گروه‌های دو نفره یا به صورت انفرادی هر چه به ذهن شان در مورد موضوع مطرح شده می‌رسد، بیان می‌کنند یا کاغذ یا تابلو می‌نویسند، سپس دبیر از مجموع مطالب، به یک جمع بندی کلی می‌رسد.

درس دهم : پسر درستکار

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
  - آشنایی با مفهوم درستکاری و آثار و نتایج آن
  - آشنایی با شخصیت پیامبران (ص) به عنوان انسان درستکار
- ب - گرایش و عواطف :
  - توجه و تمایل به خصلت نیک درستکاری

۲- موضوعات اساسی درس

- سفارش به درستکاری به عنوان صفت نیک اخلاقی
- درستکار بودن پیامبر (ص) از همان دوران کودکی

۳- شرح مختصر درس

این درس، داستانی از دوران کودکی پیامبر (ص) است که در آن، عده‌ای از بچه‌ها هنگام بازی کردن پول مسافری را پیدا می‌کنند و آن را به صاحبش برمی‌گردانند. در این درس به درستکاری به عنوان یک صفت نیک اخلاقی، درستکار بودن پیامبر (ص) از همان دوران کودکی و الگو بودن ایشان برای ما مسلمانان اشاره شده است.

۴- مراحل تدریس

- الف - توجه به دانسته‌های پیشین : از دانش‌آموزان بخواهید تا خاطره‌ای را درباره‌ی گم کردن یا پیدا کردن چیزی تعریف کنند. با بررسی عملکردهای آن‌ها هنگام گم کردن و پیدا کردن، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را در این زمینه ارزیابی کنید.
- ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس، مطرح کردن سؤالاتی از دانش‌آموزان است؛ سؤالاتی چون : آیا تا به حال چیزی را گم کرده‌اید؟ چه چیزی را؟ در آن زمان چه احساسی داشتید؟ آیا تا به حال چیزی را پیدا کرده‌اید که مال کس دیگری بوده است؟ وقتی چیزی را پیدا می‌کنید، چه کاری انجام می‌دهید؟ و ... .

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از جمله روش هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می شود، روش «داستان گویی»، «بحث گروهی»، «پرسش و پاسخ» و «نمایش تصاویر» مربوط به محتوای درس است؛ به این ترتیب که ابتدا داستان کتاب را با استفاده از تصاویر به شیوه ای جذاب تعریف و در هر قسمت از داستان، سؤالاتی را مطرح کنید تا دانش آموزان را به تفکر در مورد آن قسمت از داستان وادار کند؛ به این ترتیب، داستان را تا پایان ادامه دهید. سپس از طریق پرسش و پاسخ، دانش آموزان را وارد بحث گروهی کنید. در پایان، به کمک دانش آموزان نکات اصلی و مهم درس را روی تابلو بنویسید و مطالب را جمع بندی کنید.

۵- تمرین ها و فعالیت های پایانی درس

الف — سخنی از بزرگان: در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه بزرگان دین به درستکاری است.

ب — حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش آموزان در مورد نحوه ی برگرداندن چیزی که پیدا کرده اند، با یکدیگر گفت و گو می کنند. در پایان، با راهنمایی شما، نتایج گفت و گوی آن ها در قالب یک یا چند جمله جمع بندی می شود.

ج — اکنون می توانی بگویی: در این تمرین، دانش آموزان در مورد این که اگر کسی یکی از وسایل گم شده ی آن ها را پیدا کند، از او چه انتظاری دارند با یکدیگر گفت و گو می کنند. در پایان، با راهنمایی شما، نتایج گفت و گوی آن ها در قالب یک یا چند جمله جمع بندی می شود.

د — اکنون می توانی: در این فعالیت، دانش آموزان با راهنمایی دبیر جملات ناقص را کامل می کنند.

ه — جدول: در این تمرین، دانش آموزان گزینه هایی را که نشانه ی درستکاری است، علامت می زنند و جدول را کامل می کنند.

و — برای خواندن: در این قسمت، اطلاعات بیشتری در مورد حضرت محمد(ص) ارائه می شود.

ز — بیش تر بیاموزیم: در این تمرین، دانش آموزان توانمندتر با مشورت بزرگترها چند نمونه از کارهای انسان درستکار و چند نمونه از کارهای کسی که درستکار نیست را در جدول می نویسند و جدول را کامل می کنند.

ح — باهم دعا کنیم: مطالب این قسمت به منظور ایجاد فضای معنوی برای دانش آموزان طراحی شده است تا با هم دست به دعا بردارند و دعای مورد نظر را بخوانند.

راهنمای تدریس
دروس سال سوم راهنمایی
تحصیلی پیش حرفه‌ای

درس اوّل : خدا همه جا هست

۱- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با صفت دانایی خداوند از طریق آگاهی از نظم و انسجام موجود در پدیده‌های عینی

جهان آفرینش

- خدا را ناظر و آگاه بر همه چیز دانستن

ب - گرایش‌ها و عواطف :

- گرایش به کارهای خوب

- احساس مسئولیت در برابر خدا به دلیل حضور او در همه جا

۲- موضوعات اساسی درس

- حضور خدا در همه جا

- نظارت خداوند بر تمام اعمال ما

۳- شرح مختصر درس

در این درس به حضور خداوند در همه جا - در قالب یک داستان - تأکید شده است. در این داستان، دانش‌آموزی با یافتن یک ساعت، آن را متعلق به خود می‌داند؛ زیرا کسی موقع برداشتن او را ندیده است؛ ولی با توضیحات مادر در مورد آگاهی خداوند از کارهای ما به اشتباه خود پی می‌برد و تصمیم می‌گیرد ساعت را به آقای ناظم تحویل دهد.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در این مرحله، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را در رابطه با محتوای درس جدید مورد ارزیابی قرار دهید. با توجه به این که درس «پسر درستکار» در پایه‌ی دوم پیش حرفه‌ای تا حدودی از نظر موضوعی با این درس مرتبط است، لذا ارزیابی از مفاهیم آن درس می‌تواند شما را از دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان در این زمینه آگاه کند.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : شروع مناسب یک درس تأثیر به‌سزایی در میزان

کارایی فعالیت‌های یادگیری دارد. یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس می‌تواند به این صورت باشد که از دانش‌آموزان بخواهید تا چنان چه خاطره‌ای از گم کردن وسیله‌ی خود دارند و هم چنین احساس خود را در زمانی که آن وسیله را پیدا کرده‌اند، بیان کنند. از این طریق می‌توان دانش‌آموزان را برای دریافت درس جدید ترغیب کرد.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، روش «ایفای نقش» است که دانش‌آموزان در قالب نقش‌های داستان آن را به نمایش می‌گذارند و پس از پایان ایفای نقش، در مورد آن با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند (بحث گروهی). در نهایت، با راهنمایی شما مطالب کلیدی درس جمع‌بندی می‌شود.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — با هم بخوانیم: در این قسمت برای به وجود آمدن فضایی شاد، شعری در مورد موضوع درس آورده‌ایم که دانش‌آموزان می‌توانند به صورت گروهی هم‌خوانی کنند.

ب — پیامی از قرآن: در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه قرآن به حضور خداوند و آگاهی از کارهای ماست.

ج — حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد کارهایی که می‌توانند انجام دهند تا خدا از آن‌ها راضی باشد، در کلاس با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند. در پایان، با راهنمایی شما، نتایج گفت‌وگوی آن‌ها در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی می‌شود.

د — اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان از طریق ادامه جمله‌ی ناقص و کامل کردن آن یک فعالیت عملی را انجام می‌دهند. در این تمرین، نوشته‌های آن‌ها با توجه به برداشت هر یک متفاوت خواهد بود.

درس دوم : زندگی دوباره

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با مفهوم معاد به عنوان یکی از اصول دین
- ب - گرایش‌ها و عواطف :
- اعتقاد به زندگی دوباره‌ی انسان‌ها در جهان آخرت و پوچ و بیهوده نبودن آفرینش
- تمایل به انجام کارهای نیک

۲- موضوعات اساسی درس

- زندگی پس از مرگ
- نتیجه‌ی کارهای انسان‌ها در جهان آخرت
- پوچ و بیهوده نبودن زندگی

۳- شرح مختصر درس

در این درس سعی کرده‌ایم تا با مقایسه‌ی فصل بهار و زنده شدن دوباره‌ی طبیعت با زندگی دوباره‌ی انسان‌ها در جهان آخرت، مفهوم معاد برای دانش‌آموزان قابل درک شود. در این درس، ابتدا از زیبایی‌های بهار و این که چگونه طبیعت تغییر کرده و دوباره همه چیز زنده و تازه شده، صحبت کرده‌ایم. سپس این تغییرات را نشانه‌ی قدرت و مهربانی خداوند آورده و در نهایت، آن را با زنده شدن پس از مرگ مقایسه کرده‌ایم و در مورد عادل بودن خداوند و این که نمی‌خواهد انسان‌ها بعد از مرگ از بین بروند و باید در جهان دیگر به نتایج کارهای خود برسند، مطالبی آورده‌ایم.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : اطلاعات دانش‌آموزان را در مورد تغییر فصول به خصوص تغییرات بهار بررسی کنید و با مطرح کردن سؤالاتی از این قبیل که «در هر فصل شاهد چه تغییراتی در طبیعت هستیم؟» دانسته‌های دانش‌آموزان را ارزیابی کنید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این

است که دانش‌آموزان را به چهار گروه دو نفره تقسیم کرده، از هر گروه بخواهید یکی از فصول را روی مقوا یا کاغذ نقاشی کنند. سپس نقاشی‌ها را روی تابلو نصب کنید و توضیحات لازم را در مورد تغییرات فصول ارائه و به موضوع درس ارتباط دهید.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس می‌توانید از روش «نمایشی» (نمایش فیلم، اسلاید و تصاویر) برای نشان دادن زیبایی‌های فصل بهار و نحوه‌ی رویش و جوانه‌زدن گیاهان و بازگشت پرندگان و جلوه‌های دیگر طبیعت در بهار استفاده کنید. هم چنین از روش «تمثیلی» برای بیان مثال‌های ملموس (زنده شدن طبیعت در بهار) و ارتباط دادن آن به زنده شدن دوباره پس از مرگ استفاده کرده، با بهره‌گیری از روش «توضیحی» و «پرسش و پاسخ» مفاهیم کلیدی درس را برای دانش‌آموزان تفهیم کنید؛ به این ترتیب که ابتدا توجه دانش‌آموزان را به نقاشی‌هایی که از فصول مختلف کشیده‌اند و روی تابلو نصب کرده‌اند، جلب کنید. وقتی تصویر بهار را نشان می‌دهید، آن را با تصویر زمستان مقایسه کنید و بگویید که «در زمستان درخت‌ها برگ ندارند و خشک شده‌اند مانند کسی که مرده باشد، ولی در بهار درختان شاخ و برگ‌های تازه درمی‌آورند گویی دوباره زنده شده‌اند. زنده شدن طبیعت در بهار از قدرت و توانایی‌های خداوند است. پس خداوند این قدرت و توانایی را دارد که انسان‌ها را هم پس از مردن مانند گیاهان و درختان زنده کند.» سپس با خواندن متن درس، توضیحات خود را کامل کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — پیامی از قرآن: هدف تأکید بر توجه قرآن به زنده شدن مردگان و قدرت و توانایی خدا بر این امر است.

ب — حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد کارهایی که در زندگی می‌توانند انجام دهند تا نتایج خوبی داشته و پر از زیبایی و خوبی باشد، در کلاس با یکدیگر گفت و گو می‌کنند. در پایان، با راهنمایی شما، نتایج گفت و گوی آن‌ها در قالب یک یا چند جمله جمع‌بندی می‌شود.

ج — اکنون می‌توانی بگویی: در این تمرین، هر دانش‌آموز پاسخ خود را به صورت شفاهی در کلاس بیان می‌کند. پاسخ‌ها را روی تابلو بنویسید و در مورد هر یک توضیحات لازم را ارائه دهید.

د — اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان با یک فعالیت عملی (نوشتن) چند نمونه از کارهایی را که باعث خشنودی خداوند است فهرست می‌کنند و در جای خالی می‌نویسند.

درس سوم : عهد و پیمان

۱- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با صفت نیک «وفای به عهد» به عنوان یکی از ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری پیامبر(ص).

ب - گرایش‌ها و عواطف :

- احساس علاقه نسبت به پیامبر(ص)

- توجه به ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری پیامبر(ص)

- علاقه مندی به عمل کردن به قول و قرار

۲- موضوعات اساسی درس

- وفای به عهد و قول و قرار به عنوان یکی از صفات نیک اخلاقی پیامبر(ص)

- تشویق به وفادار بودن به عهد و پیمان و دوری از پیمان شکنی

۳- شرح مختصر درس

این درس در قالب داستانی از زندگی پیامبر(ص) به برخی از صفات نیک اخلاقی پیامبر(ص) مانند وفای به عهد و پای بندی به قول و قرار در هر شرایطی، راستگویی، امانت‌داری، خوش اخلاقی و ... اشاره می‌کند و اهمیت عهد و پیمان را از دیدگاه پیامبر(ص) مطرح می‌کند.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را در مورد شناخت

شخصیت پیامبر(ص) با توجه به دروس سال‌های قبل مورد ارزیابی قرار دهید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این

است که در جلسه‌ی قبل از این تدریس، به دانش‌آموزان قول خوشایندی دهید. در جلسه‌ی فعلی،

ابتدا به آن قول عمل کرده، به خوشایند بودن «عمل به قول و قرار» تأکید کنید و بپرسید: «اگر من به قولم

عمل نمی‌کردم، شما چه احساسی داشتید؟» در این مورد با دانش‌آموزان بحث و گفت‌وگو کنید و از

آن‌ها بخواهید تا اگر خاطره‌ای در این مورد دارند بگویند. سپس تدریس را شروع کنید.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس می‌توانید از روش «داستان‌گویی» استفاده کنید. هم‌چنین می‌توانید از فضای کتاب خانه برای بیان داستان کتاب بهره بگیرید. پس از این که داستان کتاب را با استفاده از تصاویر بیان کردید، از دانش‌آموزان بخواهید چیزهایی را که از این داستان یاد گرفته‌اند، بیان کنند. نظر آنان را روی تابلو بنویسید و با استفاده از روش «بحث گروهی» موضوع درس را به بحث و گفت‌وگو بگذارید و از دانش‌آموزان بخواهید تا احساسات خود را در مورد قول و قرارهای عمل نشده بیان کنند. به مثال زیر توجه کنید:

معلم: آیا تا به حال به کسی قول داده‌اید؟

دانش‌آموزان: بله ما به پدر، مادر، دوستان، مادر بزرگ و ... قول داده‌ایم.

معلم: درباره‌ی قول‌هایی که به دیگران داده‌اید، فکر کنید تا به حال پیش آمده که به قول خود و

عهد و پیمانتان با دیگران عمل نکنید؟

دانش‌آموزان: بله پیش آمده ولی از روی قصد نبوده است.

پس از این پرسش و پاسخ‌ها، اجازه دهید دانش‌آموزان خاطرات خود را از عهد و پیمان‌های

مختلف با دیگران بیان کنند. سپس، ارزش و اهمیت عهد و پیمان در دین اسلام را بازگو کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — پیامی از قرآن: هدف از این قسمت، توجه به تأکید قرآن بر وفای به عهد است.

ب — حالا برایم بگو: در این قسمت، دانش‌آموزان با نظارت و راهنمایی شما نظر خود را

درباره‌ی قول و قرارهایی که با دوستانشان داشته‌اند یا احساساتی که در زمان انجام نشدن آن قول و

قرارها تجربه کرده‌اند، بیان می‌کنند.

ج — اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان با یک فعالیت عملی (انشانویسی) علت

اهمیت به قول و قرارها را در چند سطر می‌نویسند و در کلاس می‌خوانند.

درس چهارم : دعای باران

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با امام هشتم امام رضا(ع) و ویژگی‌های رفتاری و اخلاقی ایشان
- ب - گرایش‌ها و عواطف :
- احساس علاقه و احترام نسبت به امام رضا(ع) و اعمال و رفتار ایشان
- اشتیاق برای زیارت مرقد امام رضا(ع)

۲- موضوعات اساسی درس

- دعای باران امام رضا(ع)
- استجابت دعا‌های امامان
- اخلاص در دعا به عنوان یکی از ویژگی‌های رفتاری امام رضا(ع)
- الگو قرار دادن امامان به ویژه امام رضا(ع) در زندگی

۳- شرح مختصر درس

این درس در قالب یک داستان تاریخی از زندگی امام رضا(ع) آمده است که در آن به نحوه دعای ائمه و خلوص نیتی که هنگام دعا داشته‌اند، اشاره کرده‌ایم و این که فقط خداوند است که می‌تواند دعاها را اجابت کند. چنانچه در زمان امام رضا(ع) دعای ایشان هنگام خشک سالی برای باران اجابت شد.

۴- مراحل تدریس

- الف - توجه به دانسته‌های پیشین : اطلاعات و دانسته‌های دانش‌آموزان را در ارتباط با شناخت شخصیت امام رضا(ع) با توجه به دروس سال‌های قبل ارزیابی کنید.
- ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که از دانش‌آموزان بخواهید تا اگر خاطره‌ای از سفر خود به مشهد دارند، بیان کنند و در حین بیان خاطرات، گفت‌وگو را به سوی شخصیت امام رضا(ع) هدایت کنید.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس درس‌هایی که داستان‌های تاریخی دارند می‌توانید از روش «داستان‌گویی» بهره بگیرید. پس از این که داستان کتاب را با استفاده از تصاویر کتاب بیان کردید، از دانش‌آموزان بخواهید درباره‌ی نتیجه‌ی داستان نظر خود را بگویند. با استفاده از روش «بحث گروهی» در مورد موضوع درس به بحث و گفت و گو بپردازید؛ به این ترتیب که از دانش‌آموزان بپرسید: «وقتی شما خواهشی از کسی دارید، چه می‌کنید؟»، «چگونه خواهش خود را بیان می‌کنید؟» و... با طرح چنین سؤالاتی، توجه آن‌ها را به این مسئله جلب کنید که وقتی چیزی را از خدا می‌خواهیم باید ابتدا با او حرف بزنیم و بعد از نماز و صحبت با خدا، دست به دعا برداریم و خواهش خود را بگوییم. خدا دعای کسانی را که دوستشان دارد، قبول می‌کند؛ به این ترتیب، اهمیت این صفت نیک اخلاقی را توضیح دهید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان با هدایت و راهنمایی شما در مورد پیام درس (دعای باران) با دوستان خود در کلاس بحث و گفت و گو می‌کنند.

ب — اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان با یک فعالیت عملی (ادامه دادن جمله‌ها) دعا‌های خود را می‌نویسند.

ج — برای خواندن: در این قسمت، متنی ارائه شده است که دانش‌آموزان با خواندن آن، اطلاعات بیشتری از زندگی امام رضا (ع) دریافت می‌کنند.

درس پنجم : اوّلین روز ماه رمضان

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با برخی مبطلات روزه
- ب - گرایش و عواطف :
- دوری جستن از مواردی که روزه را باطل می کند

۲- موضوعات اساسی درس

- موارد ابطال روزه
- عدم ابطال روزه در صورت فراموشی در خوردن و آشامیدن

۳- شرح مختصر درس

این درس در قالب یک داستان مطرح شده است که در آن، دختر روزه داری در مدرسه به علت فراموشی آب می خورد و فکر می کند که روزه اش باطل شده است و از این موضوع ناراحت می شود. در ادامه ی داستان، معلّم قرآن در کلاس متوجّه موضوع می شود و توضیحات لازم را در این زمینه به دانش آموزان می دهد و موارد ابطال روزه را مطرح می کند.

۴- مراحل تدریس

- الف - توجه به دانسته های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته های پیشین دانش آموزان را ارزیابی کنید. به این ترتیب که از دانش آموزان پرسید که تا چه میزان درباره ی ماه رمضان و آداب آن اطلاعات دارند. با استفاده از روش «پرسش و پاسخ» اطلاعات و دانسته های آن ها را ارزیابی کنید.
- ب - شیوه هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه های پیشنهادی برای آماده سازی و ایجاد انگیزه برای شروع تدریس، «تعریف خاطره» است. از دانش آموزان بخواهید تا خاطرات خود را از ایام ماه رمضان و زمان های افطاری و سحری یا اوّلین روزی که روزه گرفتند، تعریف کنند حتی خود دبیر هم می تواند خاطره های خود را در این زمینه برای دانش آموزان تعریف کند.
- ج - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : برای دروس مربوط به احکام، مناسب ترین روش

«آموزش مستقیم» است؛ به طوری که از طریق «پرسش و پاسخ» توجه دانش‌آموزان را به سوی مطلب مورد نظر جلب کرده، مفاهیم اصلی و کلیدی درس را به طور روشن و واضح مطرح کنید تا مخاطب بدون ابهام مسئله را دریابد و در مواقع لازم، درباره‌ی آن تصمیم بگیرد. سپس متن درس را بخوانید و از دانش‌آموزان بخواهید زیر قسمت‌های اصلی خط بکشند و مفاهیم مهم درس را به یاد بسپارند. برای کمک به این امر می‌توان مفاهیم کلیدی درس را روی تابلو نوشت.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف - پیامی از قرآن: هدف تأکید بر توجه قرآن بر فریضه‌ی مهم روزه است و این که در قرآن نیز بر واجب بودن روزه تأکید شده است.

ب - حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان با نظارت و هدایت شما در مورد رفتارهای صحیح در زمان روزه‌داری با هم بحث و گفت‌وگو کرد، نظر خود را بیان می‌کنند.

ج - اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان با نظارت و هدایت شما، طی یک فعالیت عملی به تعریف خاطره‌ای از ماه رمضان و یا گفت‌وگو درباره‌ی فواید روزه می‌پردازند.

د - برای خواندن: در این قسمت، متنی ارائه شده است که دانش‌آموزان با خواندن آن، اطلاعات بیش‌تری را در مورد کسانی که توانایی روزه گرفتن را ندارند، کسب می‌کنند.

ه - بیش‌تر بیاموزیم: در این قسمت، دانش‌آموزان توانمند در مورد این که اگر کسی نتواند به عللی در ماه رمضان روزه بگیرد و چگونگی جبران آن، با راهنمایی بزرگ‌ترها مطالبی جمع‌آوری می‌کنند و در کلاس برای دوستانشان می‌خوانند.

درس ششم : حجاب

۱- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با مفهوم حجاب

- شناخت افراد محرم و نامحرم.

ب - گرایش و عواطف :

- رعایت حجاب و پوشش اسلامی.

۲- موضوعات اساسی درس

- مفهوم حجاب

- مفهوم محرم و نامحرم

- معرفی افراد محرم و نامحرم.

۳- شرح مختصر درس

این درس در قالب داستانی از یک خانواده مطرح شده است که بنا بر ضرورت، تعمیر کاری به منزل آن‌ها می‌آید و مادر و دختر خانواده چادر سر می‌کنند. سپس دایی خانواده به منزل آن‌ها می‌آید و دختر خانواده در این زمینه از مادر می‌پرسد که چرا پس از آمدن دایی، آن‌ها چادر سر نکردند. مادر در هنگام پاسخ دادن به سؤال، در زمینه‌ی مفهوم حجاب، محرم و نامحرم و داشتن لباس مناسب به دخترش توضیحات لازم را ارائه می‌دهد.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در ارتباط با درس جدید، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را ارزیابی کنید؛ مثلاً از آن‌ها بپرسید که تا چه حد با مفهوم حجاب آشنایی دارند یا به چه میزان افراد دور و بر خود را به عنوان محرم و نامحرم می‌شناسند. برای اطلاع از دانسته‌ها می‌توانید خاطرات دانش‌آموزان را در زمینه‌ی نحوه‌ی لباس پوشیدن در مهمانی‌ها و نحوه‌ی برخورد با اطرافیان بشنوید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس،

در صورت امکان، نمایش لباس‌ها و پوشش‌های مختلف بانوان کشورمان (اعم از سنتی و ملی) در کلاس با استفاده از خود دانش‌آموزان است. اگر این امکان نبود می‌توان از تصاویر و پوستره‌های مختلف در این زمینه استفاده کرد و طی این نمایش، توضیحاتی در زمینه‌ی ویژگی‌های یک پوشش خوب ارائه داد.

ج – پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس می‌توان از روش «ایفای نقش» برای اجرای داستان درس استفاده کرد؛ به گونه‌ای که پس از اجرای هر قسمت از درس، با استفاده از روش «بحث گروهی» از دانش‌آموزان بخواهید در مورد آن به بحث و گفت‌وگو پردازند و نیز با استفاده از روش «پرسش و پاسخ» موارد مورد نظر درس را برای دانش‌آموزان روشن کنید. در نهایت، با استفاده از «آموزش مستقیم» نکات کلیدی و محورهای اصلی درس را توضیح دهید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف – پیامی از قرآن: در این فعالیت، هدف توجّه دادن دانش‌آموزان به تأکید قرآن در زمینه‌ی اهمیت حجاب است و این که قرآن به دختران و زنان توصیه می‌کند تا بدن و موی سر خود را از نامحرمان پوشانند.

ب – حالا برایم بگو:

در این تمرین، دانش‌آموزان با راهنمایی شما در مورد پوشش مناسب زن و مرد مسلمان با هم بحث و گفت‌وگو می‌کنند. در پایان، مطالب دانش‌آموزان را جمع‌بندی کنید.

ج – اکنون می‌توانی:

در این تمرین، دانش‌آموزان با یک فعالیت عملی جدول ارائه شده را – که در مورد افراد محرم و نامحرم است – با توجّه به دستورالعمل آن کامل می‌کنند. یکی از جداول، ویژه‌ی دانش‌آموزان دختر و دیگری، ویژه‌ی دانش‌آموزان پسر است که هر جنسیتی جدول مربوط به خود را پر می‌کند. کسانی را که برای شما محرم و نامحرم اند، در جدول با علامت × مشخص کن.

(ویژه‌ی دانش آموزان دختر)

نامحرم	محرم	
		پسر عمو
		عمو
		پسر خاله
		پدر بزرگ
		برادر
		پسر دایی

(ویژه‌ی دانش آموزان پسر)

نامحرم	محرم	
		دختر دایی
		مادر
		دختر عمه
		عمه
		خواهر

د - برای خواندن : در این قسمت، هدف دادن اطلاعات بیشتر در زمینه‌ی حجاب به دانش‌آموزان است.

ه - بیش‌تر پیام‌موزیم : این تمرین برای دانش‌آموزان توانمندتر است و ضرورتی ندارد که همه‌ی دانش‌آموزان آن را انجام دهند. این قسمت یک فعالیت عملی در مورد آداب پوشش مردان و زنان مسلمان در مناطق مختلف جغرافیایی و فرهنگی است.

درس هفتم : بهترین کارها در ماه رمضان

۱- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با نمونه هایی از اعمال نیک در ماه رمضان.

ب - گرایش و عواطف :

- احساس علاقه و تمایل به انجام کارهای نیک به ویژه در ماه رمضان .

۲- موضوعات اساسی درس

- عدم ایجاد مزاحمت برای همسایه ها به ویژه در ماه رمضان

- افطاری دادن و خواندن قرآن به عنوان کارهای خوب در ماه رمضان .

۳- شرح مختصر درس

متن درس، یک روز از ماه رمضان را در یک خانواده نشان می دهد که در آن، پسر خانواده از خواهرش می خواهد با او بازی کند اما خواهر به دلیل بی موقع بودن زمان بازی، امتناع و او را برای کمک کردن به سوی مادر هدایت می کند. همین مسئله باعث می شود مادرش به علت قرار گرفتن در ماه رمضان، او را تشویق به کارهایی کند که در ماه رمضان مناسب و بهتر است.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته های پیشین : در ارتباط با آداب ماه رمضان، با طرح سؤالاتی از قبیل «ماه رمضان چه ماهی است؟» یا «در مورد روزه چه می دانید؟» و . . . ، دانسته های پیشین دانش آموزان را ارزیابی کنید.

ب - شیوه هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه های پیشنهادی برای آمادگی و ایجاد انگیزه جهت شروع این درس، تعریف خاطرات دانش آموزان از روزهای ماه رمضان و هم چنین بیان نظر آنان از فعالیت های مورد علاقه شان در زمان های خاص است.

ج - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : با توجه به ماهیت داستانی درس می توان از روش «ایفای نقش» در بیان داستان استفاده کرد. پس از این که دانش آموزان داستان درس را به نمایش

گذاشتند، از آن‌ها بخواهید تا در مورد اتفاقات افتاده در داستان نظر خود را بیان کنند و با هم به بحث و گفت‌وگو بپردازند (بحث گروهی). سپس با جمع‌آوری نظرها و نوشتن آن‌ها روی تابلو، مطالب درس را با کمک دانش‌آموزان جمع‌بندی کنید و روی مفاهیم اصلی و کلیدی درس توضیحات لازم را ارائه دهید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

- الف - سخنی از بزرگان :** در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه پیامبر (ص) بر اعمال ماه رمضان و فضیلت‌های این ماه است و حدیثی در این زمینه از پیامبر (ص) نقل شده است.
- ب - حالا برایم بگو :** در این تمرین، دانش‌آموزان با نظارت و هدایت شما در مورد کارهای خوب دیگر (غیر از مواردی که در درس آمده) در ماه رمضان با یکدیگر در کلاس گفت‌وگو می‌کنند.
- ج - اکنون می‌توانی :** در این تمرین، دانش‌آموزان با یک فعالیت عملی ادامه‌ی جمله‌ها را در قالب یک اثنای زیبا در چند سطر می‌نویسند و در کلاس می‌خوانند.
- د - برای خواندن :** در این قسمت، مطالب بیشتری از اعمال ماه رمضان به خصوص شب‌های ماه رمضان، به دانش‌آموزان ارائه می‌شود.
- ه - بیش‌تر بیاموزیم :** این تمرین برای دانش‌آموزان توانمند ارائه می‌شود. از آن‌ها بخواهید تا در مورد مراسم شب‌های قدر مطالبی تهیه کنند و در کلاس بخوانند.

درس هشتم : یک همسایه‌ی خوب

۱- اهداف

- الف - دانش و اطلاعات :
- آشنایی با برخی از وظایف یک مسلمان در برابر همسایه‌ها .
- ب - گرایش و عواطف :
- احساس علاقه و تمایل به انجام وظایف در قبال همسایه‌ها .

۲- موضوعات اساسی درس

- رعایت حال همسایه
- احترام به همسایه در اسلام
- ویژگی‌های یک همسایه‌ی خوب .

۳- شرح مختصر درس

این درس در قالب داستانی است که در آن، بچه‌ها هنگام ظهر در کوچه مشغول بازی فوتبال اند و با این کار باعث آزار همسایه‌ها شده‌اند که این مسئله، اعتراض یکی از همسایه‌ها را به دنبال داشته است. در این میان، کسی که راوی داستان است با دیدن این صحنه به یاد دوران کودکی خود می‌افتد که در آن زمان، پدرش در مورد رعایت حال همسایه‌ها سفارش می‌کرده است.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در ارتباط با رعایت حال همسایه، با طرح سؤالاتی از این قبیل «که همسایه به چه کسی گفته می‌شود؟ همسایه‌های شما چه کسانی‌اند؟ آیا با همسایه‌های خود رفت و آمد دارید؟» و ... ، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را ارزیابی کنید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس، این است که با هماهنگی قبلی به صورت یک مهمان به کلاس هم جوارتان بروید و با دبیر و دانش‌آموزان آن کلاس صحبت کنید. موارد صحبت می‌تواند در زمینه‌ی کمک به حل مشکلات هم‌دیگر در زمینه‌های مختلف، عدم ایجاد مزاحمت برای دیگران و ... باشد تا از این طریق برای درس جدید زمینه‌سازی شود.

ج - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس می‌توان از روش «مشارکت گروهی» بهره گرفت؛ بدین ترتیب که دانش‌آموزان را گروه بندی کنید و از یک گروه بخواهید تا مواردی را که باعث آزار و اذیت همسایه‌ها می‌شود، فهرست تهیه کنند. از گروه دیگر بخواهید تا مواردی را که می‌توانند به همسایه‌ها کمک کنند به صورت فهرست درآورند. سپس از سرگروه‌ها بخواهید تا مطالب خود را یا روی تابلو بنویسند یا بخوانند. پس از آن، با استفاده از روش بحث گروهی در مورد مطالب مطرح شده به بحث و گفت‌وگو بپردازند. در پایان، به اتفاق دانش‌آموزان با جمع‌بندی مطالب به روخوانی متن درس بپردازید و در مورد معنای برخی واژه‌ها توضیحات لازم را ارائه دهید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

- الف - سخنی از بزرگان: در این فعالیت، حدیثی از پیامبر (ص) نقل شده که هدف، جلب توجه دانش‌آموزان به اهمیت احترام به همسایه‌ها و رعایت حال آن‌ها از نظر پیامبر (ص) است.
- ب - حالا برایم بگو: در این تمرین، دانش‌آموزان درباره‌ی مواردی که باید رعایت شود تا موجب آزار و اذیت همسایه‌ها نشود در کلاس با دوستان خود گفت‌وگو می‌کنند.
- ج - اکنون می‌توانی بگویی: در این تمرین، دانش‌آموزان در مورد این که چگونه می‌توانند از حال همسایه‌ها باخبر شوند، به صورت انفرادی نظر خود را بیان می‌کنند.
- د - اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان با همکاری یک‌دیگر فهرستی از کارهایی را که باعث خوش‌حالی و ناراحتی همسایه‌ها می‌شوند، در جدول می‌نویسند.
- ه - بیش‌تر بیاموزیم: این قسمت برای دانش‌آموزان توانمندتر است. از آن‌ها بخواهید تا در خصوص فعالیت‌هایی که به شکل گروهی می‌توانند به کمک همسایه‌ها در مناسبت‌های مختلف انجام دهند، بنویسند و برای دوستان خود در کلاس بخوانند.

درس نهم : سفر به مشهد

۱- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با نحوه‌ی رفتار در اماکن مذهبی.

ب - گرایش و عواطف :

- توجه به قداست اماکن مذهبی و نشان‌دادن رفتارهای مناسب و احترام امر نسبت در این

اماکن.

۲- موضوعات اساسی درس

- رفتار مناسب در اماکن مذهبی

- آداب ورود به اماکن مذهبی.

۳- شرح مختصر درس

این درس در قالب داستانی آمده است که در آن خانواده‌ای قصد سفر به مشهد را دارند. هنگامی که آن‌ها می‌خواهند به زیارت حرم امام رضا (ع) بروند، پدر به آن‌ها می‌گوید که وضو بگیرند و لباس تمیز بپوشند و در پاسخ به سؤال بچه‌ها، آداب رفتن به اماکن مقدس و چگونگی رفتار مناسب در این اماکن را برای آن‌ها توضیح می‌دهد.

۴- مراحل تدریس

الف - توجه به دانسته‌های پیشین : در ارتباط با نحوه‌ی رفتار مناسب در اماکن مقدس، با طرح سؤالاتی چون «آیا تا به حال به مسجد محل خود رفته‌اید؟ آیا در شهر شما امام زاده یا زیارتگاه وجود دارد؟ رفتارتان در این مکان‌ها چگونه بوده است؟» و... دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را مورد ارزیابی قرار دهید.

ب - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس، این است که دانش‌آموزان خاطرات خود را از سفر به مکان‌های زیارتی مثل حرم امامان، امامزاده‌ها، مساجد و... در کلاس تعریف و کارهایی را که در این اماکن انجام داده‌اند، بیان کنند.

ج — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس می‌توان از روش «گردش علمی» استفاده کرد و در صورت امکان، طبق هماهنگی‌های قبلی با بازدید از یکی از مساجد یا امام‌زاده‌ی نزدیک مدرسه، آموزش‌های لازم را به صورت عملی و مستقیم در این اماکن ارائه داد.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف — اکنون می‌توانی بگویی: در این تمرین، هر یک از دانش‌آموزان اماکن مقدس شهر و محله‌ی خود را شناسایی می‌کنند و نام می‌برند.

ب — اکنون می‌توانی: در این تمرین، دانش‌آموزان کارهای درست و نادرست در اماکن مذهبی را با علامت × در جدول مشخص می‌کنند.
کارهای درست و نادرست را با علامت × مشخص کن.

نادرست	درست	
		در مسجد با صدای بلند حرف می‌زنم
		با لباس‌های تمیز و بدنی پاکیزه به زیارت حرم امامان می‌روم
		وقتی در مسجد نماز می‌خوانم، مهر را در جای مخصوص خودش قرار می‌دهم
		بدون وضو در مسجد قرآن می‌خوانم

ج — بیش‌تر بیاموزیم:

این قسمت برای دانش‌آموزان توانمندتر است. از آن‌ها بخواهید تا یکی از خاطرات خود از سفر به مکان‌های زیارتی را به صورت یک انشای زیبا بنویسند و در کلاس برای دوستان خود بخوانند.

د — باهم دعا کنیم: مطالب این قسمت به منظور ایجاد فضای معنوی برای دانش‌آموزان طراحی شده است تا با هم دست به دعا بردارند و دعای مورد نظر را بخوانند.

بخش سوم

راهنمای آموزش قرآن

راهنمای تدریس
دروس سال اول راهنمایی
تحصیلی پیش حرفه‌ای

با توجه به این که درس اول تا سوم کتاب با عنوان «مروری بر درس های سال های گذشته» است، لذا این دروس در هر جلسه تکرار و تمرین می شوند. در صورت نیاز به تدریس مجدد، دبیران محترم به راهنمای تدریس معلم در دوره ی ابتدایی مراجعه کنند.

درس چهارم : سوره ی حمد

۱- شرح مختصر درس

در این درس، سوره ی «حمد» ارائه شده است.

۲- اهداف

الف- دانش و اطلاعات :

- آشنایی با خواندن سوره ی حمد.

ب- گرایش ها و عواطف :

- تمایل به خواندن قرآن کریم

- توجه به قداست قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی.

ج- مهارت و عمل :

- خواندن صحیح سوره ی حمد.

۳- مراحل تدریس

الف- شیوه هایی برای شروع مناسب : شروع مناسب یک درس تأثیر به سزایی، در میزان کارایی فعالیت های یادگیری دارد. یکی از شیوه های پیشنهادی برای شروع این درس، استفاده از نوار آیات سوره ی حمد است. گفتنی است در صورتی که نوار در دسترس دبیران محترم نباشد می توانید در جلسات قبل، آیات سوره ی مربوط را روی نوار با قرائت صحیح ضبط کرده، از آن در کلاس برای آموزش استفاده کنید.

ب- پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : یکی از روش های پیشنهادی برای تدریس

سوره های قرآن کریم، این است که تدریس آیات آن در چند مرحله صورت گیرد :

مرحله ی اول: از روی سوره ی مورد نظر، با قرائت صحیح و ساده بخوانید.
مرحله ی دوم: سوره ی مورد نظر را به صورت کلمه به کلمه بخوانید و از دانش آموزان بخواهید کلمه ها را تکرار کنند (این مرحله می تواند چندین بار تکرار شود تا دانش آموزان کاملاً به خواندن کلمات تسلط یابند).
مرحله ی سوم: از دانش آموزان بخواهید تا به صورت انفرادی از روی سوره ی مورد نظر بخوانند.
مرحله ی چهارم: در این مرحله، همراه با دانش آموزان سوره ی مورد نظر را هم خوانی کنید.

۴- ارزش یابی

در این درس، خواندن صحیح سوره ی حمد دارای ارزش یابی مستمر و پایانی (به صورت شفاهی) است.

درس پنجم : همزه با صداهاى کوتاه

۱- شرح مختصر درس

در این درس، شکل های مختلف همزه (ء ائ و ئ) معرفی و هم چنین، ترکیب همزه با صداهاى کوتاه نیز در شکل های مختلف مطرح شده است (ء ِ ءُ - اَ اِ اُ).

۲- اهداف

الف- دانش و اطلاعات :

- آشنایی با اشکال مختلف همزه

- آشنایی با طرز خواندن همزه با صداهاى کوتاه در کلمات.

ب- گرایش ها و عواطف :

- توجه به قواعد قرآنى در کلماتى که همزه دارند (هنگام قرائت)

- تمایل به خواندن قرآن کریم

- توجه به قداست قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانى.

ج- مهارت و عمل :

- خواندن صحیح کلمه هاى قرآنى که داراى همزه با صداهاى کوتاه اند.

۳- مراحل تدریس

الف - شیوه هاىیى برای شروع مناسب : یکى از شیوه هاى پیشنهادى برای این درس،

استفاده از کارت هاى کلمه خوانى است که داراى کلماتى با صداهاى کوتاه اند.

ب - پیشنهادهاىیى برای تدریس مناسب : برای تدریس همزه (ء) مراحل زیر را به ترتیب

انجام مى دهیم :

۱- شکل همزه (ء) را روی تابلوى کلاس بنویسید و به دانش آموزان بگویید : «بچه ها، به این

شکل همزه مى گویند ولى چون کوچک است، بعضى وقت ها همراه حروف دیگر مى آید مانند : اَ اِ اِئ

و [این شکل ها روی تابلوى کلاس نوشته شود] ولى یک روز اتل و متل - بالاسر - زیر سر - بالا

داشتند با هم بازی مى کردند. همزه (ء) را دیدند که تنها نشسته است. اتل و متل ها پیش او رفتند و

اسم و صدای او را پرسیدند. همزه (ء) گفت: «اسم من همزه است ولی صدایم گرفته و در نمی آید.»
 اتل و متل - بالاسر - زیر سر - بالا گفتند: «پس همراه ما بیا تا با صدای ما خوانده شوی
 ما کمک می کنیم تا صدای تو هم در بیاید.»
 آن گاه آن ها شروع به خواندن کردند و با هم شدند:

ءَ   ءُ   ءُ
 اَ   اُ   اُ
 «این شکل ها را روی تابلو بنویسید»

پس از بیان داستان، برای دانش آموزان توضیح دهید که هر وقت این صداها - رُ روی «ء» قرار گیرند «ء» با صدای آن ها خوانده می شود.

۲- در این مرحله، کلماتی را روی تابلوی کلاس که دارای «ء» با صدا های - رُ است، بنویسید و توجه دانش آموزان را به نحوه ی خواندن این کلمات جلب کنید.

مثال: شَاءَ   بَارِئُ

۳- سپس کلماتی را که دارای همزه (ء) در وسط، اول و آخر کلمه است، با صداهای کوتاه روی تابلو به صورت جدا جدا بنویسید و توجه دانش آموزان را به جایگاه همزه (ء) جلب کنید (البته آموزش جایگاه همزه (ء) فقط برای آگاهی دانش آموزان است و در ارزش یابی لحاظ نمی شود).

مثال: ءَ   اَنْ   تَ   ءَانَتْ
           قَ   رَ   اَ   قَرَأَ

۴- بعد از تدریس، با جمع بندی مطالب و برطرف ساختن نقاط ضعف دانش آموزان، تمرینات کتاب را حل کنید.

۵- در پایان، از دانش آموزان بخواهید تا تمرین هایی را که در رابطه با درس داده می شود، در منزل انجام دهند.

۴- تمرین ها و فعالیت های پایانی درس

تمرین ۱: کلمه های زیر را بخوانید.

در این تمرین، تعدادی کلمه که در آن ها همزه با صداهای کوتاه به کار رفته، آمده است. از دانش آموزان بخواهید آن ها را به طور صحیح بخوانند.

تمرین ۲: کلمه های زیر را جدا جدا بخوانید.

در این تمرین، کلمات مورد نظر به صورت بخش بخش در یک جدول ارائه شده است که

دانش آموزان ابتدا به صورت جدا بخش خوانی می کنند و سپس کل کلمه را می خوانند.
تمرین ۳: کلمه های زیر را بخوانید.

در این تمرین، کلمه هایی ارائه شده است که در آنها همزه با صداهای کوتاه در شکل های مختلف (ئِ وِ وِ) آمده است. دانش آموزان این کلمات را با راهنمایی معلم می خوانند.
تمرین ۴: کلمه های زیر را مانند نمونه کامل کنید.

در این تمرین، کلمات مورد نظر به صورت جدا در جدولی آمده است که دانش آموزان آن را بخش خوانی می کنند و مانند نمونه، کل کلمه را در جای خالی می نویسند و سپس آن را می خوانند.

۵- ارزشیابی

در این درس، تمرین های ارائه شده به صورت مستمر و پایانی (شفاهی) مورد ارزشیابی قرار می گیرند.

درس ششم : همزه با صداهای بلند

۱- شرح مختصر درس

در این درس، شکل های مختلف همزه (ء ت و ئ) معرفی و هم چنین، ترکیب همزه با صداهای بلند نیز در شکل های مختلف مطرح شده است (أ تُو وُو- تپ ئی ایپ).

۲- اهداف

الف- دانش و اطلاعات :

- آشنایی با اشکال مختلف همزه

- آشنایی با طرز خواندن همزه با صداهای بلند در کلمات.

ب- گرایش ها و عواطف :

- توجه به قواعد قرآنی در کلماتی که همزه دارند (هنگام قرائت)

- تمایل به خواندن قرآن کریم

- توجه به قداست قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی.

ج- مهارت و عمل :

- خواندن صحیح کلمه های قرآنی که دارای همزه با صداهای بلندند.

۳- مراحل تدریس

الف- شیوه هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه های پیشنهادی استفاده از کارت های کلمه خوانی است که دارای کلماتی با صداهای بلندند.

ب- پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : برای تدریس همزه (ء) مراحل زیر را به ترتیب انجام دهید :

۱- ابتدا داستان را شروع کنید و به دانش آموزان بگویید : «بچه ها یک روز که همزه تنها نشسته بود و هنوز اتل و متل - بالاسر - زیر سر - بالا نیامده بودند تا با او بازی کنند، دید که دوستان دیگری به طرف او می آیند. وقتی آن ها به نزدیک «ء» رسیدند از او پرسیدند : «اسم تو چیست؟»

گفت : «اسم همزه است.» گفتند : «صدایت چیست؟»

گفت : «صدایم گرفته و در نمی آید.»

دوستان جدید گفتند: «ما به تو کمک می‌کنیم تا صدایت در بیاید با ما همراه شو»
آن‌گاه آن‌ها شروع به آواز خواندن کردند و با هم شدند:

اُ
تُو
وُو

ئی ئی ای «این شکل‌ها را روی تابلو بنویسید»

پس از گفتن داستان، برای دانش‌آموزان توضیح دهید که هر وقت این صداها (ا و ئی) با «ء» بیایند، «ء» با صدای آن‌ها خوانده می‌شود.

۲- در این مرحله، کلماتی را که دارای «ء» با صدا های «ا و ئی» است، روی تابلو بنویسید و توجه دانش‌آموزان را به نحوه‌ی خواندن این کلمات جلب کنید.

مثال: اَمْنُوا رَئِیس

۳- سپس کلماتی را که دارای همزه (ء) اند، روی تابلو به صورت جدا جدا بنویسید و توجه دانش‌آموزان را به نحوه‌ی خواندن این کلمات جلب کنید.

مثال: تَلْدَ قَا ئِی تَلْقَائِی

۴- بعد از تدریس، با جمع بندی مطالب و برطرف ساختن نقاط ضعف دانش‌آموزان، تمرینات کتاب را حل کنید.

۵- در پایان، از دانش‌آموزان بخواهید تا تمرین‌هایی را که در رابطه با درس داده می‌شود، در منزل انجام دهند.

۴- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

تمرین ۱: کلمه‌های زیر را بخوانید.

در این تمرین، تعدادی کلمه که در آن‌ها همزه با صدا های بلند به کار رفته، آمده است. از دانش‌آموزان بخواهید آن‌ها را به طور صحیح بخوانند.

تمرین ۲: کلمه‌های زیر را جدا جدا بخوانید.

در این تمرین، کلمات مورد نظر به صورت بخش بخش در یک جدول ارائه شده است که دانش‌آموزان ابتدا به صورت جدا جدا بخش خوانی می‌کنند و سپس کل کلمه را می‌خوانند.

۵- ارزش‌یابی

در این درس، تمرین‌های ارائه شده به صورت مستمر و پایانی (شفاهی) مورد ارزش‌یابی قرار

می‌گیرند.

راهنمای تدریس
دروس سال دوم راهنمایی
تحصیلی پیش حرفه‌ای

با توجه به این که درس اول تا چهارم این کتاب با عنوان مروری بر «درس های سال های گذشته» است، لذا این دروس در هر جلسه تکرار و تمرین می شوند. در صورت نیاز به تدریس مجدد، دبیران محترم به راهنمای تدریس معلم در دوره ابتدایی مراجعه کنند.

درس پنجم : همزه با تنوین

۱- شرح مختصر درس

در این درس، شکل های مختلف همزه (أَ اُ وِ) معرفی و هم چنین، ترکیب همزه با تنوین نیز در شکل های مختلف مطرح شده است (ءِ ِءٌ - اِ اِءٌ).

۲- اهداف

- الف- دانش و اطلاعات :
  - آشنایی با طرز خواندن همزه با تنوین در کلمات.
- ب- گرایش ها و عواطف :
  - توجه به قواعد قرآنی در کلماتی که همزه دارند (هنگام قرائت)
  - تمایل به خواندن قرآن کریم
  - توجه به قداست قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی.
- ج- مهارت و عمل :
  - خواندن صحیح کلمه های قرآنی که دارای همزه با تنوین اند.

۳- مراحل تدریس

الف - شیوه هایی برای شروع مناسب :
یکی از شیوه های پیشنهادی، استفاده از کارت های کلمه خوانی است که در کلمات آن ها تنوین به کار رفته است.

- ب - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب :
برای تدریس همزه (ء) با تنوین، مراحل زیر را به ترتیب انجام دهید :
- ۱- درس جدید را با یک داستان شروع کنید؛ مثال :

یکی بود یکی نبود، غیر از خدای مهربان هیچ کس نبود. بچه ها یک روز همزه کوچولو تنها نشسته بود و منتظر اتل و متل‌ها بود تا بیایند و با او بازی کنند. چون او تنها نمی‌تواند بازی کند و بخواند و همیشه صدایش گرفته است. در این هنگام، از دور چشمش به دوستان جدیدی افتاد که نزدیک او می‌آمدند (ءٌ َ). وقتی آن‌ها همزه را تنها دیدند، به او گفتند: «دوست داری با ما بازی کنی و با هم بخوانیم.» همزه کوچولو گفت: «من صدایم گرفته و نمی‌توانم تنهایی بخوانم. دیروز هم به کمک اتل و متل‌ها (ءٌ َ) توانستم بخوانم.» دوستان جدید (ءٌ َ) گفتند: «ما هم می‌توانیم به تو کمک کنیم تا صدایت در بیاید.» همزه گفت: «مگر شما هم صدا دارید؟» (ءٌ َ) گفت: «صدای من (آن) است. اگر با من باشی، با هم می‌شویم (ءٌ َ آن)» و (ءٌ َ) گفت: «صدای من (آن) است. اگر با من باشی، با هم می‌شویم (ءٌ َ آن)» و اگر با من باشی، با هم می‌شویم (ءٌ َ آن). همزه کوچولو خوشحال شد و دیگر احساس تنهایی نکرد و با دوستان جدیدش شروع به بازی و خواندن کرد.

سپس این شکل‌ها را روی تابلو بنویسید:

ءٌ َ َءٌ

أٌ ِ اُ

۲- پس از گفتن داستان، برای دانش‌آموزان توضیح دهید که هر وقت علامت‌های ءٌ َ روی «ء» قرار گیرند، «ء» با صدای آن‌ها خوانده می‌شود.

۳- در این مرحله، کلماتی را که دارای «ء» با علامت‌های ءٌ َ اند روی تابلوی کلاس بنویسید و توجه دانش‌آموزان را به نحوه‌ی خواندن این کلمات جلب کنید.

مثال: عَطَاءٌ مَاءٌ شَفَاءٌ

۴- سپس کلماتی را که دارای همزه (ء) با تنوین‌اند، روی تابلو به صورت جدا جدا بنویسید و سپس کل خوانی کنید؛ به این صورت:

ما َءٌ ← مَاءٌ

شَدَ فَا َءٌ ← شَفَاءٌ

۵- بعد از تدریس، با جمع‌بندی مطالب و برطرف ساختن نقاط ضعف دانش‌آموزان، تمرینات کتاب را حل کنید.

۶- در پایان، از دانش‌آموزان بخواهید تا تمرین‌های داده شده را در منزل انجام دهند.

۴- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

تمرین ۱: کلمه‌های زیر را بخوانید.

در این تمرین، تعدادی کلمه که در آن‌ها همزه با تنوین به کار رفته، آمده است. از دانش‌آموزان بخواهید آنها را به طور صحیح بخوانند.

تمرین ۲: کلمه‌های زیر را جدا جدا بخوانید.

در این تمرین، کلمات مورد نظر به صورت بخش‌بخش در یک جدول ارائه شده است. دانش‌آموزان ابتدا کلمه‌ها را به صورت جدا بخش‌خوانی می‌کنند و سپس کل کلمه را می‌خوانند.

۵- ارزش‌یابی

در این درس، تمرین‌های ارائه شده به صورت مستمر و پایانی (شفاهی) مورد ارزش‌یابی قرار می‌گیرند.

درس ششم : همزه با ساکن

۱- شرح مختصر درس

در این درس، شکل‌های مختلف همزه (أُ، اُ، اِ، اَ، اِ، اَ) معرفی و هم چنین، ترکیب همزه با ساکن نیز در شکل‌های مختلف مطرح شده است (أُ، اُ، اِ، اَ).

۲- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با طرز خواندن همزه با ساکن در کلمات.

ب - گرایش ها و عواطف :

- توجه به قواعد قرآنی در کلماتی که همزه دارند (هنگام قرائت)

- تمایل به خواندن قرآن کریم

- توجه به قداست قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی.

ج - مهارت و عمل :

- خواندن صحیح کلمه‌های قرآنی که دارای همزه با علامت ساکن اند.

۳- مراحل تدریس

الف - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی، استفاده از کارت‌های کلمه خوانی است که در کلمات آن‌ها، ساکن به کار رفته است.

ب - پیشنهادهایی برای تدریس مناسب : برای تدریس (همزه با ساکن) مراحل زیر را به ترتیب انجام دهید :

۱- ابتدا داستان را تعریف کنید : «یکی بود یکی نبود، غیر از خدای مهربان هیچ کس نبود. بچه‌ها، یک روز که همزه کوچولو تنها نشسته بود، اتل و متل‌ها پیش او آمدند و از (ء) همزه کوچولو خواستند تا بیاید و با هم بازی کنند. ولی همزه کوچولو گفت : «من خسته‌ام و حوصله ندارم.» در همین موقع « ( ) آمد و رفت توی بغل (ء) نشست. اتل و متل‌ها گفتند : «از توی بغل همزه (ء) کوچولو بیا پایین، او حوصله‌ی بازی کردن ندارد.» اما علامت ( ) گفت : «من فقط توی بغل همزه می‌نشینم تا او تنها نباشد و چون همزه کوچولو خسته است و حوصله‌ی بازی کردن ندارد، قول می‌دهم صدایم در نیاید. «از آن به بعد، هر وقت علامت ( ) توی بغل همزه (ء) کوچولو بود، همزه با صدای خودش که

گرفته بود، جواب می داد.»

– در این مرحله، شکل های متفاوت همزه را که دارای علامت ساکن اند روی تابلو بنویسید و نحوه ی خواندن آن را برای شاگردان توضیح دهید؛ مانند :

أ	مَ	ئِ	جِئِ
ؤ	تُؤ	ئِ	زِئِ

۲– در این مرحله، کلماتی را که دارای «ء» با علامت ساکن اند، روی تابلوی کلاس بنویسید و توجه دانش آموزان را به نحوه ی خواندن این کلمات جلب کنید.

مثال : یَأْسُ تَأْكُلُ

۳– سپس کلماتی را که دارای همزه (ء) با علامت ساکن اند، روی تابلو به صورت جدا جدا بنویسید و توجه دانش آموزان را به نحوه ی خواندن این کلمات جلب کنید.

مثال : جِئِ   نَا   ←   جِئْنَا
مُؤِّ   مِ   ←   نِئِ   ←   مُؤْمِنِئِ

۴– بعد از تدریس، با جمع بندی مطالب و برطرف ساختن نقاط ضعف دانش آموزان، تمرینات کتاب را حل کنید.

۵– در پایان، از دانش آموزان بخواهید تا تمرین های داده شده را در منزل انجام دهند.

۴– تمرین ها و فعالیت های پایانی درس

تمرین ۱ : کلمه های زیر را بخوانید.

در این تمرین، تعدادی کلمه که در آنها اشکال مختلف همزه با ساکن به کار رفته، آمده است. از دانش آموزان بخواهید آنها را به طور صحیح بخوانند.

تمرین ۲ : کلمه های زیر را بخوانید.

در این تمرین، تعدادی کلمه دارای همزه با علامت ساکن ارائه شده است که دانش آموزان باید آنها را کلمه ها را می خوانند.

۵– ارزش یابی

در این درس، تمرین های ارائه شده به صورت مستمر و پایانی (شفاهی) مورد ارزش یابی قرار می گیرند.

درس هفتم : مد

۱- شرح مختصر درس

در این درس، شکل مد و ترکیب آن با صداهای بلند نیز مطرح شده است (اُ و ی).

۲- اهداف

الف - دانش و اطلاعات :

- آشنایی با مد و طرز خواندن مد در کلمات قرآنی.

ب - گرایش‌ها و عواطف :

- توجه به قواعد قرآنی در کلماتی که مد دارند (هنگام قرائت)

- تمایل به خواندن قرآن کریم

- توجه به قداست قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی.

ج - مهارت و عمل :

خواندن صحیح کلمه‌های قرآنی که دارای مدند.

۳- مراحل تدریس

الف - شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی، استفاده از کارت‌های کلمه خوانی است که در کلمات آن‌ها، صداهای بلند به کار رفته است.

ب - انتخاب روش تدریس مناسب : برای تدریس (مد) مراحل زیر را به ترتیب انجام دهید :

۱- داستان را برای بچه‌ها بیان کنید : «یکی بود یکی نبود، غیر از خدای مهربان هیچ کس نبود.

بچه‌ها، یک روز که اتل و متل‌ها (اُ و ی) بازی می‌کردند، روی زمین کلاهی را پیدا کردند. این

کلاه خیلی جالب بود. آن‌ها هر یک می‌خواستند کلاه را سر خود بگذارند. در این هنگام، یکی از

اتل و متل‌ها گفت : «گذاشتن کلاه شرط دارد. هر کس این کلاه را سرش بگذارد، باید با صدای کشیده

یک آواز بخواند.» اول (اُ) آن را سرش گذاشت (آ) و با صدای بلند و کشیده شروع به آواز خواندن

کرد [در این جا (اُ) خیلی کشیده تلفظ شود].

بعد، نوبت (وُ) شد. او هم کلاه را سرش گذاشت (وُ) و با صدای کشیده آواز خواند [در این

جا نیز (وُ) خیلی کشیده تلفظ شود]. پس از آن، نوبت به (ی) رسید. او هم کلاه را سرش گذاشت (ی)

و با صدای کشیده آواز خوانند. [صدای (ی) خیلی کشیده تلفظ شود] از آن موقع به بعد، هر وقت که یکی از این صداها (آ - و - ی) این کلاه را بر سر می گذاشتند، صدایشان کشیده تر می شد.

۲- در این مرحله، شکل مد را با گچ قرمز روی تابلو نوشته، سپس صداهای (ا - و - ی) را با این شکل بنویسید و به دانش آموزان توضیح دهید که هرگاه این علامت را روی صداهای (ا - و - ی) دیدید، آن ها را با کشش بیش تری بخوانید.

۳- سپس حروف الفبا را روی تابلو بنویسید و آن ها را به طور جداگانه با صداهای (ا - و - ی) ترکیب کنید و همراه دانش آموزان بخوانید و توجه آن ها را به طریق تلفظ صداهای مد دار جلب کنید؛ به این ترتیب:

بَا	بُو	بِی
نَا	نُو	نِی

۴- در این مرحله، کلماتی را که دارای مدند، روی تابلوی کلاس بنویسید و توجه دانش آموزان را به نحوه ی خواندن این کلمات (مد دار) جلب کنید.

مثال: جَاءَ جِیَّ

۵- سپس کلماتی را که دارای همزه اند، روی تابلو به صورت جدا جدا بنویسید و توجه دانش آموزان را به نحوه ی خواندن این کلمات جلب کنید.

مثال: سَ سَا سِی سِوَاءَ

۶- در این مرحله، دانش آموزان را راهنمایی کنید تا تمرینات کتاب را حل کنند.

۷- در پایان، پس از جمع بندی مطالب و ارزش یابی پایانی هر درس و تکرار نکات مهم، از دانش آموزان بخواهید تا تمرین های درس داده شده را در منزل انجام دهند.

۴- تمرین ها و فعالیت های پایانی درس

تمرین ۱: کلمه های زیر را بخوانید.

در این تمرین، تعدادی کلمه که در آن ها اشکال مختلف مد با صداهای بلند به کار رفته، آمده است. از دانش آموزان بخواهید آن ها را به طور صحیح بخوانند.

تمرین ۲: کلمه های زیر را بخوانید.

در این تمرین، تعدادی کلمه دارای صداهای بلند با علامت مد ارائه شده است که دانش آموزان باید آن ها را بخوانند.

تمرین ۳ : کلمه های زیر را جدا جدا بخوانید.

در این تمرین، کلمات مورد نظر به صورت بخش بخش در یک جدول ارائه شده است که دانش آموزان ابتدا به صورت جدا بخش خوانی می کنند و سپس کل کلمه را می خوانند.

۵- ارزش یابی

در این درس، تمرین های ارائه شده به صورت مستمر و پایانی (شفاهی) مورد ارزش یابی قرار می گیرند.

درس هشتم : سوره‌ی کوثر

با توجه به این که قواعد مربوط به روخوانی قرآن در این پایه و پایه‌های قبل آموزش داده شده، لذا در این درس و دروس پایه‌ی سوم فقط آموزش روخوانی سوره‌های قرآن مدنظر است؛ بر همین اساس، قبل از شروع آموزش درس، دو تمرین جهت آمادگی برای خواندن سوره‌های کتاب ارائه شده است.

در تمرین ۱، خواندن کلمات با استفاده از نوار صورت می‌گیرد (در صورتی که نوار در دستتان نباشد می‌توانید از قبل، کلمات مورد نظر را روی نوار ضبط کرده، در کلاس از آن استفاده کنید).
در تمرین ۲، کلمات داخل جدول (تمرین ۱) بدون استفاده از نوار توسط شما و دانش‌آموزان ابتدا به صورت بخش خوانی و سپس کل کلمه خوانده می‌شود.

۱- شرح مختصر درس

در این درس، سوره‌ی «کوثر» ارائه شده است.

۲- اهداف

- الف- دانش و اطلاعات :
  - آشنایی با خواندن سوره‌ی کوثر.
  - ب- گرایش‌ها و عواطف :
    - تمایل به خواندن قرآن کریم
    - توجه به قداست قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی.
  - ج- مهارت و عمل :
    - خواندن صحیح سوره‌ی کوثر.

۳- مراحل تدریس

الف- شیوه‌هایی برای شروع مناسب : شروع مناسب یک درس تأثیر به‌سزایی در میزان کارایی فعالیت‌های یادگیری دارد. یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس، استفاده از نوار آیات سوره‌ی کوثر است. گفتنی است در صورتی که نوار در دسترس‌تان نباشد می‌توانید از قبل، آیات

سوره‌ی مربوط را روی نوار با قرائت صحیح ضبط کرده، در کلاس از آن استفاده کنید.

ب — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب :

یکی از روش‌های پیشنهادی برای تدریس سوره کوثر و سوره‌های دیگر قرآن کریم، این است

که تدریس آیات آن در چند مرحله صورت گیرد :

مرحله ی اول : از روی آیه‌ی مورد نظر با قرائت صحیح و ساده بخوانید .

مرحله‌ی دوم : سوره‌ی مورد نظر را به صورت کلمه به کلمه بخوانید و از دانش آموزان بخواهید

پس از خواندن هر کلمه، آن را تکرار کنند (این مرحله می‌تواند چندین بار تکرار شود تا دانش آموزان کاملاً به خواندن کلمات تسلط یابند).

مرحله‌ی سوم : از دانش آموزان بخواهید تا به صورت انفرادی از روی آیه‌ی مورد نظر بخوانند.

مرحله‌ی چهارم : در این مرحله، همراه با دانش آموزان آیه‌ی مورد نظر را هم خوانی کنید.

۴ — ارزش‌یابی

در این درس، از خواندن سوره‌ی کوثر ارزش‌یابی مستمر و پایانی (به صورت شفاهی) به عمل می‌آید.

راهنمای تدریس

دروس سال سوم راهنمایی

تحصیلی پیش حرفه‌ای

با توجه به این که قواعد مربوط به روخوانی قرآن در پایه‌های قبل آموزش داده شده، لذا در پایه‌ی سوم فقط آموزش روخوانی سوره‌های قرآن مدنظر است؛ بر همین اساس، قبل از شروع آموزش درس، دو تمرین جهت آمادگی برای خواندن سوره‌های کتاب ارائه شده است.

در تمرین ۱، خواندن کلمات با استفاده از نوار صورت می‌گیرد (در صورتی که نوار در دسترس نباشد می‌توانید از قبل، کلمات مورد نظر را روی نوار ضبط کرده، در کلاس از آن استفاده کنید).
در تمرین ۲، کلمات داخل جدول (تمرین ۱) بدون استفاده از نوار توسط شما و دانش‌آموزان ابتدا به صورت بخش خوانی و سپس کل کلمه خوانده می‌شود.

* در کتاب قرآن سال سوم راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای سوره‌های «عصر»، «کافرون»، «مسد»، «نصر» و «فلق» ارائه شده است که در زیر به دلیل یکسان بودن فعالیت‌های آموزشی در آن‌ها، صرفاً به تدریس سوره‌ی عصر اشاره می‌شود.

درس اول : سوره ی عصر

۱- شرح مختصر درس

در این درس، سوره‌ی «عصر» ارائه شده است.

۲- اهداف

- الف- دانش و اطلاعات :
  - آشنایی با خواندن سوره‌ی عصر.
  - ب- گرایش‌ها و عواطف :
    - تمایل به خواندن قرآن کریم
    - توجه به قداست قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی.
  - ج- مهارت و عمل :
    - خواندن صحیح سوره‌ی عصر.

۳- مراحل تدریس

الف- شیوه‌هایی برای شروع مناسب : شروع مناسب یک درس تأثیر به‌سزایی در میزان

کارایی فعالیت‌های یادگیری دارد. یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع دروس قرآنی، استفاده از نوار آیات مربوط به سوره‌ی مورد نظر است. گفتنی است در صورتی که نوار در دسترس نباشد می‌توانید از قبل، آیات سوره‌ی مربوط را روی نوار با قرائت صحیح ضبط کرده، در کلاس از آن استفاده کنید.

ب — پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای تدریس سوره‌های قرآن کریم، این است که تدریس آیات آن در چند مرحله صورت گیرد:

مرحله‌ی اول: از روی سوره‌ی مورد نظر با قرائت صحیح و ساده بخوانید.

مرحله‌ی دوم: سوره‌ی مورد نظر را به صورت کلمه به کلمه بخوانید و از دانش‌آموزان بخواهید پس از خواندن هر کلمه، آن را تکرار کنند (این مرحله می‌تواند چندین بار تکرار شود تا دانش‌آموزان کاملاً به خواندن کلمات تسلط یابند).

مرحله‌ی سوم: از دانش‌آموزان بخواهید تا به صورت انفرادی از روی سوره‌ی مورد نظر بخوانند.

مرحله‌ی چهارم: در این مرحله، همراه با دانش‌آموزان سوره‌ی مورد نظر را هم خوانی کنید.

۴ — ارزش‌یابی

در این درس از خواندن سوره‌ی عصر ارزش‌یابی مستمر و پایانی (به صورت شفاهی) به عمل می‌آید. تمرین‌های ۱ و ۲ به صورت مستمر و شفاهی ارزش‌یابی می‌شوند.

منابع

- احکام شرعی (ویژه کودکان و دانش‌آموزان استثنایی)، تهیه‌کنندگان سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور و مرکز ملی پاسخ‌گویی به سؤالات دینی دفتر تبلیغات حوزه‌ی علمیه قم، ناشر سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور، ۱۳۸۷.
- مقدمه‌ای بر روش تدریس تعلیمات دینی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی دوره‌ی مهارت‌های حرفه‌ای، مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی و چند معلولیتی، معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی، ناشر سازمان آموزش و پرورش استثنایی، ۱۳۸۳.
- راهنمای برنامه‌ی درسی تعلیم و تربیت اسلامی (دوره‌ی ابتدایی)، گروه تعلیم و تربیت دینی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، سال ۱۳۸۵.
- راهنمای برنامه‌ی درسی تعلیمات دینی و قرآن دوره‌ی راهنمایی پیش حرفه‌ای، گروه حرفه‌آموزی، معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی، سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور، ۱۳۸۶.
- مناسب‌سازی فرهنگ اسلامی و تعلیمات دینی سال‌های اول، دوم و سوم راهنمایی ویژه‌ی دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی، مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی دانش‌آموزان بامشکلات حسی – حرکتی، معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی، ناشر سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور، ۱۳۸۶.
- روش تدریس قرآن دوره‌ی ابتدایی و مهارت‌های حرفه‌ای کودکان کم‌توان ذهنی، مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی و چند معلولیتی، معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی، ناشر سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور، ۱۳۷۹.
- کتاب معلم (راهنمای تدریس) تعلیم و تربیت اسلامی هدیه‌های آسمان سال‌های اول، دوم، سوم و چهارم دوره‌ی ابتدایی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، ناشر اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی، ۱۳۸۲.
- امین، سید محسن؛ سیره معصومین (ع)، ترجمه‌ی علی حجتی کرمانی، سروش، ۱۳۶۵.

- عزیزی، عباس؛ سیره النبی(ص)، صلاه، ۱۳۸۵.
- مختاری، محمدرضا و بهشتی، سید جواد؛ عبد شکور، ستاد اقامه نماز وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۵.
- خلاصه مقالات نخستین همایش بین المللی سیمای پیامبر اعظم (ص) و برنامه‌های درسی؛ ناشر سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، اردیبهشت ۱۳۸۶.
- آیین زندگی، ترجمه‌ی سید مهدی شجاعی، ناشر سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، ۱۳۸۶.

